JURISTEN

NR 1 / 2026

WWW.JURISTEN.NO

Tema **Tillit i krise**

Korrupsjonsjegeren Eva Joly om Norge:

– De kritiske spørsmålene blir ikke stilt

Tidligere ambassadør Morten Wetland om dømmekraft // Ny leder i Domstoladministrasjonen

Transparency Norge advarer // 50 år med kvinnerett // Tall fra lønnsundersøkelse

Jus.no

Din kompetanseportal for juridisk etterutdanning

- Over 750 digitale kurs
- Bli JUS-abonnent og strøm så mye du vil
- Her finner du møteplassene for fagmiljøet
- Enkel kontroll og oversikt over din etterutdanning

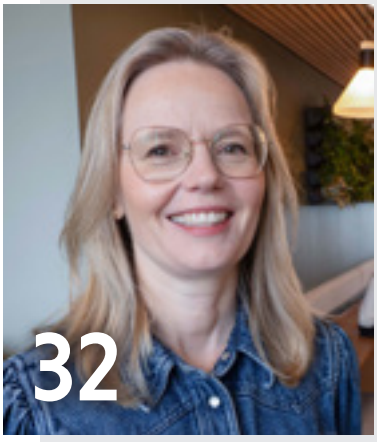
Juristenes Utdanningssenter

www.jus.no

Innhold 1|26

6 **Tina Søreide**
Professoren mener kontrollen mot korrupsjon må styrkes.

12 **Morten Wetland**
Den tidligere ambassadøren etterlyser sterkere juridisk dømmekraft.

16 **André Mundal**
Epstein-koblingene peker på et dypt problem, mener den tidligere diplomaten.

18 **Eva Joly**
Naivitet oppstår når man ikke stiller de nødvendige kritiske spørsmålene, mener hun.

22 **Transparency International**
Som en rik nasjon må Norge være ekstra årvaken, sier Guro Slettemark.

26 **Ny DA-sjef**
Leif Otto Østerbø vil ha slutt på full omkamp i ankesaker.

32 **Datatilsynet om KI**
Personopplysninger gjør det vanskelig å bruke dommer til å lære opp kunstig intelligens.

38 **50 år med kvinnerett**
– Det er viktig å ha fokus på hvordan samfunnets strukturer slår ut mot ulike grupper, sier professor Vibeke Blaker Strand.

46 **Lønnstall**
Her er noen av tallene fra Juristforbundets siste lønns-undersøkse.

15 % rabatt på nettstudier

Som medlem i Juristforbundet får du 15 % rabatt på alle emner på nett (200 nettemner på bachelor- og erfaringsbasert masternivå) som kan tas uansett bosted i inn – og utland.

Oppstart når du selv ønsker og med studierett på 18 måneder. Det vil si at du tar studiet i eget tempo og tar eksamen når det passer deg (innen 18 mnd fra oppstart).

Fleksible studier uavhenging av hvor du bor.

JURIST
FORBUNDET

Det norske tillitssamfunnet

På en høyblokk i Oslo er ordet «tillit» skrevet med gigantiske, lysende bokstaver. Lysinstallasjonen er et kunstprosjekt laget av Lars Ramberg. I presentasjon av installasjonen heter det at tillit er selve fundamentet i et demokratisk samfunn og at «tillit er en tro på og forvissning om at noen er til å stole på i det som kreves for å mestre en bestemt situasjon.»

Vi er stolte av det norske tillitssamfunnet, men som rettssikkerhetsprisvinner Benedikte Moltumyr Høgberg i fjor sa til Juristen: «Det er et tankekors at det ofte er personer som sitter i maktposisjoner, som gjerne snakker mest om tillitssamfunnet. Det være seg politikere eller politiske kommentatorer». For selv om meningsmålinger viser at det er større tillit i det norske samfunnet enn i mange andre, betyr det ikke at alle institusjonene nyter stor tillit og at man ikke kan forvalte dette enda bedre enn i dag. Det er ikke noe vi bare kan vedta at vi har. Tillit er noe man gjør seg fortjent til, ikke noe man kan kreve.

Etterdønninger av Jeffrey Epstein-saken i USA har nådd Norge og vi har fått en skjerpet debatt om etikk, habilitet, påvirkningskraft og institusjonell tillit. Om hvordan penger og nettverk kan undergrave rettsstatlige prinsipper. I denne utgaven kan du lese intervjuer med Eva Joly, Tina Søreide, Morten Wetland, André Mundal og Guro Slettemark om dette temaet. Nå må det understrekes at ingen har blitt dømt for korrupsjon i sakskomplekset, men Tina Søreide sier at de norske Epstein-sakene likevel synliggjør svakheter i førstelinjeforsvaret mot korrupsjon i Norge – særlig på øverste nivå i politikk og statsforvaltning.

Eva Joly mener nordmenn mangler en kritisk sans, og er litt for glad i samstemthet. Det å ta opp vanskelige temaer faller ikke naturlig, sier hun, og mener det må bli bedre kontroll rundt utnevnelser og maktforhold for å sikre tilliten til institusjonene. Tette forbindelser mellom næringsliv, akademia, politikk og finans kan skape gråsoner som svekker tilliten til avgjørelser. For jurister berører saken også profesjonsetikken og minner alle om betydningen av årvåkenhet og kritisk sans. Tidligere FN-ambassadør Morten Wetland sier juristbakgrunnen hans har hatt mye å si for hvordan han tenker og forholder seg til både skrevne regler, men også til uskrevne regler og alminnelige rettsprinsipper: Jurister må bruke dømmekraft, ikke bare paragrafer, mener Wetland.

Ole-Martin Gangnes
redaktør

Redaktør
Ole-Martin Gangnes
omg@juristen.no

Journalist
Trine Lejon
tl@juristen.no

Journalist *(i permisjon)*
Tuva Bønke Grønning
tbg@juristen.no

Annonseansvarlig
Randi Huth Rogne – Storybold
randi@storybold.no
Tlf.: +47 995 20 500

Design / layout
Inge Martinsen – Aksell AS
inge.martinsen@aksell.no

Tips redaksjonen
redaksjonen@juristen.no
mob. 48 24 83 52
www.juristen.no

Følg oss!

Har du flyttet eller byttet jobb?
juristforbundet.no/minside
medlem@juristforbundet.no
40 00 24 25

Redaksjonen forbeholder seg retten til å redigere eller forkorte innlegg.

Juristen arbeider etter redaktørplakaten og er en del av
Fagpressen
OPPLAGSKONTROLLERT

Forsidebilde
Trine Lejon

Grafisk produksjon
Ålgård Offset As

Utgivelsesplan 2026
– se juristen.no

Redaksjonen avsluttet
3. mars 2026.

Utgiver
JURISTFORBUNDET

TRYKT I NORGE
NO - 4660

SVANEMERKET
Trykksak
2041 0652

Professor advarer: Kontrollen mot korrupsjon må styrkes

De norske Epstein-sakene synliggjør svakheter i førstelinjeforsvaret mot korrupsjon i Norge – særlig på det øverste nivået i politikken og statsforvaltningen, mener professor Tina Søreide.

Trine Lejon

– Avsløringene rundt Epstein-filene handler om at det kan utvikle seg miljøer på det øverste nivået i statsforvaltningen og politikken, hvor kontrollmekanismer ikke fungerer godt nok til å tilstrekkelig forebygge utilbørlig påvirkning. Det er et problem jeg tror man kunne ha forutsett, sier professor Tina Søreide ved Norges Handelshøyskole (NHH) til Juristen.

Det er flere tegn som tyder på at integritetsmekanismer ikke nødvendigvis blir godt nok respektert, mener Søreide. Hun påpeker at førstelinjeforsvaret er det som ikke er straffelov. Men det er systemer som skal forebygge korrupsjon, og som må få ha selvstendig effekt.

– Det handler om interessekonflikter og habilitet, om arkivering og om å være åpen om hvem man møter. Mekanismene skal sikre innsyn og styrke folks tillit til at beslutninger blir tatt på et objektivt grunnlag, understreker hun.

Søreide mener at vi ikke ville sett like alvorlige eller omfattende koblinger til Epstein-sakene dersom toppnivået i politikken og statsforvaltningen hadde jobbet grundigere med de integritetsmekanismene Europarådets antikorrupsjonsorgan, Greco, har anbefalt Norge å forbedre. Til tross for gjentatte anbefalinger fra Greco over flere år, har ikke Norge fulgt dem opp i tilstrekkelig grad.

– Da de første anbefalingene kom i 2014, påpekte jeg og andre hvor viktig slike mekanismer er for å sikre tillit – ikke fordi man antar at stortingsrepresentantene gjør noe galt, men fordi strukturer må være på plass. Den gang mente stortingspresident Olemic Thommessen at det ikke var så nødvendig, fordi stortingsrepresentanter er personer man i utgangspunktet skal kunne ha tillit til. Men hvis det er holdningen, blir det nok litt optimistisk, understreker Søreide og presiserer:

– Tillit må støttes av kontrollmekanismer som sikrer at beslutninger og budsjettallokeringer tas på et objektivt grunnlag.

– Normene brytes

Søreide viser til de siste års skandaler på Stortinget og mener det er nødvendig å innføre ordninger som enda bedre sikrer registrering av egen og ektefelles eiendom, aksjer og andre økonomiske interesser.

– Slike forhold bør registreres for personer på høyt nivå, enten det gjelder Stortinget eller statsforvaltningen. Man skal være åpen om interessekonflikter og kritisk vurdere egen habilitet – det får alle beskjed om.

Vi burde hatt systemer og integritets-mekanismer på plass som hindret at vi ble tvunget utenfra til å rydde opp

Tina Søreide

- Økonomiprofessor med spesialisering i rettsøkonomi og korrupsjon. Fagområdet kombinerer økonomisk metode med juridiske problemstillinger.
- Forsker på korrupsjonsregulering, konkurranserett, håndheving av selskapskriminalitet og spørsmål knyttet til styring (governance) og uetisk eller ulovlig atferd i selskaper (corporate misconduct).
- Har tidligere hatt postdoktorstilling ved juridisk fakultet (UiB).

Kilde: NHH

Søreide påpeker at Norge har regelverk som skal hindre korrupsjon. Men dersom brudd på regelverket ikke får konsekvenser, vil det lett svekke tilliten til det politiske toppskiktet. Epstein-sakene viser at selv erfarne representanter fra øverste sjiktet kan bli litt for avslappet i møte med reglene, advarer hun.

Spørsmålet er i hvilken grad det faktisk gjøres. Noe av det Greco har påpekt overfor Norge, er at det også bør komme forutsigbare reaksjoner når disse prinsippene og normene brytes, sier Søreide.

Norge har, på lik linje med andre land, regelverk som skal hindre korrupsjon. Men dersom brudd ikke får konsekvenser – for eksempel når det oppstår mistanke om interessekonflikter hos en statsråd eller andre på høyt nivå – vil det lett svekke tilliten til det politiske toppsjiktet. Epstein-sakene viser at selv erfarne representanter fra dette sjiktet kan bli litt for avslappet i møte med reglene, advarer hun.

Selv om de aller fleste saker håndteres riktig, fester det seg hos befolkningen når de ikke gjør det. Søreide mener skepsisen i befolkningen har vært stor før Epstein-filene ble offentliggjort.

– Det har vært en rekke saker om stortingspolitikere og pendlerboliger, reiseregninger, politikere eller deres ektefeller som gjør store aksjekjøp – kanskje på grunnlag av deres særlige tilgang til sensitiv informasjon, forklarer Søreide og legger til:

– Da Nicolai Tangen inviterte til generøst arrangement i USA, var det få av de inviterte på høyt nivå i statsforvaltning og politikk som så problemer med å takke ja til det.

– Blir tvunget til å ta tak

– Hva tenker du om at vi i Norge har hatt flere slike saker over kort tid – og hva gjør det med opinionens tillit til forvaltningen og til dem som forvalter makt og tillitsverv?

– I norsk sammenheng, i nyere norsk historie, vil jeg si at dette er ganske spesielt. Vi har så vidt jeg vet aldri før sett en tidligere statsminister bli etterforsket av politiet for korrupsjon. I dette komplekset nevnes en rekke tidligere ministre – enten fordi de skal ha tildelt midler, hatt vennskapelige forbindelser med Epstein, eller fordi de har unnlatt å reagere når de har sett røde flagg, sier hun og legger til:

– Det nevnes ganske mange navn som alle kjenner. Det er de mest sentrale politikerne i Norge, i kjernen av den politiske eliten.

Avsløringene gjør at Norge blir nødt til å ta tak i utfordringene – etter at de er blitt påvist utenfra.

– Jeg tror det er nettopp dette som gjør at folk mister tilliten til politikere. Når slike saker kommer opp, blir folk sinte. Vi burde aldri havnet i denne situasjonen. Vi burde hatt systemer og integritetsmekanismer på plass som hindret at vi ble tvunget utenfra til å rydde opp. Vi burde klart å rydde opp i eget hus selv, konstaterer Søreide.

Hvorfor bryte regler?

Søreide sier de aller fleste offentlig ansatte virker å ha en etisk ryggmargsrefleks mot det å ta imot gaver som kan være motivert av deres posisjon, og som tilsier at det de eventuelt mottar rapporteres inn.

> De oppfattet spørsmålene som konspiratoriske og ufine – til tross for det som hadde kommet fram

– Hva er det som skjer når ansatte som kjenner reglene, likevel bryter dem? Kan du si noe om mekanismene bak?

– I enkelte miljøer skjer det nok en form for normforskyvning, for eksempel fordi noen begynner å føle seg trygge på at det ikke får konsekvenser dersom de lar være å rapportere en mulig interessekonflikt. Får de en positiv erfaring med dette – for eksempel at en ferie til en paradisisk øy bare oppleves som noe hyggelig – kan det skli ut, forklarer Søreide.

Hun mener at de mest erfarne politikerne likevel burde hatt dette som en enda sterkere refleks enn andre.

– Det virker som om de har følt seg trygge på at forholdene ikke ville bli avslørt og at kontrollmekanismene ikke ville få effekt for dem. Hadde de trodd at det ville få konsekvenser, for eksempel at de måtte forklare seg, eller oppleve at det kunne gå utover deres karriere, ville de nok ha vært langt mer påpasselige, sier hun.

Søreide mener at politikerne vet svært godt at når de har bestemte verv og posisjoner, er det utfordrende å skille mellom hva som er privat og hva som er knyttet til jobben.

– Det er ikke slik at man kan ta imot en ferie bare fordi man er blitt venner. Vennskap i disse kretsene henger tett sammen med arbeidet man gjør. Selv om man beveger seg mellom formelle og uformelle settinger – middager, møter og arrangementer – kan man ikke glemme at man er på jobb. I slike roller er man i praksis på jobb hele tiden, og forventes å være bevisst dette døgnet rundt, sier Søreide.

Hun mener at de som bryter regler godt kan være personer som tar vervene sine på alvor, men som samtidig setter pris på de uformelle settingene – som også kan være nyttige for jobben.

Det er imidlertid vanskelig å si nøyaktig hvor det glir over fra uaktsomhet rundt interessekonflikter, til kyniske quid pro quo-arrangementer godt over den strafferettslige terskelen for korrupsjon, der betydelige verdier byttes mot informasjon eller påvirkning på beslutninger.

– Og så kan det gli over i at de begynner å ta imot verdier som privatperson – som en ferie. Da har de glemt noe av det de egentlig vet: at kontrollmekanismene finnes. De har blitt minnet om dem mange ganger, men har fått en oppfatning av at mekanismene ikke vil få effekt for dem, sier hun.

Varslingshus

Når vi ser framover er Søreide tydelig på hva som er nødvendig for å redusere risikoen for korrupsjon, skandaler og mistillit til øverste ledere, politikere og statsforvaltningen framover.

– Jeg mener en to-spors-ordning for korrupsjonssaker er helt nødvendig i Norge. Vi bør ha mer eksplisitte ikkestrafferettslige muligheter til å forebygge og reagere på mistanker om korrupsjon i offentlig og privat sektor. Det har vi ikke godt nok i dag. Vi har forvaltningsrett, ja, men vi mangler et administrativt spor for håndtering av brudd på regelverk, slik vi har på andre viktige reguleringsområder i samfunnet – sikkerhet, arbeidsmiljø, konkurranse, finans, mattilsyn og så videre. På korrupsjon har vi i praksis bare straffeloven, sier hun.

Det blir ofte ikke tatt tak i brudd på regler om interessekonflikter før man tror terskelen for strafferettslig korrupsjon er nådd. Søreide tror det kan henge sammen med at vi ser på oss selv som et høytillitsamfunn.

– Hvis alle antar at alle andre er til å stole på, blir det vanskelig å stille de ubehagelige spørsmålene. Du spør jo ikke en kollega: «Har du registrert reiseregningen din på riktig måte?» eller «Er du sikker på at ►

dette ikke var en utilbørlig fordel?» Slike spørsmål kan både provosere og være vanskelig å stille i et samfunn hvor vi er tilbøyelige til å ta tillit for gitt.

Som eksempel viser hun til klippet fra Stortinget i 2019, som nylig ble diskutert i NRKs Debatten. I klippet stiller Bjørnar Moxnes (Rødt) og Carl I. Hagen (Frp) kontrollspørsmål knyttet til Epstein.

– Anniken Huitfeldt (Ap) og Ine Eriksen Søreide (H) svarte da på en måte som gjorde det klart at de oppfattet spørsmålene som konspiratoriske og ufine – til tross for det som hadde kommet fram. Det er interessant, sier Søreide og utdyper:

– Fordi det illustrerer hvor lett kontrollspørsmål kan bli oppfattet som mistenkeliggjøring i et høytillitsmiljø. Hvis vi mangler tydelige og forutsigbare integritetsmekanismer, trenger vi i alle fall en kultur der slike spørsmål er legitime – uten at de avfeies som konspirasjon.

Varsling

Kontrollen for å hindre korrupsjon vil ikke fungere uten solide strukturer for varsling. Norge har fortsatt ikke implementert EUs varslingsdirektiv i norsk rett.

– Når det kommer varsler om potensielt alvorlige lovbrudd, må vi håndtere dem tidlig og ivareta både varsleren og den det varsles om. Jeg mener vi burde hatt et eget varslingshus, slik jeg hører de har i Nederland – et uavhengig sted der man kan få råd, legge inn alvorlig informasjon og få profesjonell oppfølging. I Nederland har dette huset rapporteringsmulighet direkte til forsamlingen av folkevalgte. Dette var en anbefaling fra det norske varslingsutvalget, som heller ikke er fulgt opp fullt ut, påpeker hun.

– *Hva tenker du – vil det komme flere offentlige korrupsjonsskandaler framover?*

– Ja, det skjer i alle samfunn. Vi må kunne operere på en tillitsbasert måte, og tilliten vil kunne misbrukes også med bedre systemer. Det er

> Jeg mener en to-spors-ordning for korrupsjonssaker er helt nødvendig i Norge

dessuten ganske åpenbart at hvis kontrollmekanismene ikke er tilstrekkelig på plass, vil det kunne finnes andre miljøer eller klikker der man har utviklet en noe for avslappet holdning til integritetsmekanismer. I så fall er det bare et spørsmål om tid før nye alvorlige interessekonflikter på høyt nivå avdekkes. Den varslede uavhengige granskningen vil kanskje bidra til nødvendige forbedringer.

Hun mener det er svært sannsynlig at det vil komme flere skandaler hvis Norge fortsatt unnlater å følge opp anbefalingene fra blant andre Europarådet, EU og OECD.

– Hvis vi ikke tar dette inn over oss og erkjenner at anbefalingene faktisk er nyttige også for oss, og hvis vi ikke implementerer EU-direktivene eller sikrer bedre systemer for å ivareta varslere som melder om kritikkverdige eller ulovlige forhold, ja, da tror jeg vi vil se flere skandaler.

Hva må til for å hindre korrupsjon?

Dette er rådene fra professor Tina Søreide ved NHH og Greco:

- Greco, har i flere år anbefalt forbedringer i integritetsmekanismene for de øverste nivåene i politikken og statsforvaltningen, uten at disse anbefalingene er blitt godt nok implementert.
- Det må være velkjent hvordan den strafferettslige reguleringen er å forstå. Innholdet i aktuelle integritetsmekanismer må være tydelig, deriblant forvaltningsrettslige plikter og innholdet i relevante retningslinjer.
- Etisk dilemmatrening for personer i utsatte posisjoner kan være hensiktsmessig, slik det er vanlig som ledd av compliance-trening i privat sektor.
- Det må være forutsigbart at det kommer en reaksjon hvis en ansatt eller leder lar være å registrere en gave, eller på annet vis, unngår å håndtere sine mulige interessekonflikter.
- Å styrke førstelinjeforsvaret mot korrupsjon handler om å la regler, kontroll og reaksjoner få effekt, selv om det ikke foreligger mistanke forhold som er over den strafferettslige terskelen for korrupsjon. Randomiserte kontroller er velegnet hvis det ikke er noen som stiller kritiske spørsmål.
- Tiltakene som ble anbefalt av varslingsutvalget (2018) bør utredes videre, særlig det å få på plass et bedre mottak for varslere i Norge og solide varslingsrutiner.
- Etablere et lobbyregister for å gi befolkningen bedre innsikt om møtevirksomhet, forbedre reglene om penger i politikk (som er under utredning), og sikre pressens mulighet til være vaktbikkje i samsvar med prinsippene bak offentlighetsloven.
- Økokrim må sikres kapasitet til å kunne følge opp reelle mistanker med etterforskning, slik de fikk til nå i etterkant av Epstein-avsløringene.

Kilder: Professor Tina Søreide ved NHH og Greco

CV-tjeneste

Nå slipper du å lure på hvordan du skal lage en god CV. Vår nye CV-tjeneste har en mal som er skreddersydd for jurister og advokater.

For å gjøre det enklest mulig for deg, hentes relevant informasjon automatisk fra vårt medlemssystem inn i CV-malen. Mye av din informasjon ligger dermed ferdig utfylt første gang du logger deg inn.

Juristforbundets karriererådgivere får ofte spørsmål om hvordan en CV bør se ut. Med vår nye tjeneste får du fordelen av en komplett og profesjonell CV, skreddersydd for deg som jurist.

JURIST
FORBUNDET

Tidligere FN-ambassadør:

– Bør ha noen rundt seg som kan dobbeltsjekke vurderinger

I arbeidet med internasjonale freds- og bistandsprosjekter kan det ha vært for lett å få midler utbetalt fra Norge, mener jurist Morten Wetland. Han etterlyser sterkere juridisk dømmekraft og bedre kontrollmekanismer før beslutninger blir tatt.

Trine Lejon

– Man kan lure seg selv til å tro at Norge kunne bli en betydelig frednasjon. Det kan godt være at Norge kan være det i noen sammenhenger. Men det er litt naivt å tro det også. Fordi det vi har mest av i Norge, det er penger, ikke sant? Og det er etterspurt, påpeker Wetland til Juristen.

I flere år var Morten Wetland en av Norges mektigste menn. Han har vært norsk ambassadør i Tyskland og FN-ambassadør og har 12 år bak seg fra Statsministerens kontor.

– Jeg merket jo det mens jeg var i FN selv, at når jeg beveget meg rundt i FN, så var det stort sett smil på alle bauer og kanter. Det var fordi jeg ble oppfattet som en vandrende pengesekk – som veldig mange deler av FN-systemet hadde gledet av å ta innskudd fra, forklarer Wetland.

I forbindelse med offentliggjøringen av Epstein-filene ble det nylig kjent at Wetland som var FN-ambassadør i 2008, forsøkte å stanse den store pengestrømmen fra Utenriksdepartementet til tankesmien International Peace Institute (IPI) ledet av Terje Rød-Larsen.

Wetland understreker at han selv ikke jobbet med bistandsfeltet i det daglige som ansatt i UD, men at han reagerte på pengebruken. Han mente at vurderingene bak overføringene ikke var godt nok forankret i norske interesser.

– Det ble ikke hørt, og det husket jeg godt, sier Wetland.

– *Hvordan opplever du det som kommer ut nå?*

– Nei, jeg har ikke noe imot det. Jeg har fått oppmerksomhet rundt det at jeg prøvde å gripe inn rundt pengeoverføringene til Terje Rød-Larsens IPI. Det mente jeg det var en grunn til å gjøre, og jeg gjorde det med de mulighetene jeg hadde den gangen, forklarer han.

– *Flere har tatt til orde for at eliten og toppledelsen i det norske byråkratiet og politikken lener seg for mye på selvdisiplin. Hva tenker du om det?*

– Det er all grunn til å være oppmerksom på at de som ikke har det juridiske innabords bør ha noen rundt seg som kan dobbeltsjekke om deres vurderinger holder rundt første hjørne, understeker Wetland før han legger til:

– Juridiske spørsmål, enten de er i privat eller offentlig sektor, er stort sett sammenlignbare måter å nærme seg problemstillinger på og som skal virke korrupsjonsforhindrende.

Jurist fra morgen til kveld

Wetland mener at den juridiske utdannelsen gir et svært godt grunnlag for å vurdere veldig mange spørsmål i det norske samfunnet, både offentlige og private.

– *Har det hjulpet å være jurist når du ser tilbake på de sakene der du har tenkt at her er det noen som ikke stemmer?*

– Jeg synes det er en fordel å være en jurist nesten fra morgen til kveld siden jeg ble det. Du tenker på et strukturert plan. For det å være jurist, det er å lære seg

Det er alltid et eller annet som ikke står i regelverket, men som likevel følger av alminnelige rettsprinsipper og rettsfølelse

Morten Wetland

- Norsk politiker, diplomat og lobbyist.
- Utdannet jurist.
- Jobbet 12 år for Statsministerens kontor: som statssekretær for Jens Stoltenberg da han var statsminister, som statssekretær i Thorbjørn Jaglands regjering, og som statssekretær for Gro Harlem Brundtland i hennes tredje regjering.
- Norsk ambassadør i Tyskland fra 1998-2003.
- FN-ambassadør fra 2008-2012.

Kilde: SNL

en måte å tenke på. Det gjelder både i forhold til skrevne regler, men også til uskrevne regler og alminnelige rettsprinsipper. Det har jeg i hvert fall prøvd å gjøre så godt jeg kan selv – i den grad det har vært aktuelt i mitt yrkesliv.

Bestikkelser og korrupsjon handler ikke bare om regelbrudd, men at også profesjonsetikken svikter. Jurister må bruke dømmekraft, ikke bare paragrafer, mener han.

– Den juridiske bakgrunnen gir et veldig godt grunnlag for å vurdere det du ser at skjer, eller ting som står i dokumenter som kommer på ditt bord. Jeg er veldig for at vi har mange nok jurister i det offentlige, som har den måten å tenke på og som anvender det juridiske i det daglige, uansett hva som står i regelverket. Det er alltid et eller annet som ikke står i regelverket, men som likevel følger av alminnelige rettsprinsipper og rettsfølelse.

– Praksiser i enkelte miljøer

Wetland sier at han ennå ikke vet hva man har lært fra de norske Epstein-bindingene. Men han har selv reagert på hvor lett det har vært å få penger fra UD til ulike formål. Han mener det kan være at de som har behandlet søknader og midler har hatt «for stor grad av velvilje» og at de har vært «godtroende».

– Norge har vært en aktiv bidragsyter i flere konfliktområder. Men utenrikstjenesten bør være opptatt av norske interesser. Det har ikke alltid har vært tilstrekkelig samsvar mellom utbetalingene som er gjort, og de hensynene som egentlig skulle ivaretas, sier Wetland.

Han understreker at han ikke tror dette er et generelt trekk ved norsk forvaltning.

– Men det peker på at det kan ha utviklet seg praksiser i enkelte miljøer, særlig knyttet til arbeidet med freds- og forskningsinnsatser internasjonalt, der det har vært relativt lett å utløse midler til ulike prosjekter, sier han.

Juristen spør Wetland om han har inntrykk av at det er vanskelig å navigere i regelverket for å unngå korrupsjon i norsk forvaltning. Han mener det ikke er det.

– Det er en del ting som er helt opplagt uten at det er skrevet, som du ikke skal gjøre. For eksempel å motta gaver, tjenester eller fordeler som egentlig ikke tilkommer deg. Det kan godt være at det forekommer. Men det er altså ikke bare knyttet til det skrevne regelverket – men også uskrevne regler. Man skal ikke motta personlige fordeler i UD, enten det står i regelverket eller ikke, svarer Wetland.

– Hva tenker du – kan det være at noen likevel tar imot gaver og tjenester, fordi ingen kikker dem i kortene?

– Jeg har ikke selv opplevd dette som et stort problem i yrkeslivet, men det fremstår for meg som ganske opplagt: man bør holde seg unna situasjoner der noen forsøker å påvirke deg på en utilbørlig måte gjennom goder eller fordeler som egentlig ikke tilkommer deg som person. Da skal du ligge unna. Nå er det noen som har tatt til orde for en granskning av alt som har med Epstein og koblingene hans til norske fremtredende personer å gjøre, svarer Wetland.

Han har selv erfaring med gransking som medlem av Reinåsutvalget i 2004 og mener det er viktig at et utvalg er uavhengig.

– De som skal gjennomføre granskningen må ikke kunne mistenkes for å tjene andre interesser enn selve formålet med granskningen. Når det gjelder hvem som bør lede arbeidet, vil jeg ikke peke på konkrete personer. Men jeg mener at kontroll- og konstitusjonskomiteen på Stortinget ikke bør ha en rolle i denne granskingen. Det kan lett oppstå mistanke om partipolitiske hensyn som i realiteten er irrelevante for en slik granskning, bedyrer Wetland og legger til:

– Jeg tror ikke en gransking vil bli uavhengig nok.

> Når jeg beveget meg rundt i FN, så var det stort sett smil på alle bauer og kanter. Det var fordi jeg ble oppfattet som en vandrende pengesekk

Har åpnet sak

UD er blitt forelagt kritikken og svarer i en e-post til Juristen at Norge var bidragsyter til International Peace Institute (IPI) i flere år, sammen med blant andre de andre nordiske landene, Storbritannia, Sveits og Nederland. Støtten fra Norge til IPI gikk til å styrke FNs innsats for fred, sikkerhet og konfliktløsing, et arbeid som skal bedre levekår og rettigheter i områder som er utsatt for krig og konflikt.

Ifølge UD har IPIs aktiviteter understøttet slike innsatser som finansieres over bistandsbudsjettet. Eksempler på dette er reform av FN, oppfølging av sikkerhetsrådsresolusjon 1325 om kvinner, fred og sikkerhet, og konflikter i Midtøsten og Sahel.

Fagredaktør Emma Kwesiga Lydersen i UDs kommunikasjonsenhet sier det ikke er naturlig å kommentere enkeltopplysninger mens gjennomgangen og arbeidet med å besvare Stortingets spørsmål pågår.

– På bakgrunn av informasjonen som har kommet opp om IPI har utenriksministeren satt i gang en gjennomgang av UDs tilskudd til og kontakt med IPI i perioden Terje Rød-Larsen ledet organisasjonen. Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité har deretter åpnet sak. Komiteen sendte torsdag 19. februar en rekke spørsmål til utenriksministeren, blant annet knyttet til IPI i perioden Rød-Larsen ledet organisasjonen, svarer Kwesiga Lydersen.

Tidligere diplomat Terje Rød-Larsen er siktet for medvirkning til korrupsjon. Rød-Larsen sier han er trygg på at etterforskningen vil avklare at det ikke foreligger grunnlag for straffansvar og at saken dermed blir henlagt, ifølge advokatfirmaet Elden.

Avsløringene rundt IPI

- Tidligere Arbeiderparti-statsråd Terje Rød-Larsen ledet tankesmia International Peace Institute (IPI) i flere år mens Norge støttet den med 130 millioner kroner.
- I perioden da Wetland var FN-ambassadør forsøkte han å stanse pengeoverføringen på 11 millioner kroner i året. Han møtte først motstand. Men ett års tid etter var støtten kuttet med 2 millioner kroner.
- Etter avsløringene om Rød-Larsens bånd til Jeffrey Epstein og et varsel mot IPI, har flere stilt spørsmål ved hva og hvem som mottar norske bistandskroner.
- I februar i år ble det kjent at Økokrim åpner etterforskning av Mona Juul og Terje Rød-Larsen som følge av ekteparets forbindelser til den avdøde seksualforbryteren Jeffrey Epstein. Juul er siktet for grov korrupsjon, mens ektemannen Terje Rød-Larsen er siktet for medvirkning til grov korrupsjon.
- Både Juul og Rød-Larsen sier de ikke har begått noen straffbare handlinger, ifølge advokatfirmaet Elden.
- Utenriksdepartementet er i gang med å lage en oversikt over tenketanker som har mottatt støtte fra UD og underliggende etater.

Kilder: Panorma nyheter, SNL, Morten Wetland, NRK

– En utbredt fryktkultur

Tidligere diplomat André Mundal mener avsløringene rundt de norske Epstein-koblingene er et symptom på et langt dypere problem.

Trine Lejon

Han har 24 års erfaring fra offentlig sektor blant annet fra Forsvaret og Utenriksdepartementet. Tidligere diplomat André Mundal mener Epstein-filene er en vekker om at også nordmenn er sårbare – for makt, status og menneskelige svakheter.

Sterke nettverk, tillit og penger som åpner dører – alt dette kommer til synet i det norske nettverket rundt Epstein. Men det er ikke enkeltpersoner eller Epstein som er problemet, mener Mundal. Det er et samspill mellom individ, system og kultur.

Han peker særlig peker på Utenriksdepartementet (UD) og livet i politikken som miljøer der mange alltid er i prosess mot neste posisjon.

– Hovedproblemet er at spillereglene er uklare – da blir spillet i seg selv altoppslukende. Når karriereutvikling oppleves utydelig og relasjonell, og når informasjon og nettverk blir valuta, kan det skape lukkethet, siloer og egenpromotering – og en kultur der det ikke oppleves trygt eller lønnsomt å si fra, sier han.

Han mener at det er en utbredt fryktkultur i offentlig sektor og i UD og at denne redselen for å gjøre feil fører til at handlingsrommet som faktisk er der, ikke brukes.

– Da får man et slags dobbeltsmell. Et system som oppleves kvelende, sammen med en kultur som gjør rommet mindre enn det faktisk er, sier han.

– Nå må vi våkne

Saker som har dukket opp i kjølvannet av Epstein-filene minner oss om at nordmenn også er sårbare for makt, status og menneskelige svakheter – og at vi har blitt en smule selvgode, mener han.

– Ting har gått så bra fordi vi har veldig gode forutsetninger – men samtidig har det fått oss til å tro at vi er bedre som mennesker. Dette er en illusjon som før eller siden måtte briste. Jeg ble ikke akkurat sjokkert, men det var litt en «slap in the face». Nå må vi våkne, understreker Mundal.

I et arbeidsliv der informasjon og nettverk er verdifullt for egen karriere, holder man ting for seg selv. Han mener at miljøet i UD og i politikken mangler åpenhet og etterrettelighet – og at det nettopp er det som kan avverge uheldige situasjoner.

– Man blir litt egenrådig i det. Jeg kaller dette en basar i boken «De flinkeste slutter». For offentlig sektor handler i kjernen om den evige kampen om midler, samtidig som man også er i kamp med hverandre hele tiden, påpeker han og utdyper:

– Du skal liksom ikke legge deg ut med feil folk. Du skal ikke si åpent at noe ikke er riktig. Du skal være litt forsiktig. Dette er noe unge folk i UD eksplisitt har fått høre i mange år. Jeg håper jo de nå er i ferd med å snu dette.

– Ingen data på medarbeiderne

Juristen spør Mundal om hvilke systemer og spilleregler som han mener burde ha vært på plass i UD. Han svarer at han mener de bør gjen-

nomgå innsats og resultater og gi tilbakemeldinger til den enkelte medarbeideren underveis.

– UD har ingen data på medarbeiderne – på hva man har gjort og ikke gjort. Det er lenge siden arbeidslivet ellers begynte å innføre ulike typer systemer som registrerer tilbakemeldinger, resultater, oppdrag og alt dette. Det har man gjort i mange år, men i UD finnes det ikke noe slikt. Da blir alt veldig relasjonelt, bedyrer Mundal.

– Samtidig sementerer dette det utstrakte senioritetsprinsippet *(red. anm ansiennitetsprinsippet)* og kameraderiet som ofte rår i UD, sier Mundal.

Han mener dette skaper en indre krets av likesinnede som ikke tør å gå i konflikt med hverandre og der man må holde seg inne med de rette kollegene i et relasjonelt spill uten kjente regler.

Advarer mot gransking

Mundal advarer mot at granskinger ofte ender med mer kontroll og flere regler.

– Noen retningslinjer er bra, men kontroll er aldri en god erstatning for tillit og kultur. Det er et enormt problem vi har i staten generelt. Jo mer du kontrollerer, jo mer gir du signaler som gjør at folk slutter å bruke dømmekraft. Da mister de også rommet for dette. Det er ikke nødvendig med mer kontroll i politiet, helsevesenet eller blant lærere; der er det allerede mer enn nok kontroll.

Han mener en gransking bør se på karriereløpene i UD og åpenheten rundt dem. Han viser til en evaluering av departementet gjennomført av konsulentselskapet Deloitte på oppdrag fra regjeringen i 2021: miljøet bar preg av egenpromotering, silotekning og mangel på risikovillighet.

– Det får store konsekvenser både for evnen til å levere resultater for hele systemet og for hvordan individene oppfører seg i arbeidslivet, sier Mundal.

Utenriksdepartementet er forelagt kritikken fra Mundal, men ønsker ikke å kommentere saken.

André Mundal

- Tidligere offiser og diplomat som blant annet har jobbet med internasjonale sikkerhets- og utenrikspolitiske spørsmål.
- Har blant annet arbeidet i Forsvaret og UD.
- Lederutdanning fra Krigsskolen med erfaring fra land som Afghanistan, USA og Brasil.
- Gikk over til konsulentbransjen etter jobb i UD.
- Har skrevet bøkene «De flinkeste slutter – En diplomats beretning om systemparadokset» (2024) og «Knust av systemet» (2025), om ledelse, system, kultur og karrieredynamikk i offentlig sektor.

Eva Joly:

– Naivt å tro at motstanden mot regelverk er tilfeldig

Hvorfor skal ikke Norge ha de samme reglene for gjennomsiktighet som våre naboland? utfordrer jurist og korrupsjonsjeger Eva Joly.

Trine Lejon

Naivitet oppstår når man ikke stiller de nødvendige kritiske spørsmålene, mener jurist og tidligere forhørsdommer Eva Joly, som også går under tilnavnet «korrupsjonsjegeren».

– Hvorfor i all verden skal ikke Norge ha de samme reglene på gjennomsiktighet som man har i våre naboland? Det å ikke se det – det er for meg naivt, grunner Joly.

Hun er i Oslo i tilknytning til et møte ved forlaget Cappelen Damm for å diskutere den siste tidens avsløringer om mulig korrupsjon i den diplomatiske og politiske eliten i Norge. MDG har foreslått Joly som leder for den uavhengige, eksterne granskingskommisjonen som kontrollkomiteen skal oppnevne i forbindelse med granskingen etter Epstein-saken. Hun har selv uttalt at hun ønsker å delta i granskingen.

– Det er veldig godt å være i Norge, og institusjonene våre fungerer omtrent. Men det nordmenn mangler er kritisk sans: opposisjon. Det tror jeg er veldig dypt forankret i den norske kulturen. Man liker samstemthet. (..) Det å ta opp vanskelige temaer – det faller ikke naturlig. Det synes jeg vi ser i veldig mange ting, sier Joly.

– Skatteadvokater har stor makt

Som eksempel på naiviteten viser Joly til at Norge har unnlatt å gjøre EU-direktivet DAC6 til norsk lov. Direktivet skal bidra til å øke gjennomsiktighet og motvirke skatteunndragelse. Det pålegger rådgivere og skattytere å rapportere grensekryssende skatteordninger som kan innebære aggressiv skatteplanlegging. Våre naboland Sverige og Danmark har innført direktivet. Men til tross for anbefalinger fra et utvalg i 2019 er direktivet ikke formelt vedtatt som egen lov i Norge, slik det er i EU-landene.

– Og det at det ikke har blitt norsk lov, det er ikke tilfeldig for meg. Det at det er veldig stor motstand, betyr også at skatteadvokater i Norge har ganske stor makt, sier Joly og utdyper:

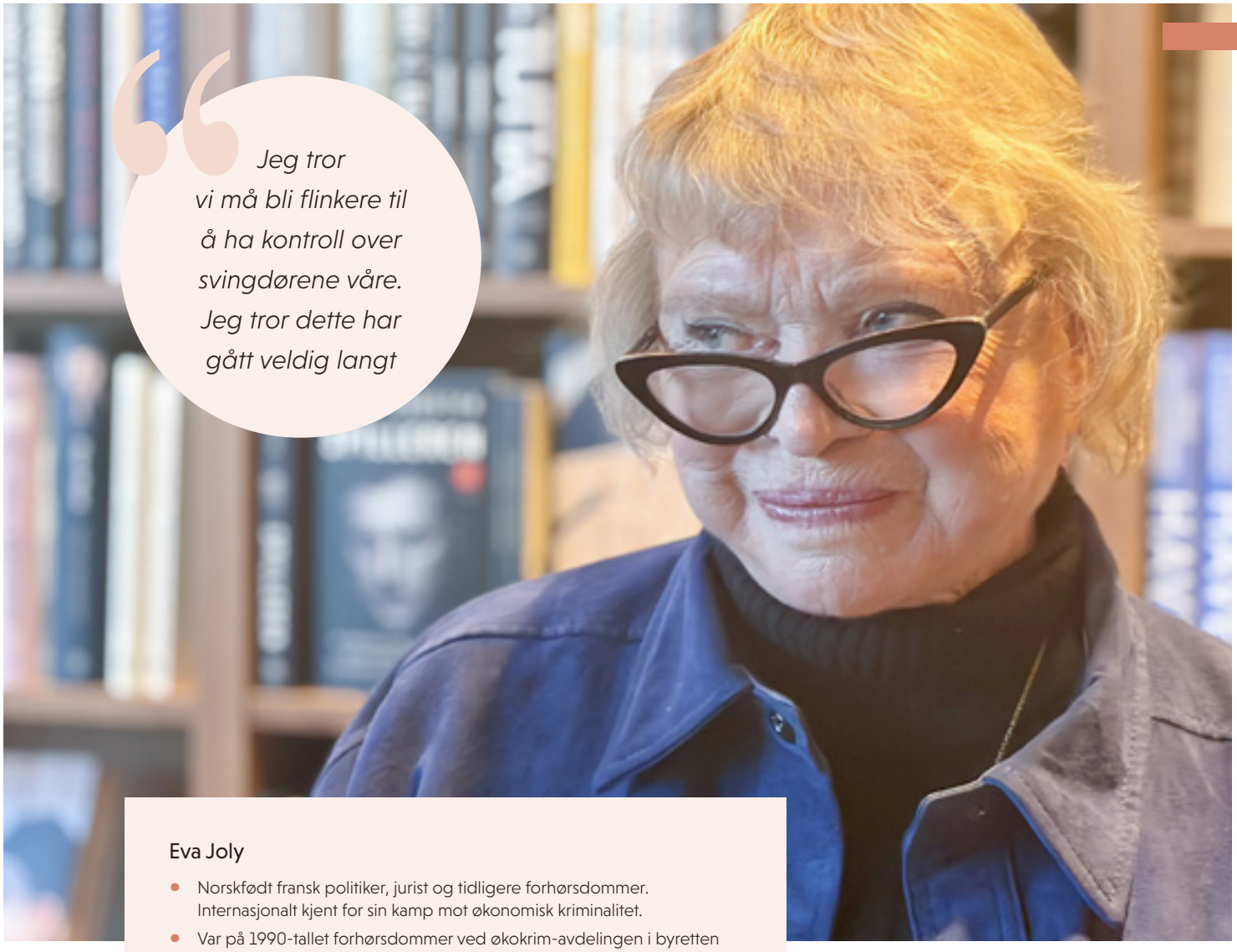
– En ting som ville ta fra skatteadvokatene hemmeligheten deres, det blir stoppet. Men hvorfor i all verden skal ikke Norge ha de samme reglene for gjennomsiktighet som våre naboland? Det å ikke se at det er en sammenheng, eller ikke tro det – det er for meg naivitet. Men det handler jo også om at ingen skriver om dette. Så for å vite om det, må du være spesielt interessert og søke det opp, sier Joly.

Svingdører og habilitet

Joly har tidligere uttalt at hun mener korrupsjon er en større trussel mot samfunnet enn terrorisme, fordi korrupsjonen rokker ved folks tillit til lov og rett. Det er særlig viktig, sier hun, å undersøke oppover i systemet – mot nivåene der de rike og mektige sitter.

Hun mener Norge risikerer å svekke tilliten til rettssystemet fordi utnevnelser og maktforhold mellom politikk, påtalemyndighet og domstoler ikke er godt nok adskilt. Personlige relasjoner og tidligere samarbeid kan skape bindinger som påvirker prioriteringer og uavhengighet.

– Kanskje uten at du vet det, men det er bindinger. Så jeg tror vi må bli flinkere til å ha kontroll over svingdørene våre. Og jeg tror dette har gått veldig langt. Jeg tror at i dag fungerer de veldig sterkt, og det er

Jeg tror vi må bli flinkere til å ha kontroll over svingdørene våre. Jeg tror dette har gått veldig langt

Eva Joly

- Norskfødt fransk politiker, jurist og tidligere forhørsdommer. Internasjonalt kjent for sin kamp mot økonomisk kriminalitet.
- Var på 1990-tallet forhørsdommer ved økokrim-avdelingen i byretten i Paris. Spesialiserte seg som etterforsker i store korrupsjonssaker som omfattet det statlige oljeselskapet Elf Aquitaine, «Dumas-affæren», saken mot Bernard Tapie og storbanken Crédit Lyonnais. Fikk derav tilnavnet «korrupsjonsjegeren».
- Joly mottok flere drapstrusler og levde i seks år med livvakter døgnet rundt.
- I Norge var hun fra 2002 til 2005 spesialrådgiver i «Dialogforum for global styring», et korrupsjons- og hvitvaskingsprosjekt for norske myndigheter, hvor hun ga råd i kampen mot internasjonal korrupsjon.
- I samme periode fikk Joly i oppdrag av norske myndigheter å utforme Justisdepartementets regelverk mot hvitvasking og korrupsjon.
- I Utenriksdepartementet ledet hun fra 2005 til 2008 arbeidet med å finne botemidler mot korrupsjon og økonomisk kriminalitet i Norges samarbeidsland for bistand.
- I 2009 ble hun valgt inn for det franske grønne partiet Europe Écologie–Les Verts (EELV) som representant i Europaparlamentet, der hun ledet utviklingskomiteen. Hun ble gjenvalgt i 2014 og satt til 2019. Joly var også kandidat for det samme partiet under det franske presidentvalget i 2012.

Kilde: SNL

noe av det vi må virkelig se på og begynne med, sier Joly.

Hun mener at et av forslagene til endring som bør komme opp i kjølvannet av Epstein-koblingene, er bedre kontroll rundt utnevnelser og maktforhold for å sikre tilliten til institusjonene.

– Det er veldig viktig at vi har tillit til at dommerne er uavhengige. Et av forslagene som bør komme opp i kjølvannet av Epstein-filene, er at vi må ha mye bedre kontroll på oppnevnelser, sier Joly.

– Litt latterlig

Dersom tilliten til institusjonene skal styrkes, må åpenheten også gjelde selve påvirkningsapparatet rundt

Paris, 27. januar 1998. Eva Joly var på 1990-tallet forhørsdommer ved økokrim-avdelingen i byretten i Paris. Her forlater tidligere utenriksminister og president i Frankrikes konstitusjonsråd, Roland Dumas (t.v.) kontoret sitt, fulgt av dommer Joly (t.h.), etter at dommere gjennomførte ransakinger som del av en etterforskning av korrupsjonssaken som involverte oljeselskapet Elf. (Foto: AFP)

politikken, understreker Joly. Norge støtter og fremmer strenge åpenhets- og kontrollregler internasjonalt, men nøler med å innføre tilsvarende tiltak hjemme, ifølge Joly.

Hun mener lobbyregistre er et grunnleggende tiltak som bør på plass for å sikre gjennomsiktighet og innsyn i hvem som påvirker politiske beslutninger. Uten åpenhet blir det vanskelig å vite hvem som påvirker politiske beslutninger – noe som kan svekke tilliten og gjøre systemet sårbart for skjult påvirkning.

– Man skal vite hva politikerne tjener, og man skal ha et lobbyregister. Det har vi også i EU-parlamentet, og det er veldig strengt. Alle kan få innsyn i hvem jeg har tatt imot som politiker. Det å ta imot politikere som du ikke skriver inn i lobbyregisteret, det er veldig alvorlig. Det har ført til store skandaler i EU. Så at man har stått imot lobbyregisteret her i Norge, det synes jeg er litt latterlig, sier Joly.

Når Juristen spør Joly hva hun mener er juristers viktigste ansvar når systemet svikter – og hvordan man hindrer at jurister ender med å beskytte systemet i stedet for å kontrollere det – peker hun særlig på behovet for sterkere beskyttelse av varslere.

– Blant de tingene som ikke fungerer i Norge, er varsling. Vi arbeider med loven. Den er gammel, og den fungerer. Så all varsling handler om at arbeidsplassen ikke er god nok. Men andre ting, som forbrytelser, har vi ikke gode rutiner for. Derfor bør Norge innføre EU-direktivet om varsling frivillig. Det er et veldig godt direktiv som beskytter, og juristene kunne også brukt det, sier Joly og legger til:

– Altså, i dag er det ingen god beskyttelse av varslere, men det bør det bli. Det er blant de tingene vi burde jobbe med – og det direktivet finnes.

Spørsmålene Joly løfter – om hvordan systemet håndterer bindinger og varsler – kan bli sentrale når den uavhengige granskingskommisjonen skal undersøke Utenriksdepartementet og Epstein-koblingene.

– Det er tre millioner dokumenter å gå gjennom. Det finnes sikkert mange flere spor enn dem vi har sett hittil, og dette vil ta tid. Samtidig håper vi at amerikanerne vil offentliggjøre de tre millioner dokumentene som fortsatt holdes tilbake av USAs justisminister. Alt kommer for en dag. Jeg mener den uavhengige granskingen vil være svært nyttig, og at den med et godt sekretariat kan gå grundig gjennom dokumentene og komme opp med forslag til forbedringer også, sier Joly.

Enklere privatøkonomi med personlig rådgiver i Handelsbanken

Privatøkonomi trenger ikke å være komplisert. Med smarte digitale løsninger får du enkelt oversikt og kontroll i hverdagen. Men når livet endrer seg og beslutningene blir større, er det godt å ha noen å sparre med. I Handelsbanken får du din egen rådgiver – en som kjenner deg, og som er der når du trenger trygghet, oversikt og hjelp til å ta gode valg.

Les mer her

Dine fordeler i Handelsbanken:

- Gode betingelser over tid på lån, sparing og pensjon
- Kredittkort med eksklusive fordeler uten årsgebyr
- Ektefelle / partner får de samme gode betingelsene

JURIST FORBUNDET

Se alle fordelene på handelsbanken.no/juristforbundet

Transparency International Norge om Epstein-tilknytninger:

– Vi ser en massiv påvirkning

Aktører med påvirkningskraft kjøper seg inn i mektige, viktige nettverk. Som rik nasjon må vi være ekstra årvåkne, mener generalsekretær i Transparency International Norge.

Trine Lejon

– Jeg synes vi har hatt vår dose av saker nå. Dette kom som en tsunami og har rystet oss skikkelig i grunnvollene. Det er akkurat som om det må en skandale til før noe skjer, sier generalsekretær Guro Slettemark i Transparency International Norge (TI Norge), før hun ramser opp:

– Vi har hatt habilitetssaker, statsråder som har måttet gå av, aksjehandler og utnevnelser av venner i fremtredende posisjoner. Alt dette kan i beste fall se ut som en slags manglende rolleforståelse.

På spørsmål fra Juristen om hva vi er vitne til med de norske Epstein-tilknytningene, svarer Slettemark:

– Det vi ser, er en massiv påvirkning av personer i svært høye og betrodde stillinger. Påvirkning i form av å kjøpe seg inn i mektige, internasjonale nettverk. Nettverkene kan fungere som alternative maktrom, der tilgang til innflytelsesrike personer, lojaliteter og gjensidige tjenester blir utvekslet.

I nettverkene kan det vokse frem arenaer hvor økonomisk, politisk og sosial kapital flyter sammen til en form for skjult maktutøvelse utenfor demokratisk kontroll. I dette grenselandet kan korrupsjonslignende mekanismer og subtil påvirkning lett få rotfeste, mener hun.

– Det å ta imot private og personlige fordeler har ikke noe med alminnelig diplomatisk aktivitet å gjøre. Vi må være mer årvåkne på at vi som en rik nasjon som stadig er ute etter posisjoner i det internasjonale miljøet, kan bli utsatt for dette, sier Slettemark og konstaterer:

– Nå har Norge sine erfaringer på dette – og fått sin skikkelige dose.

– På et vippepunkt

– I flere av sakene med Epstein-forbindelsene ser vi at sterke nettverk, tillit og penger åpner dører uten at kontrollen stopper det. Hva er det i systemet som svikter når slikt kan skje?

– Det er et spørsmål som bør stå sentralt i mandatet til det bebudede granskingsutvalget, svarer Slettemark.

– Vi bygger på høy tillit i Norge. Når blir tillit en styrke, og når blir den en sårbarhet?

– Jeg tror vi er på et vippepunkt. Det ser vi fra data i Direktoratet for forvaltning og økonomistyrings (DFØ) innbyggerundersøkelse fra i vinter, som viser tydelig fallende tillit – særlig til offentlig forvaltning. Det må tas på alvor.

Også korrupsjonsindeksen viser at Norge har falt de siste årene. Det samme gjelder Sverige. Forskjellen er at nabolandet vårt tar grep og foreslår lovendringer, mener hun.

Reagerer på Støres utspill

Statsminister Jonas Gahr Støre (Ap) har i intervjuer i kjølvannet av de norske Epstein-koblingene tonet ned inntrykket av at saken dreier seg om en systemfeil. Det reagerer Slettemark på.

– Det synes jeg er å foregripe det hele. For det er nettopp det man må se på. Det er viktig at granskingsutvalget får det inn i sitt mandat, og at de på bakgrunn av funnene de gjør, kommer med forslag til endringer.

– Hva lærer Epstein-sakene oss om juristers ansvar? Holder det å følge regelverket, eller krever det mer dømmekraft?

– Nei, det krever mer. Særlig når vi snakker om saker som grenser

Noen av argumentene mot et lobbyregister går ut på at vi har et høyt tillitsnivå i Norge og ikke trenger det

opp mot straffbare forhold. Vi skal ikke operere i gråsoner – det er der etikken kommer inn. Straffbar korrupsjon er svært alvorlig, og vi bør unngå situasjoner som ligner på det, svarer Slettemark.

Økokrim har iverksatt etterforskning av tidligere statsminister og tidligere generalsekretær for Europarådet, Thorbjørn Jagland (Ap), og av ekteparet og de tidligere diplomatene Mona Juul og Terje Rød-Larsen. Kontrollkomiteen på Stortinget skal opprette en uavhengig ekstern granskingskommisjon som skal granske utenrikstjenesten og norske bindinger i Epstein-saken.

Positivt, men langt fra nok for å hindre korrupsjon, mener Slettemark.

– Hvis vi ser bakover til politikerskandalene, aksjetrading på statsministerboligen: Når skandalen er et faktum, er det først da vi ser på regelverk, rutiner og etiske retningslinjer – men da er skaden allerede skjedd. Vi må bli mye bedre på å forebygge. Det er ekstremt viktig at Epstein-granskingen på Stortinget ser på svakhetene i systemet, sier hun og legger til:

– Vi prøver å invitere oss inn på de riktige arenaene, og vi håper for eksempel at granskingsutvalget åpner for at sivilsamfunnsorganisasjoner som oss får komme med innspill.

– Beste vaksinasjonen mot korrupsjon

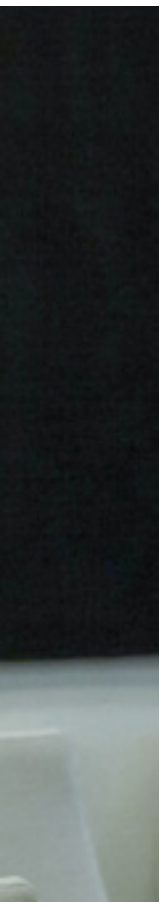
I 12 år har antikorrupsjonsorganisasjonen jobbet for å få på plass et lobbyregister på Stortinget, der alle som møter stortingsrepresentanter, regjeringsmedlemmer og andre beslutningstakere må registrere seg.

– Stikkordet vårt er åpenhet. Vi pleier å si at åpenhet er den beste vaksinasjonen mot korrupsjon. Vi vet også at åpenhet er med på å styrke tilliten i samfunnet. Kanskje våre makthavere trenger å bli sett litt mer i kortene, sier Slettemark.

Lignende forslag har blitt nedstemt i en årrekke.

Nå håper TI Norge på et gjennomslag. I slutten av februar ble det flertall for Venstres forslag på Stortinget om å utrede et lobbyregister. Men det er fortsatt uenighet om hvordan et slikt system skal utformes.

– Vi har hørt noen av argumentene mot lobbyregister– for eksempel at vi har et høyt tillitsnivå i Norge og derfor ikke trenger et slikt register, og at det kan bli for byråkratisk. Men hvem er det som skal vurdere det? Skal Stortinget alene bestemme det? Vi må også se utover: Har Stortinget faktisk den tilliten? Kanskje er det

Guro Slettemark og Tore Bråthen under en høring i Kontroll- og konstitusjonskomiteen på Stortinget i 2016 (Foto: NTB)

behov for større åpenhet når det gjelder påvirkning av våre folkevalgte, spør Slettemark.

– Det er også noe annet som har slått meg, legger Slettemark til:

– Hvorfor har vi en slags arroganse når det gjelder å etterkomme endringsforslagene som kommer fra Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD) og Europarådets antikorrupsjonsorgan Greco? Holdningen virker å være at «dette trenger ikke vi». Det ligger en form for arroganse i det. Det må vi se annerledes på.

Gjennomgangene fra Greco og OECD består av grundige analyser av hvert enkelt land, med klare forbedringspunkter og anbefalinger. Åpenhet i lobbyvirksomhet har vært et tema som går igjen i flere av anbefalingene.

Penger og politikk går hånd i hånd

Men åpenhet alene er ikke nok, mener Slettemark. Selv med registrering av påvirkning må også regelverket utredes. Habilitetsspørsmål ligger ofte tett opp mot korrupsjon, og TI Norge mener at avstanden mellom straffelovens korrupsjonsbestemmelse og habilitetsreglene i forvaltningsloven er for stor.

– Vi har sett flere rettssaker der man forsøker å omgå straffebestemmelsene ved å hevde nært vennskap, slik at gaver fremstilles som private. Da forsøker man å få saken inn under de mildere habilitetsreglene i stedet for korrupsjonsbestemmelsene, som har ti års strafferamme, forklarer hun og legger til:

– Hvis en saksbehandler prioriterer en søknad mot en gratis tur, risikerer begge ti års fengsel. Hvis samme prioritering gjøres fordi partene er i familie, er handlingen den samme – men regelverket er helt ulikt. Dette bør bli utredet.

Hun mener at det også bør løftes inn i arbeidet med en nasjonal antikorrupsjonsstrategi.

Penger og politikk blir stadig mer koblet sammen, ifølge Slettemark, som viser til det 60 år gamle Rokkan-sitatet «stemmer teller, ressurser avgjør» – som hun mener gjelder i økende grad.

– Det er stadig mer penger i politikken, og vi ser det i andre land også. Når jeg for eksempel forteller internasjonale kolleger at Norge ikke har noen øvre grense for hvor mye enkeltpersoner eller virksomheter kan bidra med i partienes valgkamp, blir de ganske overrasket. Det har vi også spilt inn som noe som bør vurderes. Vi dytter på der vi kan.

Korrupsjonsmålinger

- TI publiserer den globale Corruption Perceptions Index (CPI) hvert år. Indeksen viser oppfatning av korrupsjon i offentlig sektor der 100 står for minimal korrupsjon og 0 et gjennomkorrupt land.
- I februar kom korrupsjonsindeksen for 2025 der Norge har 81 poeng.
- I fjor hadde Norge samme score, men lå på femteplass. I år deler Norge poengsum med New Zealand på fjerdeplass.
- I 2014 hadde Norge en skår på 86 – årets resultat representerer en nedgang på 5 poeng på 10 år, og en trend som peker nedover.
- TI har også en dybdeundersøkelse, Global Courruption Barometer. Siste for Norge kom i 2021.
- I studien oppga 45 prosent at de ville fryktet gjengjeldelser dersom de skulle varsle om korrupsjon, og frykten var høyere enn andre land i Norden.

Kilde: TI Norge

Slik vil TI Norge øke motstandskraften mot korrupsjon

- Utarbeide en nasjonal antikorrupsjonsstrategi for å samle innsatsen mot korrupsjon på tvers av sektorer.
- Utrede beløpsgrenser for politiske partier for å hindre at bidrag gir politisk innflytelse.
- Styrke varslervernet og innføre et varslingsmottak for korrupsjonssaker.
- TI Norge mener varsling om korrupsjon bør tas ut av arbeidsmiljøloven og at det bør opprettes eget varslingsmottak for samfunnsskadelig virksomhet.
- En gjennomgang av bestemmelsene i straffeloven, kommuneloven og forvaltningsloven når det gjelder regler om påvirkning, brudd på inhabilitetsbestemmelsene og ugyldighet. Dette for å få klarhet i og endringer knyttet til konsekvensene av brudd på forvaltningsloven og sanksjonsmuligheter.
- Lov om offentlige anskaffelser og tilhørende forskrifter er sentrale virkemidler i å forebygge korrupsjon. Den bør inneholde pålegg om at oppdragsgivere skal etterspørre informasjon fra leverandører om reelle rettighetshavere.

Kilde: Transparency International Norge

DA-sjefen vil forenkle ankesaker

Leif Otto Østerbø vil ha slutt på full omkamp i ankesaker og mener at dommerne bør spesialisere seg mer. – Og kanskje vi kan tilby rettsmekling før det er tatt ut stevning, sier den nye sjefen for Domstoladministrasjonen.

Georg Mathisen

Domstolene har tillit og en stødig plass i samfunnet, men autoriteter er under press.

– Vi må forberede oss på at det rammer domstolene, også, sier Østerbø.

1. januar flyttet han noen hundre meter nordøstover i Midtbyen i Trondheim – fra Trondheim tingrett til DA. Der er han full av godord om nye kolleger. Kompetente og profesjonelle, sier han.

I den polariserte samfunnsdebatten er han altså forberedt på at også domstolene kommer til å få det tøffere. Samtidig minner han om domstolens rolle som en viktig del av beredskapen og sikkerheten. Beredskapsrollen er det lett å glemme, også for domstolene selv.

– Vi må ha motstandskraft nok til at systemet fungerer, også hvis presset blir veldig nærgående. Ser vi til Ukraina, så greier de å opprettholde domstolsvirksomheten. Det er ingen selvfølge. Det er viktig at vi også tenker på hvordan domstolene skal bidra til sivilsamfunnet i tilfelle ting blir mer alvorlige, sier Leif Otto Østerbø.

De norske domstolene kan vise til gode resultater i krise fra pandemi-årene. Da klarte de å håndtere sakene og kom ut av nedstengning og restriksjoner uten noe etterslep. Han mener årsakene er stor innsats fra domstolene og dommerne og godt samarbeid med de to andre statsmaktene.

– Domstolene er en grunnleggende del av samfunnets infrastruktur som må fungere også i krisetider. Dette er noe vi må modne oss inn i. Og så må vi som jobber i systemet, jobbe med den mentale robustheten vår og tåle å stå i et mer polarisert samfunn, ifølge Østerbø.

Han mener det handler mye om holdninger: Å være bevisst på at ansvaret til domstolen gjelder både på godværsdager og andre dager.

Tilgang

Når han er på plass i ny jobb, peker han på tre klare punkter der domstolene har mye å jobbe med:

– Vi kan ha enda større fokus på tilgang til domstolene, sier han. Da tenker han på kostnadene, men også på tekniske og digitale løsninger.

– For det andre må vi ha større bevissthet om likebehandling og forutsigbarhet. En undersøkelse som NRK gjorde i fjor, påviste et stort forbedringspotensial. Vi må vurdere retningslinjer og sørge for at vi har en enda mer likeartet praksis, sånn at ting blir behandlet likt i ulike domstoler, sier han.

Det tredje ønsket hans er at domstolene skal være mer åpne.

– Åpenhet er en forutsetning for tillit. Jeg er opptatt av å åpne oss opp mot samfunnet. NRK var også inne på at vi må være flinkere til å publisere avgjørelsene, holde åpne rettsforhandlinger i så stor grad som mulig og synliggjøre at vi er et tvisteløsningsorgan for alle, sier Østerbø.

Begrenset prosess

Han ser en klar sammenheng: Hvis domstolene har klarere felles praksis, så slipper advokatene å forberede seg på så mange alternativer. Det bidrar til å holde prosessen mer begrenset, som igjen sparer partene for kostnader. Det vil også lette jobben for dommerne.

– Du vet at noen spørsmål vil du få nei på uansett hvem du spør. Da slipper du å ta en del kamper som du kanskje tar i dag og får ulike svar på, forklarer han.

I tillegg vil han se mer på hvilken rolle ankeinstansen skal ha.

– Full omkamp som i dag, eller reell overprøving av det som er omtvistet? Full omkamp gjør at den samlede belastningen blir stor, sier han.

Da tenker han både på domstolene og på partene i saken. Kanskje vil det da bli en andreinstans som ligner mer på Høyesterett, der det blir slutt på full omkamp om alt.

– Da vil du i større grad få ankeinstansen som en reell, rettslig overprøvingsinstans i stedet for å vurdere

DA-sjef Leif Otto Østerbø mener det er alvorlig når det blir så dyrt å bruke systemet at folk ikke kan hevde sin rett. (Foto: Cathrine Dillner Hagen)

de samme bevisene på ny, forklarer Østerbø.

– Det vil bety kjempemye for dommerne, og du må stramme inn prosessledelsen på en helt annen måte i førsteinstans for at du skal få et brukbart grunnlag i andreinstans. Du må gjøre jobben skikkelig med én gang, sier han. Det gjelder dommerne, men det gjelder også advokatene.

Mekling før stevning

I forlengelsen av en slik innsnevring av ankebehandlingen tar han også til orde for å se på muligheten for å utvide tilbudet om rettsmekling – å tilby det allerede før det er tatt ut stevning. En slik ordning vil også holde kostnadene nede for brukerne.

– Det handler om å gjøre terskelen for å bruke domstolene lavere slik at domstolen blir et reelt tilbud for flest mulig. Det er en alvorlig situasjon at folk ikke kan hevde sin rett fordi kostnaden med å bruke systemet er for høy. Slik vil vi ikke ha det, sier direktøren i Domstoladministrasjonen.

Spesialisering

Østerbø vil tenke mer på spesialisering av dommerne innenfor en del fagområder.

– En del områder krever bransjekunnskap og fagkunnskap som kan gjøre det hensiktsmessig. En del områder har også såpass lite volum at spesialisering kan være en fordel, mener han.

Samtidig har han en ambisjon om å gjøre de norske domstolene likere og mindre personavhengige – å jobbe for forutsigbarhet enten det er dommer A eller dommer B som har saken. Er det forenlig med spesialisering? Han synes spørsmålet er godt.

– Spesialisering kan ende med at du får en slagside. Det som domstoler gjør, som jeg tror kan være en fordel, er at dommeren er spesialisert i en periode, så kommer det en rullering. Dermed tar vi hensyn til dommeren selv, og også til publikum slik at det ikke blir spesielle holdninger som fester seg, sier han.

Kan domstolene jobbe smartere? utfordrer Østerbø. (Foto: Domstoladministrasjonen)

> Det er en alvorlig situasjon at folk ikke kan hevde sin rett fordi kostnaden med å bruke systemet er for høy. Slik vil vi ikke ha det

Imponert

Om DA-sjefen har noen ønsker fra dommerne rundt om i landet?

– Da må jeg si at jeg er imponert over arbeidet norske dommere gjør og anerkjenner den store innsatsen som gjøres. Medarbeiderne i Norges domstoler legger ned en stor innsats og som gjør en uvurderlig jobb. Det handler om å ivareta det samfunnet som vi ønsker å bo i og en domstol som har tillit, sier han.

– Så kan vi utfordre dem på å se på arbeidsbelastning og teknologi – kan vi jobbe smartere? Vi jobber nå med å fornye saksbehandlings- og samhandlingssystemet vårt, Lovisa, som har cirka 60.000 interne og eksterne brukere. Da må vi ha et blikk på at det ikke bare er teknikk og effektivitet som gjelder, men samfunnsoppdrag, folk, kultur og kvalitet. Teknologi er et verktøy; ikke mer enn det.

Over bordet

Det er en overgang å bytte lederjobb fra domstol til DA. Leif Otto Østerbø ser at han møter noen paradokser på den veien:

– Det er en annerledes virksomhet fordi det er så stor spredning i det vi skal levere. Og jeg har vært veldig opptatt av å ha en veldig slank administrasjon. Nå har jeg gått over i en virksomhet som i hovedsak driver nettopp med ledelse og administrasjon. Det blir annerledes å ha hovedfokus på det som jeg tidligere har vært opptatt av å strømlinjeforme, sier han.

Østerbø håper at han får med seg flere i DA med praktisk erfaring fra en domstol.

– Vi må bygge en bedre domstolskunnskap i DA for å kunne levere det domstolene har behov for. Vi må erkjenne at vi har et potensial på å bli bedre på det, og det trenger vi at domstolene hjelper oss med. Det er få i DA med bakgrunn fra domstol, fastslår Østerbø.

Foto: Stock/M-Media

20 % rabatt på skadeforsikring – fra første forsikring

Betaler du mer enn du trenger for forsikringene dine? Det er det enkelt å finne ut av. Ta kontakt med oss på forsikringskontoret – vi gir deg et gratis og uforpliktende tilbud.

Mange medlemmer har allerede spart penger ved å flytte forsikringene sine til oss. Det koster ingenting å sjekke, men det kan koste å la være.

Ring oss på **23 11 33 11** eller send oss en e-post: **forsikring@juristforbundetforsikring.no**

JURIST FORBUNDET
Forsikring

Telefon: 23 11 33 11 | forsikring@juristforbundetforsikring.no | juristforbundetforsikring.no

Vil gi dommerne fredspris

Internasjonale spilleregler er under press. Det er derfor Even H. Eriksen nominerer Den internasjonale dommerforeningen og Den internasjonale domstolen til fredsprisen.

Georg Mathisen

Spillereglene trenger oppmerksomhet, ifølge Eriksen.

– Dette er noe vi har sett over tid. Du blir jo litt nedstemt av å se den utviklingen som foregår ute i verden. Nylig har USA trukket seg fra 60 forskjellige organisasjoner og traktater. De internasjonale spillereglene er under press, kommenterer han.

Even H. Eriksen er nestleder i justiskomitéen på Stortinget. I fjorårets siste utgave av Juristen kunne du lese om ham som en av de nye juristene på tinget etter fjorårets valg. Nå kobler han jussen og spillereglene til den politiske utviklingen i verden:

– Det er viktig å hegne om disse institusjonene – domstoler og dommere – som er med på å verne om internasjonale spilleregler. De trenger oppmerksomhet. Det er helt i tråd med Alfred Nobels testamente å nominere noen som representerer disse institusjonene og spillereglene, mener han.

Alle som sitter i parlamentet i hjemlandet sitt, har rett til å nominere kandidater til fredsprisen. I pressemeldingen om forslaget sitt forteller Even H. Eriksen at han vil sette den internasjonale rettsordenen og dommernes rolle i å bevare rettsstater, institusjoner og fred, på listen over nominerte.

Even H. Eriksen vil hedre dommerne og vise frem hvor mye de betyr for fred og forbrødring. (Foto: privat)

IAJ og ICJ

Helt konkret har han valgt å nominere Den internasjonale dommerforeningen (IAJ) og Den Internasjonale Domstolen (ICJ).

– Det er mange som kunne vært nominert. Den europeiske menneskerettighetsdomstolen, ICC, den internasjonale advokatforeningen og mange andre. Men disse to er globalt dekkende og har en stor og viktig standing, sier Eriksen.

Han viser gjerne til partifelle og statsminister Jonas Gahr Støre:

– Han sa at Norge er et lite land, men et stolt land. Norske interesser er avhengige av at stormaktene forholder seg til regler, slik som WTO og folkeretten. Hvem er folkerettens viktigste forsvarer? Jo, det er dommerstanden og de internasjonale tribunalene vi har, sier Even H. Eriksen.

Rwanda og Ukraina

Eriksen snakker gjerne om egne erfaringer fra Rwanda. Der har han vært på møter og fått høre om brutalitetene under folkemordet i 1994. Men han fikk også høre hvor viktig det var at FN-domstolen fikk stilt flere av krigsforbryterne til ansvar og bidro til å samle landet, forklarer han.

Stortingspolitikeren snakker også om dommernes viktige plass i tilknytning til den russiske invasjonen i Ukraina og hvordan det går an å stille krigsforbrytere til ansvar etter at det er blitt fred. – Når krigen er over, er det viktig at det internasjonale samfunnet ikke bare fordømmer, men faktisk dømmer og ilegger straffereaksjoner til ansvarlige, mener han.

– I en verden der stadig færre mennesker lever i velfungerende demokratier, blir dommernes rolle enda viktigere. Domstolene har en viktig funksjon i forsvaret av demokratiske prinsipper og kontroll av myndighetsutøvelse, ifølge Eriksen.

– Dessverre går utviklingen i mange land, også europeiske, i feil retning. Vi ser gjentatte forsøk på at dommere som hegner om rettssikkerhet og menneskerettigheter fremfor å fronte autoritære regimers agenda, blir byttet ut og satt i fengsel, sier Even H. Eriksen.

I 2025 registrerte Nobelinstituttet 338 kandidater til fredsprisen: 244 personer og 94 organisasjoner. Hvem som blir nominert og hvem som foreslår dem, er hemmelig i 50 år – men det er ikke uvanlig at de som nominerer kandidater, går ut og forteller om det på eget initiativ.

Mange jurister blant prisvinnerne

Juristene er sterkt representert på listen over fredsprisvinnere – særlig de første tiårene siden den første prisen ble delt ut i 1901.

Mange av juristene har fått prisen for å ha opprettet eller vært aktive i eller tilknyttet internasjonale foreninger, domstoler og konferanser.

Eksempler er Den interparlamentariske union (Frédéric Passy og Charles Albert Gobat), Det internasjonale fredsbyrå (Frédéric Passy, Charles Albert Gobat, Henri La Fontaine, Philip Noel-Baker og Seán MacBride) konferanser og domstoler i Haag (Louis Renault, Paul Henri Balluet d'Estournelles de Constant, Auguste Beernaert og Elihu Root), Folkerettsinstituttet (Tobias Asser), Folkeforbundet (Woodrow Wilson, Léon Bourgeois, Robert Cecil og Philip Noel-Baker), Kellogg-pakten (Aristide Briand og Frank Billings-Kellogg) og FN (Cordell Hull, Philip Noel-Baker og Dag Hammarskjöld).

Her er listen over juristutdannede fredsprisvinnere og juridiske organisasjoner som har fått Nobels fredspris:

- 1901: Frédéric Passy, fransk økonom og jurist.
- 1902: Charles Albert Gobat, sveitsisk advokat og politiker.
- 1904: Folkerettsinstituttet.
- 1907: Louis Renault, fransk jussprofessor og diplomat.
- 1909: Paul Henri Balluet d'Estournelles de Constant, fransk politiker, diplomat og jurist.
- 1909: Auguste Beernaert, belgisk politiker og advokat.
- 1911: Tobias Asser, nederlandsk jurist.
- 1912: Elihu Root, amerikansk jurist og politiker.
- 1913: Henri La Fontaine, belgisk jurist og politiker.
- 1919: Woodrow Wilson, amerikansk politiker og jurist.
- 1920: Léon Bourgeois, fransk diplomat, jurist og politiker.
- 1925: Charles Dawes, amerikansk politiker og jurist.
- 1926: Aristide Briand, fransk jurist, politiker og fagforeningsmann.
- 1929: Frank Billings-Kellogg, amerikansk jurist og politiker.
- 1936: Carlos Saavedra Lamas, argentinsk jussprofessor og politiker.
- 1937: Robert Cecil, britisk politiker og advokat.
- 1945: Cordell Hull, amerikansk politiker, advokat og dommer.
- 1959: Philip Noel-Baker, britisk professor i internasjonal rett og politiker.
- 1961: Dag Hammarskjöld, svensk økonom, jurist og diplomat.
- 1968: René Cassin, fransk jurist og diplomat
- 1974: Seán MacBride, irsk politiker og advokat.
- 1974: Eisaku Satō, japansk politiker og jurist.
- 1978: Menachem Begin, israelsk politiker med jussutdannelse fra Polen.
- 1982: Alfonso García Robles, meksikansk jurist og diplomat.
- 1987: Óscar Arias Sánchez, costaricansk jurist, økonom og politiker.
- 1990: Mikhail Gorbatsjov, sovjetisk politiker og jurist.
- 1993: Frederik Willem de Klerk, sørafrikansk jurist og politiker.
- 1993: Nelson Mandela, sørafrikansk jurist og politiker.
- 1996: José Ramos-Horta, politiker og internasjonal rett-master fra Øst-Timor.
- 1998: David Trimble, britisk advokat og politiker.
- 2003: Shirin Ebadi, iransk dommer og advokat.
- 2005: Mohamed El Baradei, egyptisk diplomat og jurist.
- 2009: Barack Obama, amerikansk advokat og politiker.
- 2015: Kvartetten for nasjonal dialog, en gruppering av fire tunisiske organisasjoner. Advokatforeningen Onat er en av de fire.

ICJ holder til i Fredspalasset i Haag – en by der det er gjort mye arbeid som er belønnet med fredspriser. (Arkivfoto: Georg Mathisen)

KI sliter med å lære arbeidsrett

Personopplysninger gjør at det er vanskelig å bruke dommer til å lære opp kunstig intelligens. – Det er på tide å komme med nye lover, mener Kaja Breivik Furuseth i Datatilsynet.

Georg Mathisen

Tror du KI kan hjelpe deg med arbeidsrett? Det ikke helt enkelt. Kunstig intelligens må trenes. Den kan fylles med lover og rundskriv, men det er vanskelig å bruke reelle saker til å lære den opp. De som skal utvikle KI-verktøyene, må navigere mellom personvernrettslige skjær i sjøen. Til og med rettssaker inneholder ofte sensitive personopplysninger.

– Til tross for at rettsavgjørelser er en sentral rettskilde, mangler dagens lovverk hjemmel for å behandle slike personopplysninger ved utvikling, trening eller tilpassing av KI-tjenester, oppsummerer Datatilsynet etter et prosjekt.

Tilsynet har sett på spørsmålene sammen med Juridisk ABC, som sto bak jussboten Lawai.

– Dagens regelverk legger ikke til rette for å bruke rettsavgjørelser for innovasjon innen KI og legal tech for øvrig. Begrenset tilgang til rettsavgjørelser for utvikling av juridiske tjenester vil gå ut over kvaliteten på tjenestene, skriver Datatilsynet.

Vanskelige dommer

Fagdirektør Kaja Breivik Furuseth er spesialist på KI og personvern i arbeidslivet. Hun har vært med på å gi råd til prosjektet med Lawai og Juridisk ABC.

– Det er vanskelig å trene KI-modellen på helt anonyme opplysninger, for det står så mange opplysninger i dommene, sier hun.

– Når for eksempel Lovdata sender ut en dom, så avidentifiserer de. Selv om navn og andre opplysninger er fjernet , er dommene normalt ikke anonymisert med tanke på personvernregelverket, sier hun.

– Vi har foreslått for Justisdepartementet tidligere at de bør sørge for en lovgivning der det står at andre har lov til å bruke dommer for å utvikle KI. Ofte er det opplysninger om helse eller andre sensitive opplysninger i dem. Da trenger vi en tydelig lovhjemmel for å kunne bruke dem, forklarer hun.

Etterlyser lover

Prosjektet klarte ikke å komme helt i mål med saken. Det var ikke annet å gjøre enn å peke på muligheten for å sende en søknad til Datatilsynet om å få bruke rettsavgjørelser. Furuseth skulle gjerne sett en enklere og mer permanent løsning:

– GDPR kom i 2018. Nå er vi i 2026. Det er på tide å komme med ordentlige lover, og ikke bare overgangsregler, mener hun.

Reglene som mangler, gjør det også vanskeligere for Europa å utvikle sin egen teknologi. Det går ikke an å utvikle teknologien videre så lenge det ikke er lov til å behandle opplysningene som trengs for å lære den opp.

– EU har foreslått en forenklingspakke som gir nytt grunnlag for å bruke sensitive opplysninger til å utvikle KI. Hvis den blir vedtatt, blir det lettere, ifølge Furuseth.

Noen steder finnes det særlover som gjør det mulig å utvikle KI. Lov om Statens pensjonskasse, for eksempel. Nav, på sin side, har lov til å bruke KI, men ikke til å utvikle den

Fagdirektør Kaja Breivik Furuseth håper på regler som gjør det lettere å utvikle og lære opp teknologi også i Europa.

selv. – Politikerne vil jo ha KI, men det går for sakte med å gi lovhjemmelen, sier hun.

– Vær brobygger

Kaja Breivik Furuseth har bakgrunn som internadvokat selv. Hun oppfordrer jurister til å ta en rolle som brobygger.

– I en organisasjon er det ofte noen som er veldig innovative og vil ta i bruk alt, helst i går, men som ikke kan eller er bevisste på de rettslige rammene. Så er det noen som er litt mer bekymret og ofte vil være strengere enn en jurist som kan gå dypt ned i materien og ser alle detaljene, sier hun.

– Det er ikke bare det å kunne gi nyanserte juridiske vurderinger som er viktig, men også å gi råd til selve prosessen med å ta inn nye verktøy. Det er noen trinn som arbeidsgiveren må igjennom når de vurderer konsekvensene for personvernet, blant annet dialog med de ansatte. Juristen kan gi trygghet til bedriften ved å peke på at det viktigste er å gjøre gode vurderinger, mener Furuseth.

Hun oppfordrer offentlige og private virksomheter som vil ta i bruk ny teknologi, til å søke seg til et sandkasseprosjekt sammen med Datatilsynet.

– Hovedbudskapet fra Datatilsynet er at vi ønsker at det skal være mulig å utvikle gode løsninger i Norge, også. Vi vil legge til rette for det på en personvernvennlig måte, sier hun.

Datatilsynets sandkasse

- Arbeidsrettsprosjektet var det som kalles et sandkasseprosjekt. I sandkassen jobber deltagere sammen med Datatilsynet for å løse spørsmål om personvern.
- Målet er at tjenesten eller produktet deres følger loven og gir godt personvern, samtidig som funnene kan hjelpe andre som har lignende problemer.
- Datatilsynet gir deltagerne råd, men konklusjonene er ikke offisielle avgjørelser, vedtak eller godkjennelser.

Kommunen sa nei til innsyn

– KI fant på eksempler som ikke eksisterer

Redaktøren ba om innsyn i brøytekontrakter. Kommunen sa nei og viste til eksempler som ikke finnes. Kommunene trenger mer juridisk kompetanse, mener Sivilombudet.

Georg Mathisen

Retten til innsyn er en gullgruve. Det fastslår Øystein Øygarden. Redaktøren i Vest-Telemark Blad graver ofte etter gull i lokale postjournaler. Noen ganger ender saken hos Statsforvalteren.

– Hverken de i kommunene eller vi er juridiske eksperter. Det er sikkert de i kommunene som synes vi spør og graver etter mye og at det blir mye arbeid. Men det er vår jobb, og det er deres jobb, sier Øygarden, som også er styreleder i Landslaget for lokalaviser.

Vest-Telemark Blad har tatt flere runder om kommunale veier med kommunene i nedslagsfeltet sitt.

– Det begynte med et forslag om å privatisere kommunale veier i Kviteseid. Så var det ingen i kommunen som kunne svare klart på hvor mye kommunen kom til å spare på det, ifølge Øygarden.

Redaksjonen ba om innsyn i kontraktene for å finne ut hvor mye vedlikeholdet koster.

– Vi fikk nei, klaget til statsforvalteren og fikk fullt medhold der, sier han.

Lokalavisredaktøren gir kommunen honnør for å følge opp raskt og dele de tallene som den opprinnelig så på som forretningshemmeligheter.

– De skrev at ved å dele ut tallene, ville entreprenørene se at det er ulik betaling for jobben, og at det er uheldig. Men vi måtte jo se regnestykket for å se hvordan kommunene faktisk bruker pengene. Da kunne vi se at det var store forskjeller fra sentrum til grendene, for eksempel, forteller Øygarden.

– Vil være åpne

Kommunedirektør Laila Thorsen i Kviteseid kommune kommenterer:

– Vi ønsker å gi innsyn i alt vi kan gi innsyn i. Vi er offentlige, og det er krav til åpenhet. Jeg har ingen andre intensjoner enn å være åpen om det vi kan være åpne om.

Kviteseid kommune spør gjerne juristene i KS hvis det trengs råd.

– Jeg er ikke jurist. Det hender vi får forespørsler om innsyn der jeg må sjekke med advokater. KS er gode å ha for kommunene. Jeg har alltid i hodet at jeg ikke skal gi mer innsyn enn jeg kan gi, også, sier Thorsen.

– Dette kan være vanskelig. Det er jo et eget fag. Jeg har diskutert innsyn med kolleger i andre kommuner, og det er et voldsomt trykk på innsyn nå. Det er kjekt at folk vil se og at det er interesse for hva kommunene jobber med, men vi har ingen som bare jobber med innsyn, understreker kommunedirektøren.

KS gir gjerne råd

Advokat Frode Lauareid i KS håper at kommunene tar kontakt når de er i tvil om innsyn.

– Det er mange kommuner som ikke har ansatt jurist eller tilgang til advokat. Så er det vel mitt inntrykk at noen ringer statsforvalteren for å få veiledning, men det er ikke alltid de får noen veiledning derfra, sier han.

Lauareid er kritisk til statsforvalterne.

– Det er også eksempler på at statsforvalteren gjør feil. Vi har eksempel på at navnet på en varsler ikke ble sladdet. Særlig når vi snakker om konfliktsaker og varslingssaker, er vi inne i arbeidsretten og et privatrettslig domene som statsforvalteren har lite kompetanse på, sier han.

KS veileder ofte kommuner som ønsker å holde tilbake informasjon, og forteller dem at det kan de ikke gjøre. Frode Lauareid peker ellers på at innsynssaker kan være nyttige også for kommunen – som for eksempel når en nasjonal redaksjon sender ut spørsmål til 200 kommuner om hvor mange varslingssaker de har hatt de siste årene. De funnene som journalistene gjør, kan kommunene også dra nytte av.

Flere klager

Sivilombud Hanne Harlem er klar på at det offentlige ikke er flinke nok til å følge reglene om innsyn.

– Antallet klager fortsetter å øke, og antallet uttalelser fra ombudet med kritikk i innsynssaker har økt. Innsyn i forvaltningens saker og dokumenter er blant medienes viktigste verktøy for å avdekke kritikkverdige forhold i den offentlige forvaltningen, skriver hun i årsmeldingen sin.

De mest synlige innsynsklagene handler ikke om kommunene, men også kommunene trenger mer juridisk kompetanse:

– Ut fra antallet klager vi får, kan du godt si det, kommenterer kommunikasjonssjef Trude Julie Dommerud hos Sivilombudet.

Svar fra KI

Tilbake til Vest-Telemark Blad. Der var Kviteseid bare den første av flere kommuner der redaksjonen ba om innsyn i veivedlikehold og snøbrøyting.

– Tokke kommune begynte med KI-svar og fri diktning. Det var meget spesielt, sier redaktør Øystein Øygarden.

– Et par dager etter at vi ba om innsyn, fikk vi et åtte–ni siders svar med juridiske vurderinger. Det var utrolig proft, men vi skjønte jo når de leverte såpass kjapt og detaljert, at her var det jo nyttet bistand. Det kunne vært fra advokat i KS, men vi hadde en tanke om at de brukte KI. Det kan være glimrende å bruke det innimellom, men du må bruke det litt med omhu, sier han.

Sakene fantes ikke

Da kommunen kom med avslaget, viste den til eksempler i andre kommuner: Stange, Rana og Bergen.

– De viste til at statsforvalteren hadde støttet kommunens avgjørelse om å si nei til innsyn og at forretningshemmeligheter var en god grunn, med sitat fra statsforvalterne. Da sendte vi innsynsforespørsel til to av de tre statsforvalterne, og ingen av dem fant dokumentene, forteller Øygarden.

Det viste seg at sakene ikke fantes, og kommunen har innrømmet å ha brukt en KI-språkmodell. Vest-Telemark Blad har også bedt om innsyn i kommunikasjonen med KI-språkmodellen og hva kommunen har matet inn i den.

– Hvis den loggen er slettet, er det sletting av arkiv, mener redaktøren.

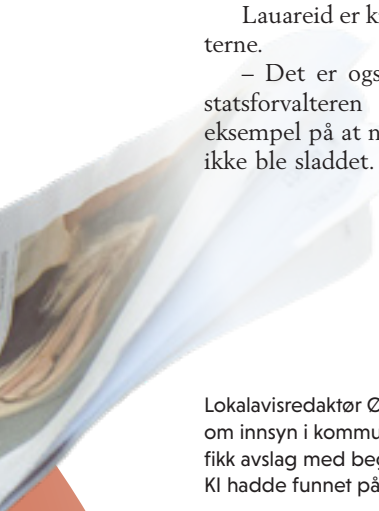
En lokalavis uten egne jurister har mulighet til å lene seg på Norsk Presseforbund og Landslaget for lokalaviser.

– Vi vet at dette ikke er det som vi er eller skal være best på. Derfor bruker vi rådgiverne som vi har, og det er det jeg tenker at kommunene også må gjøre, sier Øystein Øygarden.

– Bare eksempler

– Illustrasjonene var konstruerte eksempler, og ikke basert på reelle saker, sier teknisk sjef Arvid Moen i Tokke kommune til Vest-Telemark Blad om eksemplene fra Rana, Stange og Bergen.

– De kom til gjennom et tekstutkast der jeg brukte et språkverktøy (KI) til å få hjelp med formuleringen av slik tekst. Jeg skulle ha presisert tydelig at dette var illustrasjoner, og det beklager jeg, sier Moen til lokalavisen.

Lokalavisredaktør Øystein Øygarden ba om innsyn i kommunale dokumenter, og fikk avslag med begrunnelse i saker som KI hadde funnet på.

Baneheiautvalget:

Jurister må bli bedre på bevisvurdering

Svikt i bevisvurderingene er den viktigste årsaken til at Viggo Kristiansen ble uriktig domfelt og til at gjenåpning først skjedde etter lang tid, sier Baneheia-granskingen.

Ole-Martin Gangnes og Trine Lejon

Jon Petter Rui og Astri Aas-Hansen under overleveringen av granskingsrapporten. (Skjermbilde regjeringens nett-tv)

I februar kom Baneheiautvalgets andre rapport – som går gjennom prosessen som førte til at Viggo Kristiansen ble uriktig dømt i Baneheia-saken. Utvalget konkluderer med at det er flere læringspunkter ved vurderinger av bevis i straffesaker.

Det foreslås tiltak for å styrke etterlevelsen av påtalemyndighetens objektivitetsplikt og utvalget påpeker at tilliten til politiets etterforskning ikke må bli så høy at den går på bekostning av selvstendige og reelle påtalevurderinger.

Utvalget mener det vurderes å stille krav om at mer enn én tjenesteperson på hvert nivå i påtalemyndigheten involveres i tiltalespørsmålet i de mest alvorlige straffesakene.

Utvalget mener at riksadvokatens operasjonalisering av beviskravet i et rundskriv fra 2018 har bidratt til en mer objektiv, rasjonell og etterprøvbar bevisvurdering, og anbefaler at metoden følges konsekvent.

Utvalget drøfter også tiltak i domstolene og skriver at etablering av tydelige rettslige rammer for bevisvurderinge vurderes som det viktigste tiltaket for å motvirke bekreftelsesfeller i domstolene. Det anbefales dessuten at dommere og dommerfullmektiger gis mer opplæring i bevisvurdering og at et obligatorisk emne om bevisvurdering innføres på masterstudiet i rettsvitenskap.

Lovfeste beviskrav

Utvalget går inn for å lovfeste beviskravet i straffesaker.

«Konsekvent håndhevelse av beviskravet er avgjørende for å forhindre at uskyldige blir straffedømt, og det har en viktig symbolsk og pedagogisk funksjon at kravet fremgår av loven. Dette gir et felles rettslig referansepunkt for drøftelser og diskusjon», skriver utvalget.

Det foreslås å «operasjonalisere beviskravet ved å stille krav til strukturering av bevisvurderingen». I stedet for å presisere beviskravet ved hjelp av generelle formuleringer om hva som ligger i «rimelig tvil», utpekes det i lovteksten en metode for bevisvurderingen som operasjonaliserer beviskravet.

Utvalget viser til forskning om at det er tilnærmet umulig å skille mellom løgnaktige og sannferdige forklaringer utelukkende på grunnlag av hvordan personen fremstår i det ytre.

«På denne bakgrunn anbefaler utvalget at det utvises særlig forsiktighet i bevisvurderingen når siktedes og fornærmedes forklaringer står mot hverandre og det mangler andre

substansielle bevis. Kravet om at bevisvurderingen må være rasjonell», heter det.

Utvalget skriver:

«Basert på de fremlagte bevisene skulle aldri Kristiansen ha vært dømt for de straffbare handlingene i Baneheia-saken, verken i Kristiansand byrett eller Agder lagmannsrett. Domstolenes handlingsvalg var ikke forenlig med kravet om at straff skal være bevist utover enhver rimelig tvil.»

– Bevisvurdering enda viktigere

Direktør i Domstoladministrasjonen, Leif Otto Østerbø, sier rapporten vil bli fulgt opp av Norges domstoler. I en pressemelding sier han at det er mye domstolene kan gjøre uten lovendringer eller andre store og formelle prosesser.

– For eksempel kan vi vurdere å gjøre bevisvurdering til et enda viktigere tema i vårt kompetansearbeid.

– Denne saken gikk jo i domstolene for mange år siden. Etter den gang, har både politi og påtale endret mye på sine arbeidsmetoder. I lagmannsretten er juryen erstattet av en ordning som gir en betydelig styrking av rettssikkerheten, ved at rettsavgjørelser begrunnes.

– Likevel må vi huske at vi som arbeider i domstolene bare er mennesker. Vi kan gjøre feil og dårlige vurderinger. Vi må gjøre det vi kan for å forebygge dette, blant annet ved å styrke bevisstheten om at blindsoner kan påvirke utfallet av en sak. Derfor må vi bruke denne rapporten som en mulighet til å forbedre og styrke våre domstoler.

DNA- og mobilbevis

Både rapporter og faglige vurderinger viste allerede i 2011 at DNA-bevisene ikke var holdbare, ifølge rapporten

– Materialet formidlet i klartekst hvorfor rettens slutninger om DNA-bevisene ikke var holdbare, sa utvalgsleder Jon Petter Rui da rapporten ble overlevert til justis- og beredskapsministeren.

– Den største svakheten ved bevisvurderingen var domstolenes vurdering av det såkalte mobilbeviset. Beviset nærmest utelukket at Kristiansen var til stede på åstedet. Det var også manglende vurdering av Kristiansens forklaring. Som i hovedsak er sammenfallende med andre beviser. Kristiansens forklaring omtales knapt nok i domspremissene, sa Rui.

Alle sidene av straffesaken mot Viggo Kristiansen er gransket av Baneheia-utvalget i delrapporten. De har blant annet gjennomgått det de selv beskriver som et svært omfattende dokumentmateriale. Både straffesaksdokumentene fra den opprinnelige etterforskningen som ledet til domfellelse og tilsvarende dokumenter i den nye etterforskningen – som ble satt i gang etter gjenåpning og som ledet til frifinnelse.

55 millioner i erstatning

Kristiansen ble dømt til 21 års forvaring i saken der Stine Sofie Sørstrønen (8) og Lena Sløgedal Paulsen (10) ble voldtatt og drept i Baneheia i Kristiansand i 2000. Men han hevdet hele tiden sin uskyld.

Saken mot Kristiansen er omtalt som et av Norges verste justismord. Kristiansen sonet nesten 21 års fengsel for seksuelle overgrep og drap han ikke hadde begått.

Han søkte om å få gjenåpnet saken fire ganger til Gjenopptakelseskommisjonen. Den femte begjæringen førte til en gjenåpning av saken, og Kristiansen ble i 2022 frikjent.

Statens sivilrettsforvaltning besluttet i 2024 at Kristiansen skulle få 55 millioner kroner i erstatning for justismord.

Foreslår mer opplæring

Baneheiautvalget mener det bør etableres undervisningsopplegg i bevisvurdering for både dommere, påtalejurister og forsvarere. Og at opplæringen i temaet styrkes på studiet.

Utvalget foreslår at opplæringen i bevisvurdering styrkes i masterstudiet i rettsvitenskap og at forskningsmiljøene som fokuserer på ulike aspekter av bevisvurdering bør styrkes. Det pekes på at bevisvurdering er et tverrvitenskapelig fagfelt, hvor det på enkelte områder skjer en rask utvikling.

Når det gjelder domstolene, sier utvalget at opplæring i bevisvurdering og rettspsykologi bør styrkes vesentlig i domstolene. Dommerfullmektiger bør i hovedsak gis den samme undervisningen som embetsdommere. Det bør vurderes å tilby oppfølgende undervisning, særlig innen fagfelt hvor utviklingen skjer raskt, for eksempel DNA, sier utvalget.

Det foreslås å etablere et undervisningsopplegg for advokater som arbeider som forsvarere i straffesaker.

«Etter utvalgets syn bør Domstoladministrasjonen, påtalemyndigheten og Advokatforeningen vurdere å samarbeide om et felles opplegg for opplæring i bevisvurdering, hvor både dommere, påtalejurister og forsvarere deltar», heter det i rapporten.

50 år med kvinnerett:

Lærte juristene om skjevheter

Kvinneretten har rundet femti år som eget fag. – Det er viktig å ha fokus på hvordan samfunnets strukturer slår ut mot ulike grupper, og det er like aktuelt i dag, sier UiO-professor Vibeke Blaker Strand.

Georg Mathisen

Vibeke Blaker Strand til venstre og Hellum til høyre. – Ferdigstillelsen av boka Likestillings- og diskrimineringsrett var et høydepunkt, sier Hellum. (Foto: Privat)

Det var slett ikke sikkert at kvinnerett skulle bli et eget undervisningsfag på Universitetet i Oslo. Innføringen skjedde etter en rådgivende avstemning med én stemmes overvekt i fakultetsrådet på Det juridiske fakultet.

Den gangen var retten tilsynelatende lik for kvinner og menn, men økonomisk, sosialt og kulturelt var det veldig store forskjeller.

Slik oppsummerer Anne Hellum situasjonen. Hellum var nestforkvinne i Juridisk studentutvalg og en av lærerne og studentene i «Kvinnesaksgruppa på Juss». Nå er hun professor emerita – hun var den siste professoren i kvinnerett på Universitetet i Oslo.

Universitetet har mange professorer med doktorgrad i kvinnerett og likestillings- og diskrimineringsrett.

– De bringer kvinne-, kjønns- og likestillingsperspektiver inn i forskning og undervisning i et bredt spekter av fagområder, sier hun.

Kvinneåret

– På 1970-tallet og utover hadde vi en generasjon med kvinner som hadde vært husmødre. Det var lav politisk deltagelse, store lønnsforskjeller og lav arbeidslivsdeltagelse. Men retten var tilsynelatende lik for kvinner og menn, sier Hellum.

Samtidig var det store forandringer på gang. Norge sto på terskelen til å bli et oljeland som trengte arbeidskraft. Det var viktig å få kvinner inn i arbeidslivet.

1975 var FNs internasjonale kvinneår. Alle de store økonomiske og sosiale forskjellene mellom kvinner og menn ble et viktig tema også i FN. På juridisk fakultet i Oslo gjorde den nye kvinnebevegelsen og kritisk juss-bevegelsen sitt inntog.

Lønnsgap og deltid

50 år senere ser Anne Hellum at likestillingen har økt, men det er ikke full likestilling.

– Lønnsgapet blir ved. Flertallet av dem som arbeider deltid, er kvinner. Vold mot kvinner er et vedvarende problem. I praksis har ikke kvinner de samme helserettighetene som menn. Et felt som skriker etter kvinnerettslige analyser, er fødsels- og reproduksjonsretten, sier hun.

– Klart det er behov for et sånt fag i en situasjon med vedvarende kjønnsulikheter! ifølge Hellum.

Hun peker også på at det er forskjeller mellom kvinner: Noen grupper stiller mye svakere enn andre. Innvandrerkvinner står oftere utenfor arbeidslivet. De står svakere når det gjelder beskyttelse mot vold. Hvis de benytter seg av retten til skilsmisse for å komme ut av et voldelig ekteskap, risikerer de å miste oppholdstillatelsen, sier Hellum.

Rett og virkelighet

Hun er enig i at det handlet mye om rettens sosiale funksjon de første årene med kvinnerett som eget fag. Formålet var å avdekke forholdet

Kvinneretten er godt synlig på kontoret til Anne Hellum.

mellom kjønnsnøytral rett og kjønnet virkelighet. Nå mener hun at rettslige analyser står mer sentralt.

– Likestillings- og diskrimineringsretten har en mye mer sentral posisjon i dag enn i kvinnerettens startfase, sier Hellum.

I dag er likestillings- og diskrimineringsrett et av de største spesialfagene.

Selv har hun arbeidet tett med det sørlige og det østlige Afrika – spesielt Zimbabwe, Malawi og Kenya – og sett hvordan FNs konvensjon mot alle former for diskriminering av kvinner berører retten til land, vann og forsørgelse.

Praksis i Jurk

I Norge har kvinneretten hatt en viktig praktisk arm helt siden før den ble eget fag på universitetet:

– Jurk inngår i dag i studieordningen. Et års arbeid i Jurk gir 60 studiepoeng. Her lærer studentene å løse enkeltsaker, gi rettighetsinformasjon og vurdere lovgivning i lys av ulike grupper kvinners situasjon på ulike områder, sier Hellum.

De siste 20 årene har juridisk fakultet i Oslo gjort en stor innsats for å integrere kvinne- og kjønnsperspektiv i de obligatoriske fagene.

– Dette har bidratt til å kjønne jusstudiet. Samtidig er det viktig å opprettholde kvinnerett som eget forsknings- og undervisningsfelt, sier hun.

Digitalisering og KI

Vibeke Blaker Strand er en av professorene som fører faget videre. Hun trekker frem ny teknologi, digitalisering og kunstig intelligens som områder hvor erfaringene fra femti år med kvinnerett er viktige.

– Vi må sikre at den typen systemer ikke bidrar til å videreføre forskjeller og ikke har virkninger som slår skjevt ut. På grunn av kjønn, men det kan også være andre slagsider som gjør at KI og ny teknologi fungerer skjevt, sier Strand.

Alt fra digital velferdsstat til tyverier av BankID slår forskjellig ut i forskjellige grupper – også mellom kjønnene er det forskjeller.

Flere temaer

– Kjønn har vært spydspissen i likestillings- og diskrimineringsrett, men i dag handler det om mange temaer. Nedsatt funksjonsevne, etniske minoriteter, seksuelle minoriteter og ikke minst aldersdiskriminering. Det er blitt et veldig stort fagområde, slår hun fast.

I forbindelse med 50-årsjubileet var det naturlig å stille spørsmålet om det er behov for kvinnefokus nå som likestillings- og diskrimineringsrett rommer så mange grupper.

– Svaret er at vi trenger begge deler. Det er en balanseakt å både holde på noe av opphavet og å utvikle seg og ha med hele bredden, sier Vibeke Blaker Strand.

– Fortsatt like aktuelt

Men hvorfor er kvinnerett fremdeles viktig?

– I 50 år har kvinneretten vist hvor viktig det er å ha fokus på hvordan samfunnets strukturer slår ut mot ulike grupper i samfunnet. Det er fortsatt like aktuelt. Selve måten å tenke på, hvor vi ser på hvordan samfunn møter individ, sier Strand.

– Urettferdighet og skjevheter dannet bakteppet. Det har gjort at vi har utviklet juss og regler slik at vi evner å identifisere skjevheter i samfunnet, sette ord på dem og bidra til endring. Vi trenger kvinnerett fordi den gir en måte å ta opp ulikheter på. Vi må fokusere på de områdene i samfunnet der det er forskjeller, mener hun.

Forbudte ord

Det går ikke an å snakke om kvinnerett i Norge akkurat nå uten å skjele over Atlanteren. Der har de norske kvinnerettsprofessorene kolleger som sliter:

– I USA har Donald Trump laget en liste over ord som ikke skal brukes. Alt handler om diskriminering og inkludering. Hele likestillings- og diskrimineringsretten er blitt forbudt å snakke om. Jeg tenker at det er kjempeviktig å stå støtt i Norge og Europa og fortsette å videreutvikle rettsområdet, sier Vibeke Blaker Strand.

Foto: Thomas Haugersveen

CCJE:

Advarer mot konsekvenser av for høyt press mot dommere

Europarådets dommerkomite CCJE advarer mot at for høy arbeidsmengde, sterkt tidspress og tunge stressfaktorer kan påvirke kvaliteten på dommeres beslutninger. Ekstraordinær lagdommer Wiggo Storhaug Larssen, som er det norske medlemmet i CCJE og også visepresident i komiteen, ber Norge merke seg anbefalingene de kommer med.

Ole-Martin Gangnes

CCJE (Consultative Council of European Judges) er Europarådets dommerkomite og et rådgivende organ som jobber for å styrke domstolenes uavhengighet, upartiskhet og kompetanse i medlemslandene. På slutten av fjoråret kom CCJE med en uttalelse (opinion 28) og anbefalinger som omhandler betydningen av dommernes «well-being» for kvalitet og uavhengighet i domstolene.

– Opinion 28 bør ha interesse for norske dommere og Domstoladministrasjonen og dreier seg om dommerrollens utfordringer både i Norge og andre land. Viktige temaer er utfordringer ved arbeidspress og stress, men også belastninger som for eksempel langvarig eksponering for overgrepsmateriale. Den tar ikke minst for seg hvordan ønsket om økt effektivitet kan dras for langt, sier Larssen til Juristen

CCJE peker på at sterkt internt og eksternt press kan undergrave rettsvesenets uavhengighet og upartiskhet – og dommernes motstandskraft til å motstå slikt press. For høy arbeidsmengde, overdrevent tidspress og utmattelse kan føre til «kognitiv utarming», som potensielt svekker kvaliteten på beslutninger og evnen til å håndtere arbeidsmengden.

Arbeidspress

I Norge har Rett24 tidligere omtalt dommeres arbeidstid, og i forbindelse med et DA-vedtak om

> Late dommere i kombinasjon med KI ville kunne være en fryktelig kombinasjon

arbeidstid i fjor uttalte hovedverneombudene ved landets tingretter at «vår erfaring er at dommere sjelden klager, jobber langt mer enn vanlig arbeidstid i staten og til tider med veldig belastende saker, uten fleksibilitet til å avspasere og uten mulighet til å styre egen kalender, som andre statlige ansatte med særlig uavhengig stilling har».

Dommerforeningen sier i et brev som Rett24 refererer fra, at «en vesentlig andel dommere rapporterer at de jobber 50 timer eller mer per uke, inkludert arbeid i helger og ferier. Noen melder om flere hundre timer utover ordinær arbeidstid årlig».

– Arbeidspress har vært diskutert lenge og det er vært gjennomført arbeidstidsundersøkelser som viser at dommere i Norge jobber mye. Dessuten har ikke norske dommerne mange støttefunksjoner rundt seg, om man sammenligner med mange andre europeiske land. Effektivitet og hurtig saksavvikling er selvsagt viktig for domstolenes tillit, men man må vise varsomhet med å skvise sitronen for mye, sier Wiggo Storhaug Larssen.

CCJE uttaler at man kan se for seg at tidspress kan føre til at dommere får en overavhengighet av KI og annen teknologi – uten tilstrekkelig kontroll. Hvis hjelpeteknologi ikke implementeres på riktig måte, kan dommere oppleve tap av autonomi og kontroll, påpekes det.

– Teknologi er viktig, men må utvikles og implementeres slik at ikke kvaliteten på avgjørelser svekkes. Dommerne må også være involvert i prosessene slik at det ikke er teknologien alene som bestemmer

Wiggo Storhaug Larssen er visepresident i CCJE. (Foto: Juristen)

utviklingen. Late dommere i kombinasjon med KI ville kunne være en fryktelig kombinasjon, sier Larssen.

Traumatisk materiale

Opinion 28 peker på at eksponering for traumatisk materiale kan utgjøre en høyere risiko for stress og at evnen til å håndtere det kan forverres av arbeidspress og tidsbegrensninger.

– Det er mange saker som er belastende på den måten og jeg har sett bilder i løpet av et langt dommerliv jeg aldri glemmer, sier Larssen.

Et annet alvorlig tema er trusler mot dommere og hvordan det kan gi alvorlige konsekvenser for rettsvesenets integritet og uavhengighet. Når dommere utsettes for trusler eller frykter for sin personlige sikkerhet og familiens sikkerhet, er det en risiko for at deres evne til å dømme upartisk kan bli kompromittert, sier dommerkomiteen

CCJE kommer med flere anbefalinger og sier et robust rammeverk, som anerkjenner gode arbeidsforhold for dommere, er en forutsetning for rettsvesenets uavhengighet, upartiskhet, kvalitet og effektivitet.

Det anbefales også å ha systemer på plass for å evaluere og overvåke trusler mot dommernes fysiske, psykiske og digitale sikkerhet.

Det må sikres at dommere har muligheter til å delta i utvikling og forbedring av teknologi, sier komiteen.

Dessuten anbefales tiltak for stressmestring – ikke minst for god håndtering av vanskelige saker. Dommere bør ha tilgang til individuelle støttetiltak som et supplement til generelle opplæringsprogrammer. Slike tiltak bør være personlig tilpasset for å møte individuelle behov og støtte dommere ved utfordringer de måtte oppleve, uttaler CCJE.

KOFA:

Slik unngår du å bryte anskaffelsesreglene

Illustrasjon: Colourbox.com

Halvparten av dem som havner i klagenemnda, bryter reglene om offentlige anskaffelser. Forstå hva som ligger bak reglene, og les avgjørelsene, råder Kofa-sjefen.

Georg Mathisen

– Regelbrudd! Det er konklusjonen i flertallet av de sakene som blir avgjort i Klagenemnda for offentlige anskaffelser, Kofa. Enten det er snakk om avgjørelser eller råd, så sier nemnda oftere at det er brudd på reglene enn at det ikke er det.

Følg med! råder Anneline Vingsgård, som er direktør i Klagenemndssekretariatet. Der har hun ansvaret for ni klagenemnder som behandler klager på alt fra markedsføring til stiftelser.

– Det er viktig å investere tid i å lese Kofa-avgjørelsene jevnlig slik at du bygger deg opp en forståelse av hvordan nemnda vurderer de ulike situasjonene, råder hun jurister som arbeider med offentlige anskaffelser. Også utviklingen hos EU-domstolen er det viktig at du holder deg oppdatert på.

Enda viktigere er likevel forarbeidene:

– Bruk tid på å forstå de ulike hensynene bak regelverket, sier Vingsråd. Hvis du skjønner dem, er det enklere å vite hvordan prosessen skal legges opp og hvordan anskaffelsen skal ende opp med riktig resultat selv om det oppstår situasjoner i konkurransen som er vanskelige å håndtere.

Miljøproblemer

Nå er det miljøet som skaper nye problemer for dem som arbeider med offentlige anskaffelser. Nærmere bestemt miljøbestemmelsen som kom inn i anskaffelsesforskriften fra nyttår 2024.

Bare i løpet av en uke i august ifjor ga for eksempel Kofa beskjed til Helse Nord, Arbeids- og velferdsetaten og Åsnes kommune om at de ikke hadde vektet klima og miljø nok og på riktig måte. Anskaffelsene

Anskaffelser som ikke er kunngjort, er de mest alvorlige bruddene på regelverket, sier Kofa-sjef Anneline Vingsgård. (Foto: Klagenemndssekretariatet)

Forsker Kristian Strømsnes ser hvordan det er blitt vanligere å klage etter at Kofa fikk tilbake gebyrsakene fra domstolene. (Foto: Universitetet i Bergen)

var så forskjellige som pasienttransport, arbeidsmarkedsopplæring og parkvedlikehold.

I september fulgte Kofa opp med å konkludere med brudd på reglene hos Sykehusinnkjøp (rør- og VVS-vedlikehold), Rogaland fylkeskommune (ventilasjons- og kuldetjenester) og Innkjøpssamarbeidet for Hadeland (tømming av næringsavfall).

Stabile temaer

Bortsett fra miljøbestemmelsen fastslår Anneline Vingsgård at det ikke er noen stor endring i regelbruddene fra år til år.

– Vi har mange saker som handler om oppfyllelse av kvalifikasjonskrav, tilbudsevaluering og begrunnelse. Disse temaene har vært ganske stabile de siste årene, forteller hun.

Det er også en del saker om ulovlige direkteanskaffelser og ulovlige tildelingskriterier.

Vingsgård avdramatiserer det at en såpass stor andel av sakene viser seg å være brudd på reglene:

– Regelverket for offentlige anskaffelser er et komplisert regelverk å forholde seg til. At det noen ganger ender med brudd, er derfor ikke unaturlig, sier hun.

Hun understreker likevel at det er viktig for offentlige oppdragsgivere å ha god kompetanse på regelverket slik at de unngår feil i størst mulig grad. Det gjelder spesielt der kontrakten ender opp med å gå til feil leverandør.

Alvorlig uten kunngjøring

Det mest alvorlige bruddet på regelverket er der hvor anskaffelsen ikke er kunngjort og hvor det hevdes at det er gjort en ulovlig direkte anskaffelse, ifølge Vingsgård. Slike feil hindrer konkurranse om kontrakten.

Det samme sier Kristian Strømsnes. Han er forsker på Universitetet i Bergen og underviser i offentlige anskaffelser.

– Det farligste, selve kardinalsynden, er å inngå en kontrakt som skulle vært kunngjort, uten å kunngjøre den først, sier han.

– Før 2017 var det overlatt til domstolene å håndtere slike brudd. Det fordret fullt søksmål, sier Strømsnes.

Fra 2012 til 2015, da det var domstolene som måtte ilegge gebyr for overtredelser, kom det inn bare to klager med krav om sanksjoner. Siden 2017 har antallet passert 200 slike gebyrsaker.

Mangler rettskilder

Strømsnes regner med at klagene på miljøbestemmelsen kommer til å stabilisere seg etter hvert.

– Dette er en særnorsk bestemmelse som ikke nødvendigvis finnes i samme format i EU-retten. Derfor er den komplisert, og det er ikke fullt så mange rettskilder å støtte seg på ennå, forklarer jussforskeren.

Anneline Vingsgård mener at det er svært viktig å passe på at alt går riktig for seg:

– Offentlige oppdragsgivere forvalter store summer, og det er derfor svært viktig at de forvaltes til det beste for oss som bor i Norge, sier hun.

– De som ønsker en direkte anskaffelse uten kunngjøring, må være sikre på at det finnes et unntak som de kan bruke.

Sakene i Kofa

Saker som Kofa har behandlet i 2025, ajourført 8. desember:

- **Klagesaker:** 73 med regelbrudd, 69 uten regelbrudd. I tillegg er 6 saker trukket av klager og 30 saker avvist. 4 er ilagt overtredelsesgebyr.
- **Prioriterte rådgivende saker:** 37 med regelbrudd, 21 uten regelbrudd. I tillegg er 2 saker trukket av klager og 2 saker avvist.
- **Rådgivende saker:** 34 med regelbrudd, 44 uten regelbrudd. I tillegg er 3 saker trukket av klager og 13 saker avvist.
- **Gebyrsaker:** 6 ulovlige direkte anskaffelser, 0 ikke ulovlige direkte anskaffelser. I tillegg er 1 sak trukket av klager og 10 saker avvist.

Skjult risiko i Cyber Resilience Act (CRA):

Fra produktsikkerhet til personlig styreansvar

Mens norske virksomheter forbereder seg på strengere krav til digital sikkerhet, advarer advokat Kristian Foss om at en stor risiko ikke ligger bare i selve teknologien, men i det rettslige ansvaret som kan ramme ledelsen personlig. – Det er lov å vurdere feil, men det er ikke lov å ikke vurdere overhodet, sier han.

Tina Chen Sandboe

Regjeringen varslet i januar at de nå starter arbeidet med å gjennomføre Cyber Resilience Act (CRA) i norsk rett. Dette er EUs første felles regelverk som stiller krav til cybersikkerhet for alle produkter med digitale elementer – fra smartklokker og vaskemaskiner til avansert programvare og industrielle styringssystemer.

Digitaliserings- og forvaltningsminister Karianne Tung understreker at forordningen er et nødvendig grep for å beskytte norske hjem mot kriminelle. Selv om hoveddelen av regelverket trer i kraft 11.desember 2027, vil enkelte bestemmelser gjelde allerede fra 2026. Dette inkluderer blant annet produsentenes plikt til å rapportere om sårbarheter.

«Regelverket skal redusere sårbarheter og sikre at produsenter blir ansvarlige for cybersikkerheten til alle digitale produkter med nettilkobling», uttalte statsråden i pressemelding fra regjeringen.

– En ren produktsikkerhetslov

For jurister er det viktig å forstå at CRA skiller seg fundamentalt fra for eksempel GDPR. Advokat og partner i Bull, Kristian Foss, forklarer forskjellen:

– Dette er egentlig en ren produktsikkerhetslov, i motsetning til en rettighetslov som personvernforordningen.

Foss peker på at vi befinner oss i en trend der alt kobles opp, noe som skaper sårbarheter. Han trekker frem eksempler som baderomsvifte og ventilasjonsanlegg på næringsbygg som vanlige angrepsveier for hackere.

– Du får jo nesten ikke kjøpt en baderomsvifte i dag som ikke er koblet opp. Oppvaskmaskiner, griller, alt kobles jo opp, og det medbringer selvfølgelig en risiko.

Mange norske selskaper produserer ikke varene selv, men importerer dem fra utlandet. Her ligger en betydelig juridisk risiko dersom man driver med såkalt «white labeling».

– Pliktene til produsenten gjelder for importører og distributører hvis de markedsfører et produkt under eget navn, forklarer Foss.

Dette betyr at norske selskaper som setter sin logo på et produkt fra for eksempel Kina, overtar det juridiske ansvaret for produktet som vanligvis ligger på produsenter, inkludert krav til sikkerhet og nødvendig dokumentasjon. Kontrakter og innkjøpsavtaler blir dermed et kritisk verktøy når man setter sitt eget navn på produktet.

Advokat Kristian Foss.

Det mest dramatiske aspektet Foss trekker frem, er koblingen mellom CRA og andre cybersikkerhetsregelverk, og styreansvaret etter aksjeloven. Dersom en bedrift «sover i timen» og det oppstår en hendelse – for eksempel en brann forårsaket av hackede som har kontroll over varmekabler – kan i prinsippet søksmålene rette seg direkte mot daglig leder og styret personlig.

– I Heller-dommen fra 2016 sier Høyesterett at hvis du bryter med plikter som objektivt sett gjelder for deg, så er det presumpsjon for uaktsomhet.

Det betyr at dersom ledelsen ikke har sørget for at virksomheten har dokumentert sine risikovurderinger i tråd med CRA og ellers etterlevet regelverkene, stiller de svakt i en eventuell rettssak om personlig erstatningsansvar.

– Det er ikke ansvarsbetingende å bomme på en forretningsmessig vurdering, men du må ha gjort en vurdering. Det bør også dokumenteres at ledelsen faktisk har gjort en vurdering, og at CRAs krav er oppfylt, sier Foss.

Sanksjoner og tilsyn

Nasjonal kommunikasjonsmyndighet (Nkom) er utpekt som tilsynsorgan i Norge. De vil håndheve et sanksjonsregime der de strengeste bøtene kan komme opp i 15 millioner euro eller 2,5 % av den globale årsomsetningen for hele konsernet.

I tillegg må jurister navigere i samspillet med NIS2-direktivet, som også statuerer et personlig ansvar for ledelsen.

– Det strengeste regelsettet er det du blir utsatt for, sier Foss om overlappet mellom de to regelverkene.

Konklusjonen for norske advokater er klar: CRA er ikke bare en teknisk sjekkliste for ingeniører, men en strategisk risiko som krever styrets fulle oppmerksomhet og grundig juridisk dokumentasjon.

Lønnsgapet mellom privat og offentlig sektor er som en krokodillekjeft:

– Gapet blir stadig større utover i karrieren

Slik beskriver Akademikernes leder grafen som viser lønnsgapet hun sier må minskes hvis offentlig sektor skal rekruttere og beholde viktig kompetanse.

Ole-Martin Gangnes

F.v. Arild Hjelmervik (andre nestleder Juristforbundet – Stat), Are Andersen Skjold-Frykholm (nestleder Juristforbundet – Stat), Rannveig Sørskaar (leder Juristforbundet – Stat) og Lise Lyngsnes Randeberg (leder av Akademikerne) under en tillitsvalgtsamling tidligere i år. (Foto: Juristen)

Under Akademikernes inntektspolitiske konferanse foran årets lønnsoppgjør la Akademikernes leder Lise Lyngsnes Randeberg vekt på at utdanning må lønne seg og at samfunnet er avhengig av høy kompetanse. Hun advarte også mot for rigid praktisering av frontfagsmodellen og at frontfaget skal være en norm over tid.

– I offentlig sektor betyr ikke utdanning det som det burde bety for lønn. Vi ser at lønnsgapet til privat sektor øker år for år. Hvis du ser på utdanningsår og lønnsutvikling over tid, så er det en krokodillekjeft som åpner seg etter hvert som du får mer erfaring, sa hun om hvordan gapet blir større jo lenger ut i karrieren man kommer.

– I offentlig sektor er det veldig mange kule jobber og spennende oppgaver. Men vi vet at rundt en tredjedel av alle akademikere vurderer å bytte jobb. Og da er lønn en av hovedbegrunnelsene for det, sa hun under konferansen.

– Potensialet i avtalen må utnyttes

Nylig la Juristforbundet frem tall fra sin siste lønnsundersøkelse (se noen av hovedtallene i figurene)

– Tallene viser at gapet mellom staten og privat sektor fortsetter, sier Rannveig Sørskaar og Arild Hjelmervik, henholdsvis leder og andre nestleder i Juristforbundet – Stat.

Også tall fra Teknisk beregningsutvalg viser at lønnsforskjellene mellom privat og offentlig sektor fortsetter å øke, særlig for høyt utdannede. Sørskaar og Hjelmervik sier lønn er viktig for å tiltrekke seg kompetanse som er avgjørende for både velferdstjenester og beredskap.

– Det er viktig at vi beholder tariffavtalen vår i staten. Den har vi hatt i ti år og den har tjent oss godt. Tidligere kom vi dårligere ut. Det er også viktig at det potensialet som ligger i avtalen vår utnyttes, sier de.

I årets oppgjør blir Akademikernes, og dermed Juristforbundets, tariffavtale i staten et tema. I 2024 gikk Akademikerne til streik etter at staten i lønnsoppgjøret satte et ultimatum om at det kun skal være én tariffavtale i staten, og dermed forsøkte å frata Akademikerne deres tariffavtale. Streiken ble etter hvert stoppet med tvungen lønnsnemnd. Etter behandling i Rikslønnsnemnda ble det en videreføring av Akademikernes og Unios tariffavtaler, der lokale kollektive forhandlinger om fordelingen av lønnsmidlene er det grunnleggende.

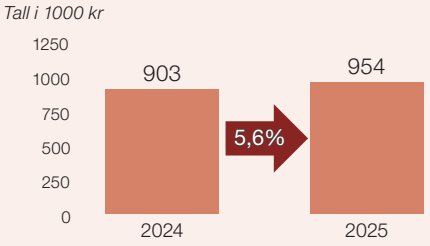
Tall fra Juristforbundets siste lønnsundersøkelse.

Frontfagsrammen var 4,4% i 2025. Den foreløbige TBU-rapporten viser at årslønnsveksten for de største forhandlingsområdene var på 4,8%, med sektorvise variasjoner

Teknisk beregningsutvalg (TBU) rapporterer om varierende årslønnsvekst:

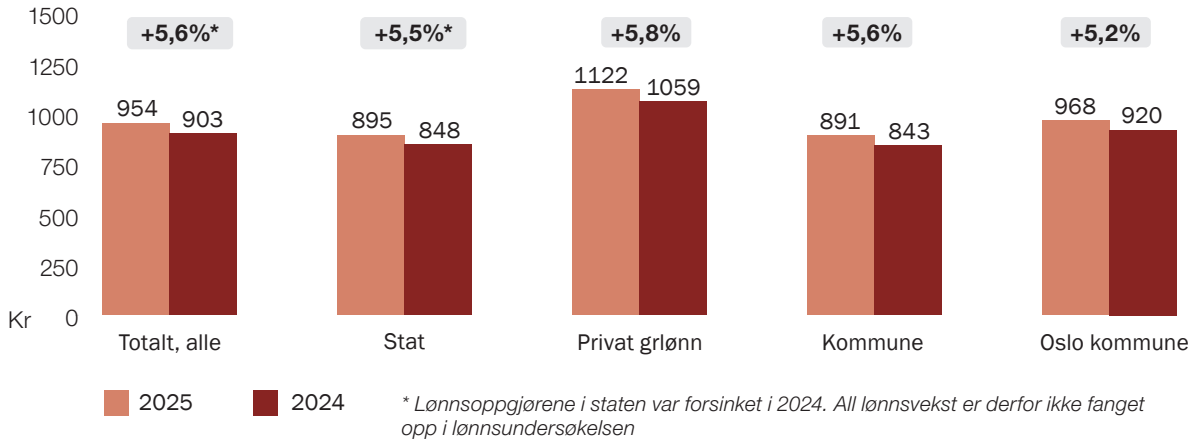
- Totalt: 4,8%
- Industri i alt: 5,1%
- Staten: 4,8%
- Kommune/fylke: 4,6%
- Spekter: 4,5%

Lønnsundersøkelsen i Juristforbundet viste en årslønnsvekst på 5,6% for våre medlemmer:

Gjennomsnittslønnen for alle medlemmer var i 2025 på kr. 953.900,-. Medianlønnen var på kr. 873.500,-. Årslønnsveksten måles høyere enn frontfagsrammen for alle sektorer.

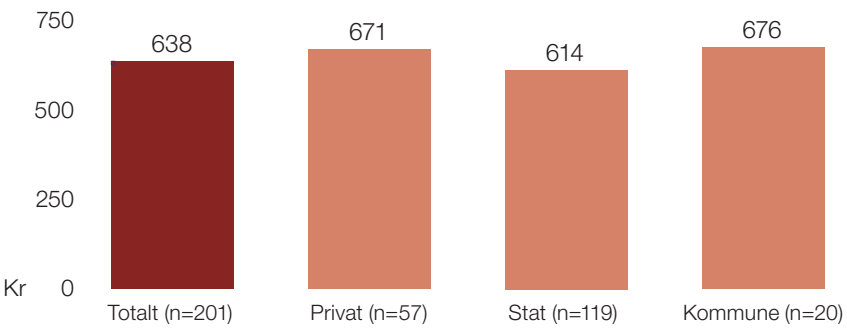
Gjennomsnittslønn fordelt på sektor:

** Lønnsoppgjørene i staten var forsinket i 2024. All lønnsvekst er derfor ikke fanget opp i lønnsundersøkelsen*

Begynnerlønn for medlemmer i Juristforbundet i 2025 var på kr 638.200,-. Medianlønnen var kr 620.000,-. Lavest begynnerlønn var det i staten.

Gj.snittslønn, medlemmer med eksamen i 2025:

Juristforbundet – Privat

Vil etablere en egen forening for advokatfullmektiger

Anders Schrøder Amundsen (Foto: Juristen)

– Det vil være veldig bra om vi får et talerør for advokatfullmektigene, sier Anders Schrøder Amundsen.

Ole-Martin Gangnes

– I vår undersøkelse blant advokatfullmektiger om arbeidstid spurte vi også om interessen for en forening for advokatfullmektiger. Det var veldig positivt respons på opprettelsen av en egen forening og vi tar derfor sikte på å etablere det. Det vil være veldig bra om vi får et talerør for advokatfullmektigene, der de kan ha eget styre og egen politisk plattform. I hovedstyret tror jeg det vil være veldig nyttig å ha et talerør inn fra dem, sier Anders Schrøder Amundsen, leder av Juristforbundet – Privat.

– Jo flere relevante foreninger vi har, jo mer aktivitet skaper vi for medlemmene våre. Med relevante arrangementer og annet – en totalpakke som er gunstig for alle, sier han.

– Vi har jo også vedtatt at vi skal etablere en forening for de næringsdrivende advokatene. Det er også en viktig satsning. Vi vet ikke nøyaktig hvor mange næringsdrivende vi har, men det vi vet er at de som er sine egne arbeidsgivere selvfølgelig har helt andre behov enn de ansatte juristene.

– Tariffavtaler gir bedre balanse

Et bakteppe er debatten om arbeidsforhold i advokatbransjen. I kjølvannet av den debatten mener Anders Schrøder Amundsen at løsningen ikke ligger i flere unntaksbestemmelser, men i sterkere kollektive rammer. Det har fra enkelte i advokatbransjen blitt tatt til orde for å vurdere unntaksbestemmelser fra arbeidstidsreglene som i større grad er tilpasset advokatyrket. Anders Schrøder Amundsen sier til Juristen at det er forståelig at bransjen etterlyser fleksibilitet – men han advarer mot konsekvensene.

– Jeg har forståelse for at advokatbransjen opplever arbeidshverdagen som krevende å regulere innenfor tradisjonelle arbeidstidsrammer. Samtidig er det viktig å huske hvorfor arbeidstidsreglene finnes. De er der for å beskytte arbeidstakernes helse og sikre forsvarlige arbeidsforhold, sier han.

Han peker på at debatten må ses i sammenheng med erfaringene advokatfullmektiger selv har delt om arbeidshverdagen.

– Vi har sett beskrivelser av arbeidsuker på 80–85 timer, manglende registrering av arbeidstid og stor avhengighet av individuelle «husavtaler». Dette viser at belastningen allerede er høy, særlig for yngre jurister. I et slikt bilde blir jeg skeptisk til å åpne for enda videre unntak fra vernebestemmelsene, sier Amundsen.

– Rom for fleksibilitet

I stedet for flere unntak i lovverket mener han tariffavtaler er et mer treffsikkert virkemiddel.

– Tariffavtaler forhandlet frem mellom likeverdige parter gir rom for fleksibilitet, men innenfor rammer som faktisk ivaretar arbeidstakerne. Det er en mer robust løsning enn individuelle avtaler, hvor maktbalansen ofte er skjev, særlig tidlig i karrieren, sier han.

Han understreker at fleksibilitet ikke nødvendigvis står i motsetning til vern.

Kjersti Stenseng (Foto: Martin Siewartz Nielsen / Kunnskapsdepartementet)

> Jeg er opptatt av at mange, sannsynligvis for mange, unge nyutdannede, får beskjed om at de har en særlig uavhengig stilling

– Spørsmålet er ikke om advokatbransjen trenger fleksibilitet, men hvordan den organiseres. Kollektive avtaler gir forutsigbarhet, tydelige rammer og legitimitet – både for arbeidsgiver og arbeidstaker. Fordelen med avtale er at arbeidstakerne kan si den opp dersom den ikke praktiseres slik som forutsatt.

Amundsen mener faren ved flere unntaksbestemmelser er at det som i utgangspunktet er ment å være unntak, raskt blir normalen.

– Hvis unntakene blir for vide eller uklare, risikerer vi å legitimere en praksis med vedvarende overarbeid. Da beveger vi oss bort fra arbeidstidslovens kjerneformål, nemlig å forebygge helseskader og sikre bærekraftige arbeidsliv.

Minister merket seg saker

Under Akademikernes inntektspolitiske konferanse i februar sa arbeids- og inkluderingsminister Kjersti Stenseng (Ap) at hun hadde merket seg sakene som var avdekket i Dagens Næringsliv og at enkeltsakene som er beskrevet er uakseptable. Hun viste til at Arbeidstilsynets tilsyn med advokatfirmaer er viktige for bransjen og for å få et bedre bilde.

– Jeg forventer at de som bryter regler rydder opp. Tilsyn kan ikke komme i stedet for innsats på den enkelte arbeidsplassen. Det er bransjer som må jobbe med kultur og med holdninger, og alle må hjelpe til for å forebygge.

Hun så også et mer generelt bilde i arbeidslivet:

– Jeg er opptatt av at mange, sannsynligvis for mange unge nyutdannede, får beskjed om at de har en særlig uavhengig stilling – stillinger som er unntatt fra de fleste bestemmelser om arbeidstid og uten rett til overtidsbetaling. Jeg er opptatt av vernet for dem som har den type stillinger og at de reelt sett skal være særlig uavhengige.

Når det gjelder arbeidsmiljølovgivningen, bemerket hun at den har hatt detaljerte bestemmelser om det fysiske arbeidsmiljøet, men at endringer nå er tydeligere på også andre belastninger.

– Den var mindre detaljert når det handlet om det psykososiale arbeidsmiljøet. Men det å stadig bli dratt mellom oppgaver som haster kan være like belastende som å ha tunge løft som en del av sine arbeidsoppgaver. Det å bli utsatt for psykiske belastninger kan være like skadelig som de fysiske belastningene, sa hun og minnet om at endring i arbeidsmiljøloven fra i år har enda klarere krav til det psykiske og det sosiale arbeidsmiljøet.

Even Bolstad oppfordrer til å gi et ærlig medarbeiderløfte.

På studentjakt?

Vær ærlig om hva de møter

Skal du rekruttere de beste jusstudentene? Vær ærlig om jobben og kravene. Hvis det er blod, svette og tårer – med et mulig partnerskap i den andre enden – så si det.

Georg Mathisen

Oppfordringen kommer fra daglig leder Even Bolstad i HR Norge. Når han får spørsmål om advokatfirmaene er for dårlige til å ta imot og introdusere nye advokatfullmektiger for jobben og firmaet, trekker han heller frem medarbeiderløftet. Employer branding er viktigere enn onboarding, for å bruke de HR-engelske faguttrykkene.

– Onboarding kommer etterpå, men det starter med employer branding. Et medarbeiderløfte. Du vil posisjonere deg fordelaktig hos den du har behov for å rekruttere eller beholde, forklarer Bolstad.

– Hvis du har et medarbeiderløfte om at «hos oss er det full fritid og fleksibilitet», og advokatfullmektigen så møter en annen verden, blir det feil. Da blir ofte resultatet at den nyansatte slutter, uansett hvor god onboardingen måtte være. Men hvis du er ærlig og upfront på at vi lover deg blod, svette og tårer, og et mulig partnerskap i enden, så er det helt fair og klokt. For da er det en kommunisert forventning, sier HR Norge-sjefen.

Mange tøyer strikken

Det er ikke spesifikt vinterens tilsyn hos tolv advokatfirmaer eller den omfattende dekningen i Dagens Næringsliv av arbeidstid for advokatfullmektiger som han kommenterer.

– Men det er greit å si at for målgruppen som leser Juristen, er det et greit utgangspunkt at lover skal holdes. Så må du ta diskusjonen om lovene er hensiktsmessige, sier han.

Advokatbransjen er langt fra alene om å tøye strikken for arbeidstid.

– Hvis vi går tilbake i tid og ser på hva som har hendt, har vi hatt tilsvarende skittpakker mot revisjonsfirmaer, mot management consulting og mot andre bransjer. Jeg vet ikke om vi har hatt Arbeidstilsynet inne i de politiske partiene i valgkampinnspurten noen gang. Eller når det har vært naturkatastrofer, eller når Forsvaret deployerer til krig og konfliktsoner. Jeg vet ikke om alle fagforeningene har sin sti ren i innspurten til tariffoppgjøret, ramser Even Bolstad opp.

Vikar er vanskelig

– I advokatbransjen kan du ikke hente inn en prosedyreadvokat som vikar. Du kan heller ikke bemanne for toppene. Hvis du jobber med M&A og skal kjøpe et selskap, er det full rulle til avtalen er i boks – det ligger i sakens natur. Hvis du er ærlig på forhånd om at det er dette som er livet, tenker jeg at den psykologiske kontrakten mellom arbeidsgiver og arbeidstager er sunn og god, sier han.

– Hvis du begynner i et selskap som har den psykologiske kontrakten og tenker at du skal bli partner og ha all oppsiden uten å gjøre det harde arbeidet, vil du se at det sjelden henger sammen.

Jurister er som alle andre: Forskjellige. Bolstad bruker et gammelt eksempel fra en tid da Tolletaten slet med å rekruttere jurister:

Brygga eller stoff?

– Den daværende direktøren sa det slik: Vil du jobbe for et av de store advokatfirmaene på Aker Brygge, eller har du lyst til å holde narkotikaen ute av Norge? Det er en særdeles god posisjonering mot et marked som etterspør forskjellige ting. Noen har lyst til å gå den klassiske veien mot partnerskap, mens andre har lyst til å holde narkotikaen ute av Norge, sier han.

Mens arbeidshverdagen i et industrisamfunn er forutsigbar, er det ikke slik i advokatbransjen.

– Noen områder innenfor advokatbransjen har mer felles med dem som driver kriseledelse. Mangel på stabilitet er normalen. Samtidig er ingen tjent med at du brenner ut folk. Du må legge inn en sperre. Spørsmålet er hvor grensen skal gå for maksimal jobbing på kort sikt og lang sikt, sier Even Bolstad i HR Norge.

Advarer advokatfirmaer mot «Kodak-øyeblikket»

– kan bli færre fullmektiger og vanskelig å bygge opp talenter

Kunstig intelligens kan gi advokatbransjen sitt «Kodak-øyeblikk», advarer HR Norge-sjef Even Bolstad. Han tror ikke alle de store firmaene vil overleve de neste ti til tjue årene.

Kunstig intelligens snur bransjen på hodet, ifølge Bolstad.

– Som kjøper av advokattjenester synes jeg det er hyggelig. Det gjør at det kommer prispress på advokattjenester.

Han regner med at de beste advokatene kommer til å fortsette og gjøre viktige jobber med for eksempel forhandlinger og prosedyre. Men grunnarbeidet, det som sekretærene og fullmektigene gjør i dag, blir rasjonalisert kraftig.

– De som ikke klarer å flytte kjernekompetansen raskt nok, de taper. De som sliter mest, er de som er markedsledere. Alle kjenner Kodak-casen. Fuji, derimot, har klart seg: De brukte kompetansen sin og flyttet den til et nytt område, sier Even Bolstad.

– Det skyldtes antagelig at de ikke var ledende, og dermed mer «lette på tå» og villige til å stille spørsmål ved det etablerte før det ble for sent.

Han snakker om kunstig intelligens. En mulighet for noen, en trussel for andre. Det gir enorme muligheter for den som klarer å møte den nye konkurransen. Og den kommer ikke fra andre advokatfirmaer, men fra helt nye bedrifter og tjenestemodeller.

Som LinkedIn

Even Bolstad bruker rekrutteringsbransjen som eksempel. Lenge levde den godt på å ha lister med mennesker som rekrutterne visste at var flinke. Så kom LinkedIn, så kom digitale tester. Nå er mange av de store rekrutteringsfirmaene fra noen år tilbake, borte.

– De som kommer inn fra siden, er en større trussel for advokatfirmaene enn nabokonkurrenten. Det vil være rom for grisedyktige advokater i fremtiden; det er jeg helt overbevist om, sier Bolstad.

Spørsmålet er om bransjen klarer å bygge opp nye talenter.

Færre fullmektiger

Der er advokatfullmektigene i samme situasjon som lærlinger i håndverksfagene. Alle vil ha faglærte, men det er ikke mange nok som vil ta inn lærlinger. Innstegsstillingene som advokatfullmektig kommer også til å bli færre når KI kan gjøre mye av jobben.

– Du kan få en situasjon hvor advokatfirmaene i mindre grad er villige til å ha de første jobbene. Resultatet er at bransjen ikke klarer å produsere dem som den gjerne skulle hatt gjennom talent-pipelinen, sier han.

Store endringer

– Det å kunne bygge seg opp gode partnerkarrierer på å ha mange advokatfullmektiger som fakturerer ganske friskt, det blir krevende. Under press kan du få gjort veldig mye med kunstig intelligens allerede. Tenk da på hvordan det blir om noen år. Kanskje du da ikke trenger så mange advokatfullmektiger som sitter og bryter arbeidsmiljøloven på nattetid. Kunden er uansett ikke villig til å betale for det.

– Vi lever i en ufattelig spennende tid. At det kommer til å se veldig annerledes ut om ti til tjue år, kanskje til og med om fem år, er jeg helt overbevist om. Jeg tror ikke nødvendigvis at alle de store kommer til å overleve, spår Bolstad.

Jurister fikk gjennomslag i Statens lønnsutvalg og mer penger i lønnspotten

Tillitsvalgte økte potten av midler som skal fordeles til akademikermedlemmene i lønnsforhandlingene etter en seier i Statens lønnsutvalg. – Vi kunne ikke se på at arbeidsgiver finansierte lønnsutviklingen for ledere med lønnspotten som skulle gå til øvrige medlemmer, sier tillitsvalgte jurister Merete Akerø-Kasongo og Rasmus Sand i Barneverns- og helsenemnda.

Ole-Martin Gangnes

Merete Akerø-Kasongo og Rasmus Sand. (Foto: Juristen)

Gjennomslaget skjer etter en enstemmig kjennelse i Statens lønnsutvalg (SLU) i slutten av januar, der partene var Nemndlederne Juristforbundet mot Barneverns- og helsenemnda.

Saken gjaldt om tolv ansatte, som både hadde ansvar som daglig leder

og som utførte saksbehandlingsoppgaver, kan få lønnsøkning både på grunnlag av Hovedtariffavtalens 2.5.1 og 2.5.2. Det vil si både fra potten til lokale lønnsforhandlinger og potten fra virksomhetens budsjett som ellers brukes til å finansiere lønnsøkning for ledere.

Nemndlederne Juristforbundet fikk medhold i at arbeidsgiver ikke har anledning til å benytte disse i kombinasjon for enkeltpersoner eller grupper med den begrunnelse at de bare dels har lederoppgaver.

SLU konkluderer i sin kjennelse med at disse skal tas ut av lokale forhandlinger etter 2.5.1. og at lønnsendring for virksomhetens øverste leder og neste ledernivå bare skal behandles etter 2.5.2 – som forutsettes dekket på virksomhetens driftsbudsjett.

Dermed øker potten av midler som skal fordeles til akademikermedlemmene i lønnsforhandlingene med nesten 300 000 kroner ved Barneverns- og helsenemnda i forhold til arbeidsgivers forslag om at disse midlene skulle fordeles til de daglige lederne, ifølge Juristforbundet.

Tillitsvalgte tok saken

Det var de tillitsvalgte Merete Akerø-Kasongo og Rasmus Sand fra Barneverns- og helsenemnda som førte saken for lønnsutvalget, med støtte fra nestleder Arild Hjelmervik i Juristforbundet – Stat og Johanna Lundstrøm og Thea Willas Bure fra Juristforbundet.

– Summen i seg selv er en sak, men betydningen er større: Det slås nå fast at man ikke kan ha en omgåelse av tariffavtalen slik vi så her. Dette bereder grunnen slik at ikke andre virksomheter i staten kan gjøre det slik i fremtiden, sier Merete Akerø-Kasongo og Rasmus Sand til Juristen.

– Vi startet å jobbe med dette allerede i 2024 og forsøkte å finne en løsning. Men det førte ikke frem og til slutt ble vi, fordi dette rammet medlemmene våre, nødt til å ta ut søksmål mot egen arbeidsgiver og sende en

Johanna Lundstrøm (Foto: Juristforbundet)

> Når lederne får sin lønnsøkning fra virksomhetens budsjett og ikke fra potten til de lokale forhandlingene, blir det mer igjen til fordeling til de ansatte i de lokale forhandlingene

stevning til SLU. Det er ikke noe man ønsker å gjøre, men vi kunne ikke se på at arbeidsgiver finansierte lønnsutviklingen for ledere med lønnspotten som skulle gå til øvrige medlemmer. Medlemmene våre har også sakket akterut lønnsmessig og hatt reallønnsnedgang, sier de.

Arbeidsgiver sier de tar kjennelsen til etterretning:

– Barneverns- og helsenemnda har i mange år fastsatt lønnen for ansatte i både nemndleder- og daglig lederrolle på denne måten. Det har ikke vært vår hensikt å omgå tariffavtalen. Vi har behandlet lønnen slik stillingen reelt sett er organisert og etter vår forståelse av tariffsystemet for denne typen kombinerte stillinger, sier forhandlingsleder og administrasjonsdirektør Irene Sandlie i Barneverns- og helsenemnda.

– Saken har vært viktig for mange ansatte, og vi har sett frem til at saken blir avgjort. Vi tar derfor kjennelsen til Statens lønnsutvalg til etterretning, sier hun til Juristen.

– Enstemmig og svært klar

Rådgiver Johanna Lundstrøm i Juristforbundet sier kjennelsen fastslår at ledere som er definert som «neste ledernivå» ikke kan få midler fra potten til de lokale forhandlingene.

– Dette er prinsipielt viktig fordi når lederne får sin lønnsøkning fra virksomhetens budsjett og ikke fra potten til de lokale forhandlingene, blir det mer igjen til fordeling til de ansatte i de lokale forhandlingene.

– Mange ledere i staten utfører saksbehandling i tillegg til lederoppgavene sine i varierende grad. Avgjørelsen bidrar til å gjøre det klart at dette ikke kan medføre at ledere skal tildeles midler fra de lokale lønnsforhandlingene.

– Mange ledere er også medlemmer i en akademikerforening og avgjørelsen innebærer på ingen måte at vi ikke ønsker lønnsøkning for ledere. Men Hovedtariffavtalens system er at lønnsøkning for ledere skal finansieres av virksomhetens budsjett, sier hun.

Statens lønnsutvalg er et tvisteløsningsorgan som består av totalt elleve medlemmer: tre nøytrale medlemmer, fire representanter fra arbeidstakersiden og fire fra arbeidsgiversiden.

– Kjennelsen er både enstemmig og svært klar på at bestemmelsene i Hovedavtalen punkt 2.51 og 2.5.2 ikke kan benyttes i kombinasjon, sier Lundstrøm.

Vårens vakreste eventyr

Det er tid for vårens vakreste eventyr. Vi skal gjøre det aller viktigste for oss som forbund, vi skal kjempe for medlemmenes lønns- og arbeidsvilkår. I april og mai legges rammene for de lokale oppgjørene i staten, kommunene og Spekter-området.

Jeg skriver «*kjempe*» med hensikt. For lønnsforhandlinger er en kamp. Og det skal være det. For kampen for våre medlemmers lønns- og arbeidsvilkår er ikke noe vi hverken kan eller skal ta lett på. Det er ikke en kamp som skal stoppe fordi man synes at stemningen i forhandlingsrommet begynner å bli litt anstrengt. Når det butter imot, fortsetter vi. Dette krever mye av våre tillitsvalgte. Deres største styrke er å ha medlemmene i ryggen.

Mange har hørt meg stille spørsmålet: «*Vet dere når lønnsforhandlingene starter?*» Svaret mitt er alltid: «*De pågår allerede!*» Alt det arbeidet Juristforbundet gjør skal være en del av en helhet. Ett mål – én strategi – én plan. Ett forbund.

Dette innebærer også at lønnsforhandlinger er ett langsiktig arbeid. Det er viktig å tenke og planlegge langsiktig. Forarbeidet for neste års forhandlinger foregår på mange måter under årets. Derfor er relasjoner viktig. Derfor er strategi viktig. Derfor er kontinuitet viktig.

Årets oppgjør handler om avtaleverket, men selvsagt også om økonomi. Vi går inn med en klar forventning om reallønnsvekst. Etter en periode med høy prisvekst er det rimelig at våre medlemmer får styrket kjøpekraften. Verdien av juristers kompetanse skal ikke sakke akterut.

Men årets oppgjør handler også om noe mer.

I flere tariffområder utfordres modellene for hvordan lønn fastsettes. I staten er det press for én likelydende avtale. For oss er det avgjørende å bevare en avtale med full lokal lønnsdannelse. Fordi det er dette systemet som gir mulighet til å belønne kompetanse, ansvar og innsats der den faktisk utøves. Konkret tilpasset de ulike statlige etater, som best kjenner etatens utfordringer og behov.

I kommunal sektor er økonomien stram, og mange spørsmål trekkes inn i oppgjøret. Nettopp derfor er det viktig å stå fast på prinsippene som sikrer fleksibilitet og reell lokal påvirkning.

I Spekter-området diskuteres handlingsrommet innenfor frontfagsmodellen. Frontfaget er et anslag. Det er ikke en ramme – langt mindre et tak. For oss er det avgjørende at lønn kan brukes som et aktivt virkemiddel for å beholde og rekruttere kritisk juridisk kompetanse.

Derfor er lønnsforhandlinger et langsiktig arbeid. Forarbeidet for neste års oppgjør skjer under årets. Relasjoner bygges. Tillit etableres. Strategier justeres. Kontinuitet gir gjennomslag.

Vårt politiske arbeid er en del av Juristforbundets samfunnsoppdrag. Men det er også en del av vår lønnskamp. De to søylene – interesseorganisasjon og fagforening – støtter hverandre. Vi trenger begge for å holde Juristforbundet sterkt. Faller den ene, svekkes også den andre.

Jeg avslutter med et budskap mange har hørt meg si før: Forhandlinger pågår alltid – overalt.

Det gjelder i møterommene i april og mai. Men det gjelder også resten av året. Det er vår jobb å være til stede der beslutninger tas. Å påvirke. Å argumentere. Å bygge forståelse for verdien av juridisk kompetanse.

Jeg håper – og mener – at vi går inn i årets oppgjør bedre forberedt enn noen gang. Vi vet hva som står på spill. Vi vet hva vi kjemper for. Og vi står samlet om det.

Lykke til med forhandlingene!

Dette er Statens lønnsutvalg

I denne utgaven av Juristen kan du lese om Juristforbundets tillitsvalgte som har fått medhold i en sak i Statens lønnsutvalg.

Av Johanna Lundstrøm, rådgiver/jurist i Juristforbundet

Statens lønnsutvalg (SLU) er en partssammensatt nemnd som er regulert i Hovedtariffavtalen i staten (HTA) punkt 2.7.2. Det er hovedsakelig uenigheter om lokale lønnsforhandlinger etter HTA punkt 2.5.1 (årlige forhandlinger) og 2.5.3 nr. 1 (særlige grunnlag) som kan bringes inn for SLU.

At nemnden er partssammensatt betyr at den har medlemmer både fra arbeidstaker- og arbeidsgiversiden. Totalt består SLU av 11 representanter; 3 nøytrale medlemmer, 4 representanter fra arbeidstakersiden og 4 representanter fra arbeidsgiversiden.

De nøytrale medlemmene oppnevnes av Riksmekleren og har ofte bakgrunn fra domstolene.

Arbeidsrepresentantene oppnevnes av hovedsammenslutningene i staten; Akademikerne, LO, Unio og YS. Arbeidsgiverrepresentantene oppnevnes av Kommunal- og distriktsdepartementet.

Før en sak kan behandles i SLU må partene ha forhandlet lokalt uten å komme til enighet. Ikke enhver uenighet bør føre til brudd og nemndsbehandling. På siden Kjennelser – Statens lønnsutvalg (SLU) finnes oppsummering av avsagte kjennelser. Her ser man at det ofte argumenteres ut fra om saksbehandlingsregler er fulgt eller om en foreslått løsning er i tråd med Hovedtariffavtalens bestemmelser eller system.

Når partene avslutter forhandlingene lokalt signeres en bruddprotokoll. Dette utløser en to-ukers frist for de lokale partene til å varsle de sentrale partene om bruddet slik at de kan uttale seg. Etter denne fristens utløp må saken bringes inn til SLU ved en stevning innen tre uker.

Saksbehandlingen i SLU er muntlig. Det er partene på virksomhetsnivå som kan bringe saker inn for SLU. Det er derfor de tillitsvalgte selv som møter i SLU og legger frem sitt syn på saken. Tilsvarende er det lokal arbeidsgiver som møter for å legge frem arbeidsgivers synspunkter.

Juristforbundets sekretariat og styret i Juristforbundet – stat kan bistå den lokale tillitsvalgte underveis, både med å møte i forhandlingsmøter med arbeidsgiver, veilede i prosess og møte sammen med de tillitsvalgte når saken skal behandles i SLU.

SLU avgjør saken ved kjennelse, og kjennelsen er bindene for den inneværende tariffperioden.

Eksempler på kjennelser fra SLU

10/2026 – (Skatterevisorenes forening (SF) mot Skatteetaten) Hovedtariffavtalen pkt. 2.5.1. Tvisten gjaldt størrelsen av generelle tillegg ved lønnsoppgjøret 2025. Statens lønnsutvalg viste til at ulike tariffavtaler gir rom for forhandlinger med ulike resultat. At de sentrale tariffpartene i staten har fremforhandlet 60 pst. sentralt generelt tillegg på avtalen mellom staten og LO Stat, gir ikke gir automatisk rett til tilsvarende generelt tillegg lokalt på de andre avtalene.

07/2026 (NTL mot Justis- og beredskapsdepartementet) Hovedtariffavtalen pkt. 2.5.1. Tvisten gjaldt om arbeidsgiver kunne legge egne midler til beløpet til forhandling, og samtidig avsette dette bare til disposisjon for den organisasjon som hadde medlemmer knyttet til en særavtale, for å dekke merkostnadene til denne særavtalen. Statens lønnsutvalg kunne ikke se at arbeidsgivers avsetning i dette tilfellet, som ble gjort for å dekke utgifter knyttet til denne særavtalen, var i strid med gjeldende regler.

06/2026 (Parat mot Samisk høgskole/Sámi allaskuvla). Hovedtariffavtalen pkt. 2.5.1. Tvisten gjaldt hvordan midlene som er satt av til forhandlinger innen 2.5.1 kan anvendes. I dette tilfellet var bare én ansatt omfattet av de lokale forhandlingene etter avtalen med YS Stat.

Statens lønnsutvalg uttalte at hele det avsatte beløp beregnet til forhandlinger etter HTA pkt. 2.5.1 skal anvendes og fordeles til de arbeidstakere som er gjenstand for forhandlinger. Arbeidsgiver fikk ikke medhold i at deler av beløpet kunne fordeles midlertidig til arbeidstakeren etter HTA pkt. 2.5.4 bokstav c for å unngå en uønsket høy lønn for denne personen.

Tydeliggjøring av arbeidstakers medvirkningsplikt ved sykefravær

Forslaget til nye regler utfyller dagens regelverk blant annet ved å konkretisere punktvis hva som ligger i medvirkningsplikten.

Av Ragnhild Bø Raugland, advokat i Juristforbundet

Vi får jevnlig inn spørsmål til oss om hvordan arbeidstaker skal forholde seg til arbeidsgiver i sykemeldingsperioden. Normalt går dette helt greit, men i enkelte tilfeller kan selv vanlig dialog være vanskelig. Dette gjelder særlig hvis sykefraværet er arbeidsrelatert og hvor relasjonen mellom arbeidstaker og arbeidsgiver byr på utfordringer. Som ett av tiltakene i fjorårets IA-avtale, foreslår departementet lovendringer med formål om å tydeliggjøre partenes plikter ved sykefravær.

Arbeidstaker og arbeidsgiver er de viktigste aktørene i sykefraværsoppfølgingen. Når sykefravær oppstår, pålegger både arbeidsmiljøloven (aml.) og folketrygdloven (ftrl.) rammer og plikter, med den målsetning å bidra til at den sykemeldte så raskt som mulig skal kunne komme tilbake i arbeid. NAV kan også kobles på. Det stilles krav til arbeidsgiver om tilrettelegging og oppfølging på fastsatte tidspunkt i fraværsperioden, og arbeidstaker er forpliktet til å medvirke i dette arbeidet, for eksempel ved å delta i oppfølgingsmøter, gi informasjon om arbeidsevne, antatt sykdomsutvikling og aktivt vurdere tilpassede arbeidsoppgaver. Informasjon og ryddig samhandling mellom partene vil være avgjørende for å lykkes.

Plikter og ansvar ved sykefraværsoppfølgingen

I kartleggingsarbeidet som ble gjort i forbindelse med inngåelsen av IA-avtalen, går det frem at både arbeidstaker og arbeidsgiver er usikre på hva medvirkningsplikten innebærer og hva som blir konsekvensene ved brudd på denne plikten. Partene i IA-avtalen var derfor enige om at det skulle «igangsettes et lovarbeide for å presisere, og vurdere å forsterke, medvirknings- og aktivitetsplikten til den sykemeldte….med et regelverk hvor det tydelig fremgår hvilke plikter og hvilket ansvar arbeidstaker har». Og videre: «Departementet mener det er behov for å tydeliggjøre reaksjonene ved å ikke medvirke og ikke være i aktivitet.» Lovforslaget følges opp av en revidert tilretteleggingsplikt.

Departementets forslag til nye regler

Reglene om sykefraværsoppfølgingen er basert på at partene skal ha dialog, allerede tidlig i sykefraværsperioden. Forslaget til nye regler utfyller dagens regelverk blant annet ved å konkretisere punktvis hva som ligger i medvirkningsplikten. Dette går for det første på arbeidstakers informasjonsplikt til arbeidsgiver:

- Forventet varighet på fraværet
- Arbeidstakers funksjonsevne, type arbeidsoppgaver, hvilken bistand og hvilke tilpasninger vedkommende har behov for, for å kunne arbeide helt eller delvis
- Informasjonen skal gis så tidlig som mulig og vedvarer under hele sykefraværet

Arbeidstakers faktiske medvirkningsplikt er inntatt med sikte på å få vedkommende tilbake i arbeid. Den er i forslaget spesifisert til å være:

- Arbeidstakers plikt til å bidra ved utarbeiding og gjennomføring av oppfølgingsplaner og delta i dialogmøter som nevnt i aml. § 4-6 og ftrl. § 8-7a
- Arbeidstakers medvirkning ved å ta imot tilbud om behandling og rehabilitering
- Utprøving av arbeidstakers funksjonsevne, gjennomføre tilretteleggingstiltak og plikt til midlertidig å utføre annet arbeid enn det som følger av arbeidsavtalen
- Arbeidstaker skal medvirke ved utredning og gjennomføring av arbeidsrettede tiltak i regi av NAV

Arbeidsmiljølovens forslag til endringer, viderefører dagens spesifisering om at arbeidstaker «skal fortrinnsvis gis anledning til å fortsette i sitt vanlige arbeide», samtidig som det gis en utvidelse i tilretteleggingsplikten ved at denne kan være midlertidig eller varig. Videre foreslås at arbeidstaker vil få en plikt til «midlertidig å utføre annet arbeid enn det som følger av arbeidsavtalen». Hensikten med dette er at arbeidstaker skal beholde kontakten med arbeidsplassen, og få mulighet til å prøve ut funksjonsevnen. Det ligger forutsetningsvis at dette skal være midlertidig, uten at lovteksten anfører noe tidsperspektiv. I høringen er det viktig for Juristforbundet å oppfordre til at arbeidsutprøving må skje i dialog mellom partene, og at arbeidstaker beholder retten til å gå tilbake til opprinnelig arbeid dersom vedkommende ønsker det.

Departementet legger i forslaget til grunn at tidlig og tilpasset aktivitet under sykefraværet øker sannsynligheten for at den sykmeldte opprettholder tilknytningen til arbeidslivet og derav kommer raskere tilbake i arbeid. Det er derfor foreslått en aktivitetsplikt, hvor arbeidstaker «i så stor grad som mulig, så tidlig som mulig, og senest innen åtte uker», har en plikt til å være i arbeidsrelatert aktivitet. Dette kan typisk være deltagelse i møter, felles opplæring, utføring av konkrete arbeidsoppgaver eller kun oppmøte og tilstedeværelse på arbeidsplassen.

Konsekvenser av å bryte reglene

Mange arbeidstaker ønsker ikke å møte lederen sin, og mener dette kan virke negativt inn på sykdomsutviklingen. Sykefraværsoppfølgingen og pliktene i loven tar imidlertid ikke hensyn til at det er krevende eller helsemessig utfordrende å møte arbeidsgiver. Lovens medvirknings- og aktivitetsplikt innebærer at arbeidstaker skal medvirke med sikte på å komme tilbake i arbeid, og det er ikke gjort unntak dersom arbeidstaker opplever kontakten som «ulempe eller ubehag». Dersom arbeidstaker ikke bidrar som forventet, kan utbetaling av sykepenger stanses. NAV skal sende et varsel i forkant, hvor arbeidstaker gis mulighet til å korrigere aktiviteten for å unngå at sykepengene opphører. Retten til å kreve en innsats fra arbeidstaker, har sitt grunnlag i arbeidstakers innordningsplikt, som gjelder generelt i arbeidsforhold. Innordningsplikten innebærer kort oppsummert at arbeidstaker må innrette seg etter arbeidsgivers pålegg.

Det er foreslått unntak fra medvirknings- og aktivitetsplikten dersom arbeidstaker har rimelig grunn til å unnlate og medvirke eller avstå når medisinske grunner klart er til hinder for aktivitet. Dette vil typisk være når arbeidstaker er innlagt på sykehus, det er praktiske hindringer som partene må innrette seg etter eller at alvorlig sykdom gjør at medvirkning eller aktivitet vil være uforholdsmessig belastende.

Avslutningsvis

Som rådgivere i saker om sykefravær, er vår erfaring at det generelt vil være positivt for den sykemeldte å ha jevnlig kontakt og oppfølging med arbeidsplassen i løpet av sykefraværet. Vi ser at dette øker mulighetene for å gjøre konkrete tilpasninger i arbeidet, noe som igjen bidrar til en raskere tilbakeføring til opprinnelig arbeidssituasjon.

Hans Christian Apenes:

– Vil gjerne bidra til flere bedriftsgrupper

Juristforbundets nye forhandlingssjef ønsker å få til vekst i både offentlig og privat sektor.

Trine Lejon

Som forhandlingssjef for Juristforbundet blir Hans Christian Apenes (57) den øverste faglig ansvarlige for tariffarbeidet i Juristforbundets sekretariat. Apenes tiltrer 1. juni og er klar på hva han ser aller mest frem til i rollen som forhandlingsleder:

– Det er å være til nytte med min bakgrunn og kompetanse for Juristforbundet, som organiserer viktige arbeidstakergrupper i offentlig og privat sektor. Juristforbundet sentrale tillitsvalgte kan drive forhandlinger. Da må vi tilrettelegge for at de skal kunne gjøre det, sier Hans Christian Apenes til Juristen.

Apenes kommer fra stillingen som advokat og spesialrådgiver i Tekna. Han har tidligere blant annet vært forhandlingssjef i Jordmorforeningen og assisterende generalsekretær i Samfunnsviterne. Han har også vært daglig leder i Jussbuss og politisk rådgiver for SVs stortingsgruppe.

Frontfaget

– Hva blir det mest utfordrende i rollen?

– Frontfaganslaget gjennomsyrer norske tarifforhandlinger stadig mer. Det opplever Juristforbundet – som de fleste andre. Hva skal vi med lokale forhandlinger når fasiten ligger der fra før av? Det gjør at det blir vanskelig å motivere tillitsvalgte hvis de skal bruke mye tid og for at de vil gjøre den jobben. Det er ingen raske løsninger på det, sier Apenes og legger til:

– Men jeg håper at medlemmene ønsker å bli tillitsvalgte av mange grunner. Jeg tenker at jurister bør være faglig interessert i hva det dreier seg om. Det å få oversikten over mekanismer, rettslige avtaler og juridisk og interessemotsetninger som man forsøker å løse, det er midt i deres fagområde.

Foto: Tekna

Ny leder for jusstudentene

Oda Sverre studerer i Lillehammer og tar med seg erfaring fra både toppidrett og Forvaret inn i vervet.

Ole-Martin Gangnes

Foto: Privat

Juristforbundet – Student avholdt årsmøte og hadde ledervalg i slutten av januar. Ny leder for student-seksjonen i forbundet ble Oda Christine Sverre. Ny nestleder ble Emily April Aker.

Oda Christine Sverre overtok ledervervet etter Anne-Kristine Roland.

Hun studerer ved Universitet i Innlandet, avdeling Lillehammer, på første avdeling. I valgkomiteens innstilling ble det lagt vekt på at hun har en variert bakgrunn, blant annet fra Forsvaret og fra toppidrett.

– Jeg startet studiet i Lillehammer i fjor høst og engasjerer meg fordi jeg ønsker å bidra. Verden er i endring, og det er jussen også. Fordelen min som ny er at jeg kommer inn med blanke ark og kanskje et nytt syn på ting, sier Sverre til Juristen.

«Hun viser evne og lyst til å være med på å utvikle seksjonen og danne en plattform som gagner jusstudenter og kommende jurister. Sverres erfaring fra blant annet Forsvaret trekkes frem som svært positivt, da hun virker som er person som tørr å si ifra og står for sitt», het det i innstillingen fra valgkomiteen, som mente at hun vil ta en tydelig plass på vegne av studentene i Juristforbundets hovedstyre.

Hun har erfaring fra flere arenaer – ikke minst på vannet.

> Deltakelse i VM, World Cup, EM og treningssamlinger har gitt nyttige erfaringer og en indre trygghet

F.v. Emily April Aker og Oda Christine Sverre (Foto: Juristforbundet)

– Jeg har vært aktiv på internasjonalt nivå i windsurfing. Det er en sport som gir meg en frihetsfølelse. Deltakelse i VM, World Cup, EM og treningssamlinger har gitt nyttige erfaringer og en indre trygghet. Som ung idrettsutøver på reise uten foreldre blir du satt i sitasjoner med høyt stressnivå og et sterkt press. Erfaringene har styrket meg veldig. I dag er windsurfingen en hobby.

Hun har også tatt med seg erfaring fra Forsvaret, der hun var både medic og tillitsvalgt for sin tropp.

– Jeg var stasjonert i Finnmark og opplevelsen ga meg innsikt i tillitsvalgtvervet. Et verv jeg fant så givende at jeg søkte landstillitsvalgt, et verv jeg også ble innstilt til. Det å få bidra til andres velferd er virkelig givende, sier hun.

Arbeidslivet

– Men etter hvert ble det altså jusstudiet. Hvorfor akkurat det studiet?

– Jeg har en del venner på jussen og en far som er jurist, så hadde noen inngangsverdier. Jussen er et verktøy med mange spennende veier å gå videre. Juss og rettstat er jo en bærebjelke i et demokrati. Derfor kjennes studiet viktig.

– Hva er du opptatt av som studentleder?

– Teknologi og kunstig intelligens er blitt et viktig tema for studenter. Det både påvirker og kommer til å påvirke studentenes hverdag og det kommende arbeidslivet og det må sterkere inn i undervisningen. Det er lett å trå feil i møte med bruk og utvikling av KI for juss og juristers rolle blir viktig fra et samfunnsperspektiv. Dette gir behov for grundig opplæring, slik at vi er forberedt på å møte kommende utfordringer og stiller likt når vi går inn i arbeidslivet.

– Jeg er også opptatt av jusstudiet utvikler mulighetene for praksis og opprettholder tilknytningen til arbeidslivet gjennom studiet. Det ligger mye læring i praktisk arbeid.

– Juristforbundet har belyst flere utfordringer i advokatbransjen, og selv om dette ikke angår jusstudentene direkte har vi en viktig stemme i formingen av det kommende arbeidslivet.

Hun har ambisjoner om at studentseksjonen skal vokse.

– Vi skal være gode på markedsføring av medlemstilbudet og bli mer kjent blant studentene. Vi må også få frem betydningen av at vi står frem som en felles stemme som er med og påvirker Juristforbundet i viktige studentsaker. Det viktigste for meg er studentene – målet er at de skal ha det best mulig nå og i arbeidslivet som kommer, sier hun.

Nestleder ved UiO

Nestleder Emily April Aker studerer ved Universitet i Oslo, på tredje avdeling. Hun har vært aktiv i Juristforbundet – Student lenge, både som arrangementsansvarlig for UiO og som leder av fakultetsstyret i Oslo.

Valgkomiteen pekte i sin innstilling på at hun er en stor ressurs og at hennes kunnskap om arbeidet i studentseksjonen er verdifull å ta med seg videre.

Årets årsmøte var første gang Juristforbundet – Student brukte en valgkomite for å innstille leder og nestleder. Selv om de begge til slutt ble valgt i tråd med innstillingen, ble det kamp om lederververvet og benkeforslag under årsmøtet, forteller referatet fra møtet.

Lokalstyret fra Tromsø nominerte Emily April Aker til lederververvet og under avstemmingen ble det stemmelikhet to ganger. Valget ble derfor til slutt avgjort med loddtrekning etter vedtektenes regler – der resultatet altså ble Sverre som leder og Aker som nestleder.

Tillitsvalgte tok kampen

Påtalejurister i Kripos får etterbetalt tillegg

– Nå er vi fornøyd med at dette er kommer inn på rett spor, sier Hanne Fauske og Elisabeth Bru i Politijuristene.

Ole-Martin Gangnes

Elisabeth Bru og Hanne Fauske

Politijuristenes lokallag i Kripos startet i fjor vår å stille spørsmål til arbeidsgiver ved lovligheten av ordningen med påtalejuristenes arbeidstid i forbindelse med beredskapsordningen som hadde vært praktisert i en årrekke. I tillegg ble det pekt på det Politijuristene mente var manglende utbetaling av flere avtalefestede tillegg.

Nå har Politijuristene i Kripos kommet til enighet med arbeidsgiver om etterbetaling av manglende lørdags- og søndagstillegg samt manglende helligdagsgodtgjørelse for de siste tre årene.

– I tillegg er det gjort endringer i arbeidstidsordningen som gjør at denne nå er i samsvar med lov- og avtaleverket. Samlet sett vi veldig fornøyd med resultatet, sier Hanne Fauske, lokallagsleder for Politijuristene ved Kripos og Elisabeth Bru, 1. nestleder i Politijuristene.

De forteller at total etterbetaling fra arbeidsgiver til medlemmene er på 376 426 kroner – og at etterbetalinger for den enkelte varierer med alt fra fem hundre kroner og opp til førti tusen.

– Det har vært en sendrektig og lang kamp og med mange diskusjoner om hva som har ligget i den avtalen vi hadde. Nå er vi fornøyd på vegne av medlemmene og glade for at vi har fått dette inn på rett spor. Det var en noe krevende prosess for oss som tillitsvalgte, sier Fauske.

– Dette viser viktigheten av at vi har tillitsvalgte lokalt som følger med og som gjør en innsats, sier Elisabeth Bru.

– En veldig god jobb fra tillitsvalgte

Politijuristene mente at arbeidstidsordningen som ble praktisert i forbindelse med beredskapsvakten var i strid med regelverket i Hovedtariffavtalen (HTA) og særavtale om arbeidstidsbestemmelser i politiet (ATB), som er inngått mellom organisasjonene i politiet og Politidirektoratet. Blant annet ble det vist til manglende involvering av tillitsvalgte i tjenesteplanleggingen, og at grensen for maksimal arbeidstid var overskredet for enkelte uker, opplyser Politijuristene.

Politijuristene forteller at det ble arrangert flere møter om saken mellom lokal arbeidsgiver og Politijuristene ved Kripos i fjor høst og at det også ble gjennomført møter mellom Politijuristene sentralt og representanter for arbeidsrettsseksjonen i Politidirektoratet.

– Det har vært en veldig god jobb fra tillitsvalgte som har medført et godt resultat, sier Elisabeth Bru om prosessen som nå har ført til enighet om etterbetaling til påtalejuristene.

BOKOMTALE «Folkets politi?» av Helge Renå

En leseverdig og tankevekkende bok

Som et resultat av et tverrfaglig forskningsprosjekt om rettshistorien til det norske politiet fra 1686 til 2025, ble det høsten 2025 utgitt fire bøker. En siste bok i prosjektet skal utgis i løpet av våren og har tittelen Fra generalavmakt til generalfullmakt, og dekker perioden 1945 til 1994.

Bokanmelder er Stein Vale, pensjonert statsadvokat

Boken Folkets politi? av Helge Renå omhandler perioden 1994 til 2025 og gir en grundig samtidshistorisk beskrivelse av politiets utvikling, samtidig som den på mange måter forklarer hvorfor vi har det politi vi har i dag. For alle som er interessert i politiet, er boken en unik dokumentasjon av hvordan etaten har gjennomgått store endringer de siste 30 årene – både når det gjelder organiseringen og myndighetsutøvelsen.

Prosjektet om rettshistorien til det norske politiet er finansiert av Politidirektoratet og Universitetet i Bergen. Andre bidragsytere er Politihøgskolen, Universitetet i Oslo, Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter og Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening.

Bokens forfatter er statsviter og forsker ved Oslo Met. Gjennom tidligere forskningsarbeider har Renå beskjeftiget seg med politiet. Noe av bokens styrke er at den setter historien om politiet inn i et samfunnsfaglig perspektiv, samtidig som den vier politirettslige og straffeprosessuelle forhold betydelig oppmerksomhet.

Selv om bokens tolv kapitler fordelt på 403 sider med referanser og noter er svært innholdsrike, får man som leser en god oversikt takket være bokens strukturerte oppbygning. Både innledningsvis i boken og i slutten av hvert kapittel er det en oppsummering av hovedinnholdet av temaene som behandles i de enkelte kapitlene. I disse oppsummeringene løfter forfatteren noen ganger en del mer prinsipielle og kritiske problemstillinger som kan gi grunnlag for nærmere refleksjoner. Det er også mange steder innarbeidet henvisninger til de andre kapitlene når beslektede forhold omtales. Disse grepene fra forfatterens side gjør stoffet lett tilgjengelig og det er enklere for leseren å se sammenhenger i utviklingstrekkene i politiet de siste tre tiårene.

Legalitet og internasjonalisering

Bokens første tematiske kapittel tar for seg to utviklingstrekk som har gjort seg gjeldende i samfunnet for øvrig, og kanskje i særlig grad i politiet, nemlig større grad av lovregulering og internasjonalisering. De siste 30 årene har vært preget av at politiets virksomhet har blitt mer og mer regulert i lov og at politiet er blitt mer involvert internasjonalt politisamarbeid.

Før vi fikk politiloven i 1995 var politiets fullmakter som ordensmyndighet sparsommelig regulert i lov. Rettstilstanden var utdatert og ikke i overensstemmelse med den moderne rettsstatens krav, som Renå skriver. I de 30 årene som har gått siden 1995, har Stortinget vedtatt over 40 store og små endringer i politiloven. Blant annet har Politiets sikkerhetstjeneste og Politihøgskolen fått egne kapitler i loven. Også Forsvarets bistand til politiet er blitt regulert i loven. Dette skjedde først i 2015, til tross for at Grunnloven har hatt et krav om at bruk av militær makt mot innbyggerne må ha hjemmel i lov. Forsvarets bistand til politiet er grundig behandlet i bokens kapittel om andre enn politiet som utfører politioppgaver.

En viktig lov som er uteglemt i fremstillingen, er politiregisterloven, som sammen med en omfattende forskrift trådte i kraft 1. juli 2014. Loven regulerer politiets behandling av personopplysninger,

herunder taushetsplikten og unntak fra den, og er av stor betydning for personvernet. Reglene om politiets vandelsvurderinger og utstedelse av straffattester og politiattester står i loven. Både for politiet og for borgerne er loven så betydningsfull at den hører med i en fullstendig beretning om norsk politi.

Økt internasjonalisering av politiarbeidet er det andre betydningsfulle utviklingstrekk som behandles i boken. Norges tilslutning til deltakelsen i Schengen-samarbeidet i 2001, og de politiske diskusjonene i forkant av tilslutningen, er grundig beskrevet. Et interessant poeng som trekkes frem, er at politiet har styrket sitt internasjonale samarbeide både fordi Norges grenser er blitt mer åpne, men også fordi grensene er blitt mer lukket. Åpning av grensene mot EU- og Schengen-landene medførte betydelig arbeidsinnvandring, men også at det ble lettere for kriminell å ferdes på tvers av landegrensene, noe som medførte behov for såkalte «kompenserende tiltak» i form av økt informasjonsutveksling mellom politimyndighetene i Schengen-landene. Som en følge av Schengen-samarbeidet var ikke lenger Norges grense mot Russland og de norske havnene langs kysten bare grensen inn til Norge. Norge var blitt en del av Schengen-området, noe som innebar strengere grensekontroll av personer fra land utenfor Schengen-området.

Betydningen av rettspraksisen fra Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) er også omtalt i kapittelet om internasjonalisering. Som nevnt i boken, med referanse til en av Høyesteretts dommer om Extinction Rebellion-demonstrasjoner, er fredelig sivil ulydighet som ikke forstyrrer for mye, blitt noe myndighetene i en demokratisk rettsstat må tolerere.

Politidirektorat og politisk styring

Politiet ble i perioden 1994 til 2025 viet betydelig mer partipolitisk oppmerksomhet. Boken gir en inngående beskrivelse av hvordan en

Stein Vale omtaler boken om norsk politi i perioden 1994–2025.

mer aktiv nasjonal styring og politisk detaljstyring gav mindre handlingsrom for lokal politiledelse.

Ønsket om en sterkere nasjonal styring manifesterte seg i opprettelsen av Politidirektoratet i 2001. Etableringen av Politidirektoratet hadde god tilslutning i etaten, både fra fagforeningene, politimestrene og også fra Riksadvokaten. Av boken fremgår det at juristforeningen i Justisdepartementet fremførte den kritikk og skepsis som en del politikere hadde målbåret i tidligere tiår, nemlig at et direktorat ikke ville sikre «en demokratisk kontroll» av politiet. At forslaget om etablering av et eget direktorat for politiet fortsatt var politisk omstridt, og med et nødskrik ble vedtatt i Stortinget, er interessant lesning.

I boken er det også en god beskrivelse av hvordan den politiske detaljstyringen fra departementets side fortsatte de første årene på tross av opprettelsen av Politidirektoratet. På sitt mest intense måtte politidirektøren stille på møter med den politiske ledelsen i departementet annenhver uke for å gi statusrapporter.

Innføring av mål- og resultatstyring med detaljerte resultatkrav var en del av detaljstyringen. Kritikken mot den formen for styring er omtalt i boken, blant annet med et sitat fra en artikkel i Lov og Rett i 1996 av Follos politimester Stein Ulrich, som poengterte at politiet ikke er en produksjonsbedrift, at politimesterne ikke er konserndirektører og at om det er noe politiet skal produsere, så er det rettssikkerhet. Mange vil nok mene at synspunktene har gyldighet også i dag.

Omorganiseringer og reformer

Under kapitteloverskriften «Kampen om nærpolitiet» gis det en inngående redegjørelse for omorganiseringer og reformer i politiet. Tempoet og omfanget av strukturelle endringer økte betydelig i bokens tidsperiode.

Forfatteren skriver at politiske reformer og omorganiseringer ofte er blitt iverksatt før pågående omstruktureringer er fullført. Det er en observasjon som mange ansatte i politiet kan bekrefte riktigheten av.

I andre halvdel av 1990-tallet innførte Justisdepartementet såkalte rammemodeller for organisering av politidistriktene. Rammemodellene innebar en mer likeartet organisering av politidistriktene. Samtidig iverksatte departementet et arbeid med å vurdere politidistriktstrukturen. Resultatet ble at antall politidistrikter fra 1. januar 2002 ble redusert fra 54 til 27. Striden rundt reformen er godt beskrevet i boken.

Som følge av sterk kritikk av politiet fra 22. juli-kommisjonen ble det nedsatt et nytt utvalg. I utvalgets rapport – «Politianalysen» – ble det anbefalt at antall politidistrikter skulle reduseres til seks. Den påfølgende politiske behandlingen medførte ikke en så radikal endring. Fra 2016 har Norge hatt 12 politidistrikter.

Et ord som gikk igjen i Politianalysen, var «robust». Renå skriver i boken at varianter av ordet «robust» er nevnt hele 99 ganger i rapporten. Et begrep som ikke ble benyttet i rapporten, var «nærpoliti». Likevel fikk reformen, som også inkluderte en betydelig reduksjon av antall lensmannskontorer de påfølgende år, benevnelsen «nærpolitireformen». I boken kan vi lese at benevnelsen var et politisk valg. Politiet og embetsverket i departementet advarte mot å bruke begrepet. I en fotnote viser Renå til en artikkel i Klassekampen, hvor statsminister Solbergs politiske rådgiver Sigbjørn Aanes påtar seg det han kaller «skylden» for navnet.

Politiets to hovedoppgaver: Orden og strafforfølgning

De to lengste kapitlene i boken gjelder politiets to hovedfunksjoner, nemlig ordensoppgavene – det å sørge for ro og orden og andre tryghetsbevarende tiltak – og strafforfølgningsfunksjon. I kapittelet om ordenspolitiets maktutøvelse – eller polisiær virksomhet som det ofte benevnes – omtales noen enkeltsaker som har vakt oppmerksomhet, og som har fått konsekvenser for blant annet opplæringen på Politihøgskolen i maktmiddelbruk. Den årelange prosessen som i fjor endte med at Stortinget vedtok at politiet skal være permanent bevæpnet med skytevåpen, er svært grundig beskrevet i boken.

> Svært interessant og tankevekkende er bokens redegjørelse for hvordan påtalemyndigheten i politiet gradvis har fått utvidet sin påtalekompetanse

I kapittelet om strafforfølgingsfunksjonen omhandles debatten om å skille politi og påtalemyndighet, grensedragningen mellom forebygging og etterforskning, styrkingen av etterforskningsfaget i politiutdanningen, ny lovgivning om skjulte tvangsmidler, opprettelsen og bruken av DNA-registre, begrepet «organisert kriminalitet» og politiets arbeid med økonomisk kriminalitet.

Svært interessant og tankevekkende er bokens redegjørelse for hvordan påtalemyndigheten i politiet gradvis har fått utvidet sin påtalekompetanse. Det har skjedd gjennom lovendringer i 1993, 1995, 2003, 2022 og 2023. Det er effektivitetshensyn som har begrunnet at man for flere og flere sakstyper har valgt å gjøre unntak fra den rettssikkerhetsmessige begrunnede ordningen med to-instansbehandling i påtalemyndigheten. Som Renå skriver er det verdt å merke seg at 2022-endringen ble initiert av Riksadvokatembetet, som to tiår tidligere hadde vært en sterk motstander av enhver utvidelse av politijuristenes påtalekompetanse. Renå har nok rett i at dette linjeskiftet fra øverste påtalemyndighet kan forklares med at Jørn Maurud i 2019 tok over som riksadvokat etter Tor-Aksel Busch.

Noe som ikke er nevnt i boken, er at det nå kan være vanskelig for dommere og forsvarere å ettergå om det er rett påtalemyndighet som har tatt ut en tiltale. Også for påtalejurister byr kompetansereglene på utfordringer. De fullstendige kompetansereglene fremgår ikke av straffeprosessloven, men er å finne i et rundskriv fra Riksadvokaten fra 2022, senest revidert 6. januar i år. Dertil kommer at statsadvokatene kan beslutte at visse sakstyper, på tross av lovbestemt kompetanse eller delegasjon, likevel skal forelegges overordnet påtalemyndighet for påtaleavgjørelse. Overskridelse av slike direktiver har riktig nok ikke ugyldighetsvirkning. Et ytterligere kompliserende forhold er statsadvokatenes adgang til – med visse unntak – å delegere tiltalekompetansen til politiet i enkeltsaker.

Dette er kanskje å anse som juridiske finurligheter som forfatteren kan unnskyldes for ikke å omtale. Men rent faktisk betyr de kompliserte reglene mye for påtalejuristenes arbeidshverdag, og paradoksalt nok har de i seg et element av effektivitetshemmende juristeri.

Endring av minoriteters stilling

I kapittelet «Hvem var, og er, politiet?» vies minoritetsgruppers status i politiet betydelig oppmerksomhet. Fremstillingen er tankevekkende, og teksten har et stekt preg av identitetspolitikk. Men så har oppfatningen om at enkelte grupper er blitt urettferdig behandlet – det være seg kvinner, etniske minoriteter eller homofile – også i andre deler av samfunnslivet stått høyt på den politiske agendaen de siste tiårene.

Forfatteren konkluderer med at ut ifra prinsippet om demografisk representasjon i politiet har utviklingen i bokens tidsperiode vært svært positiv når det gjelder kjønn,

og har gått i riktig retning når det gjelder antall personer i politiet med innvandrerbakgrunn.

I et likestillingsperspektiv synes jeg det er verdt å merke seg at i 1994 var bare to av landets 54 politimestre kvinner. Situasjonen i starten av 2026 er at av landets 12 politimestre er hele ni kvinner. Og de tre mannlige politimestrene har interessant nok det til felles at de har både politiutdanning og utdanning som jurister.

Noen mangler

En åpenbar mangel i boken er en omtale av politiets håndtering av koronapandemien. Sammen med helsemyndighetene hadde politiet en viktig rolle både gjennom arbeidet med grensekontroll og håndhevelse av straffebestemmelsene i smitteverntiltakene. Den regjeringsoppnevnte Koronakommisjonen konkluderte i sin første rapport – etter en relativt kort gjennomgang av politiets innsats – med at politiet og påtalemyndigheten bidro til at både sentrale og lokale smitteverntiltak ble overholdt, og dermed også effekten av smitteverntiltakene, jf. NOU 2021: 6. Selv om verken Riksadvokaten eller Politidirektoratet iverksatte noen egen evaluering av etatenes arbeid med koronapandemien, burde politiets pandemihåndtering vært omtalt i boken, ettersom pandemien medførte «de sterkeste og mest inngripende tiltakene vi har hatt i Norge i fredstid», slik statsminister Erna Solberg formulerte det i pressekonferansen 12. mars 2020.

Boken er nok litt for ukritisk når det gjelder den manglende langsiktige styringen av politiet. At man for eksempel ikke har hatt budsjetter til å ansette store deler av kullene som er uteksaminert fra Politihøgskolen, er et åpenbart tegn på manglende langsiktig styring og en underfinansiert politietat.

Noen vil nok mene at Politiets sikkerhetstjeneste kunne vært viet noe større oppmerksomhet. I hovedsak blir PST nevnt når kritikkverdige eller omstridte sider ved PSTs tjenesteutøvelse har fått betydning for det øvrige politi eller har begrunnet lovendringer. Men her kan nok forfatteren unnskyldes med at PST, på tross av større åpenhet i tidsperioden, fortsatt er en såkalt hemmelig tjeneste.

Med rette lovpriser forfatteren utviklingen av politiutdanningen etter at Politihøgskolen ble etablert i 1992 og akkreditert som høyskole i 2004. Men at akademiseringen av grunnutdanningen kan ha gått litt for langt på bekostning av de de mer nyttige fagene som for eksempel vegtrafikkrett, er ikke omtalt i boken.

> Det er tre jurister som har hatt særlig stor innflytelse på politiets rettshistorie de siste 30 årene

Innflytelsesrike jurister

Etter å ha lest boken, sitter jeg igjen med et klart inntrykk av at det er tre jurister som har hatt særlig stor innflytelse på politiets rettshistorie de siste 30 årene. Ragnar L. Auglend (1949–2020) var blant landets fremste fagpersoner i politirett, og skrev blant annet politiinstruksen og var også hovedforfatter av forarbeidene til politiloven av 1995.

Av politidirektørene er det Ingelin Killengreen som har satt mest preg på norsk politi. Hun var politidirektør fra Politidirektoratets opprettelse og frem til 2011. Hun var, som første kvinne, politimester i Oslo fra 1995 til 2000.

En ikke så offentlig profilert person, som blant annet gjennom flere bokutgivelser og betenkninger har hatt betydelig innflytelse på politiretten og straffeprosessen, er professor Tor-Geir Myhrer ved Politihøgskolen. Før han i 2006 begynte ved Politihøgskolen var han førstestatsadvokat ved Riksadvokatembetet og lovrådgiver i Justisdepartementet.

En imponerende samtidshistorisk beretning

I tillegg til de temaene jeg har nevnt, kan man lese om emner som innføring av lovhjemler for bruk av tvangsmidler i både avvergende og forebyggende øyemed, kriminaletterretning, streikeretten for ansatte i politiet, fagforeningens virkemiddelbruk i lønnskampen og veksten i vekterbransjen.

Ved skriving av samtidshistorie er det en stor utfordring at kildematerialet er svært omfattende, noe som fremgår av referanselisten og listen over intervjuede personer bakerst i boken. Renå har klart å benytte seg av alle kildene på en måte som har gitt en strukturert, leseverdig og tankevekkende fremstilling av politiet i en tid med store samfunnsendringer og derav mange nødvendige forandringer både i politiets lovgrunnlag, organisasjon og kultur. Kunnskap om dagens politi og hvorfor det er slik det er i dag, er svært nyttig for å fortsette å utvikle politiet i årene som kommer.

Anmelder Stein Vale er i dag pensjonert statsadvokat. I deler av perioden som dekkes av boken har han også vært politiadvokat, kst. politimester i Follo politidistrikt og ass. sjef i PST og vært avgitt til Politidirektoratet i en periode.

Nytt om navn

Nye medlemmer

Asserson, Margrethe Gams Steine, Tolletaten, Vareførselsdivisjonen, Regelavdelingen Vest-Norge, Seniorrådgiver
Bakke, Andreas Holm, Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet, Rådgiver juridisk
Bakkevoll, Maren Irene Gåre, Tromsø kommune, Rådgiver
Bjerkestrand, Elina Garberg, Norseye AS, Legal Counsel
Christiansen, Lars, Konsulentfirmaet Lars Christiansen ENK, Daglig leder
Eikeland, Bjørg, Den Norske Krigsforsikring for Skib, Senior Legal Counsel
Germundson, Ole-Marius, Kriminalomsorgen Region Øst – Ila fengsel, forvarings- og sikringsanstalt, Juridisk rådgiver
Grindstad, Ine Aschim, Forsvarsmateriell – Felleskapasiteter, Jurist/seniorrådgiver
Haugen, Kine, Vest politidistrikt – Bergen – FSR – Felles enhet for sivil rettspleie, Seniorrådgiver
Holovatchuk, Viktoriia, Rælingen kommune, Flyktningkonsulent
Hoven, Janicke, Nasjonal kommunikasjonsmyndighet, Seniorrådgiver/jurist
Kajic, Ivan, Skatteetaten Person Skien, Seniorskattejurist
Krutå, Maria, Kvale Advokatfirma DA, Avd Tromsø, Senior Associate/ Advokatfullmektig
Kuka, Arjeta, Oslo kommune – Sykehjemsetaten, Jurist II
Malik, Hinna, Tolletaten – HR og organisasjonsavdelingen, Rådgiver
Minde, Liv, Oslo politidistrikt – Stab for HR og HMS, Arbeidsrettsjurist/seniorrådgiver
Myklebust, Henrik, Hordaland tingrett, rettssted Bergen, Dommerfullmektig
Rognerud, Ellen Marie, Landbruksdirektoratet, Førstekonsulent
Simonsen, Eirik Andre, Bodø kommune – Kommuneadvokaten, Advokat
Skarpmoen, Halvard Haslestad, Oslo politidistrikt – ENS – Enhet sentrum, Politiadvokat
Sleire, Kristin Elisabeth Ask, Vestland fylkeskommune- Avdeling for organisasjon og økonomi, Juridisk rådgiver
Strømman, Bjørn Eivind, Advokatfirmaet PricewaterhouseCoopers AS, Oslo, Advokat – arbeidsrett
Sundal, Theodor Charles Falconer, Asker og Bærum tingrett, rettssted Sandvika, Dommerfullmektig
Surchi, Mohammed, B2 Impact ASA, Junior Legal Counsel
Sverdrupsen, Trygve Andreas, Innlandet politidistrikt – Gjøvik, Politiadvokat
Sæther, Ida Torbergsen, Compati Advokater AS, Advokatfullmektig / Junior Legal Counsel
Willassen, Simon Manshadi, Advokatfirmaet Østgård DA, Advokatfullmektig
Ytrehus, Andrea Nordén, Samferdselsdepartementet, Rådgiver
Øvstebø, Lena Maria Nessen, Adius Advokater ANS, Advokat/partner

Nye studentmedlemmer

Alexandersen Aas, Oda, Universitetet i Tromsø – Norges Arktiske Universitet
Andersen, Sondre, Universitetet i Tromsø – Norges Arktiske Universitet
Bøe, Magnus, Universitetet i Tromsø – Norges Arktiske Universitet
Czyz, Filip Olaf, Universitetet i Oslo
Da Cruz, Anna Christine, Universitetet i Bergen
Dagslett, Mads , Universitetet i Innlandet – Lillehammer
Dregler, Martin Aleksander Kjellesvik , Universitetet i Oslo
Finjord, Ida, Universitetet i Tromsø – Norges Arktiske Universitet
Gaasholt, Emma, Universitetet i Oslo
Hansen, Roger Elias , Universitetet i Tromsø – Norges Arktiske Universitet
Haugen, Torhild , Universitetet i Oslo
Helle, Stian Dahl, Universitetet i Oslo
Hille-Bekkestad, Synnøve, Universitetet i Bergen
Hovde, Anna Emilie, Universitetet i Oslo
Hovde, Ingrid Marie, Universitetet i Oslo
Khan, Malaika, Handelshøyskolen BI – Campus Oslo
Kidane, Delina Biniam, Universitetet i Oslo
Kleppe-Nordh, Filip, Universitetet i Innlandet – Lillehammer
Kværnstuen , Håkon Kristoffersen, Universitetet i Tromsø – Norges Arktiske Universitet
Lemme, Cecilie Lysgaard, Universitetet i Innlandet – Lillehammer
Lieng, Nora Olea Brechan, Universitetet i Tromsø – Norges Arktiske Universitet
Løland Andersen, Alva, Universitetet i Oslo
Mardani, Narjes , Universitetet i Oslo
Nordskog, Mattis Kolstad, Universitetet i Oslo
Nye studentmedlemmer, ,
Nyseth, Zagros , Universitetet i Oslo
Reboli, Petter Fossbråten, Universitetet i Innlandet – Lillehammer
Rønnevik, Sofie, Handelshøyskolen BI – Campus Oslo
Røyrvik, Ruben, Høgskolen i Molde
San Jose, Lael Isaac, Universitetet i Innlandet – Lillehammer
Sandvik, Mats Kjenes, Universitetet i Innlandet – Lillehammer
Silde, Elina, Universitetet i Oslo
Snipstad, Linéa Pauline, Universitetet i Bergen
Solberg, Sofie Aurora Holtet, Universitetet i Oslo
Sonesson, Mathilde, Universitetet i Tromsø – Norges Arktiske Universitet
Svendsen, Trond Eirik Tverelv, Universitetet i Tromsø – Norges Arktiske Universitet
Veum, Kristin Marie, Universitetet i Oslo
Wæthing, Emilie Mæle, Universitetet i Oslo

Ansettelser og nyutnevnelser

Bang, Jeanette, Rådgiver, Drammen kommune
Berg-Haugli, Bente, Jurist, Helse Sør-Øst – Sykehuset Østfold HF
Berka, André, Head Advisor Industrial Relations, Statkraft AS
Berntsen, June Røberg, Juridisk rådgiver, Tromsø kommune – Byggesakskontoret
Bjella, Kristin, Advokat, Advokatfirmaet Bjella AS
Bjelland, Eirin Vikanes, Rådgiver, Forsvarets Sikkerhetsavdeling (FSA)
Borch-Åmot, Ingrid Christine, Seniorrådgiver, Arbeidstilsynet – Avd. tilsyn Vest, Seksjon juridisk vest
Boyesen, Merethe, Seniorrådgiver, Arbeidstilsynet – Avd. tilsyn Sør, Seksjon juridisk sør
Brandstorp, Vigdis, Advokat, Advokat Vigdis Brandstorp ENK
Bulling, Hilde, Politifullmektig, Sør-Øst politidistrikt – Hønefoss
Bølgen, Fernanda Cuadra, Seniorskattejurist, Skatteetaten Næring storbedrift Oljeskattekontoret
Børtveit, Madelaine Agdestein, Einingsleiar helse og fellestenester, Sveio kommune
Cock, Kristin Johansen, Seniorrådgiver, Arbeidstilsynet – Direktoratet, Trondheim
Deverill-Mathisen, Ellen Johanne, Senior Contract Manager, Thales Norway AS
Elvestad, Eivind, Førsteamanuensis, Universitetet i Tromsø – Norges Arktiske Universitet – Det juridiske fakultet
Feiring, Morten Heide, Advokat, Advokatfirmaet Lund & Co DA
Fjærli, Kathinka Leistrud, Spesialrådgiver, Politiets IT-enhet (PIT)
Fredriksen, Kirsten Wøien, Seniorrådgiver, Helfo – Kontroll, Fredrikstad
Frøholm, Geir, Konsernadvokat, Paradigme AS
Frølich-Braathen, Christine, Advokatfullmektig, Deloitte Advokatfirma AS, Oslo
Fyllingen, Lise, Rådgiver, Sør-Vest politidistrikt

Nytt om navn

Gjelsten, Caroline Heien, Jurist, Kriminalomsorgen Region Øst – Indre Østfold fengsel Eidsberg avdeling
Hansen, Svein Olav, Seniorrådgiver, Arbeidstilsynet – Avd. tilsyn Sør, Seksjon juridisk sør
Hasler, Maria Louise, Juridisk rådgiver, Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus – Drammen
Haugen, Kay André Brudvik, Avdelingsleder, Bergen kommune – Bergen Vann
Haugen, Linda Anita, Juridisk direktør, Polaris Media ASA
Heimdal, Christian, Fungerende direktør, Husbanken – Husleietvistutvalget, Bergen
Hildrum, Hege Farnes, Direktør, Nav Arbeids- og velferdsdirektoratet – KA Oslo og Akershus

Hille, Julie, Juridisk rådgiver, Troms fylkeskommune
Holst, Ragnhild Angell, Personvernrådgiver, Helse Sør-Øst RHF – Oslo
Hopperstad, Jørgen, Jurist II, Oslo kommune – Økonomi- og forvaltningsetaten
Hurum, Vebjørn Innset, Advokat – arbeidsrett, Econa
Isaksen, Benedikte, Rådgiver, Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus – Oslo
Johnsen, Liv Karin Øglænd, Advokatfullmektig, Ernst & Young Advokatfirma AS, Stavanger

Khan, Hizkil, Kontraktsrådgiver, Bane NOR SF – Oslo
Kjelland-Mørdre, Einar, Jurist, Mekle AS

Klouman, Kari-Anne, Seniorrådgiver, Husbanken
Kristiansen, Therese L., Advokat, Entreprenørforeningen Bygg- og Anlegg (EBA)
Kryvi, Sophie Dedekam, NORCE Research AS, Bergen, Leder eiendom
Larsen, Jan-Idar Eidsvåg, Seniorrådgiver, Nav Familie- og pensjonsytelser styringsenhet
Liahjell, Thea, Jurist/rådgiver plan- og byggesak, AT Plan & Arkitektur AS
Lien, Marita, Juridisk rådgiver, Universitetet i Sørøst-Norge – Campus Notodden
Lindbäck, Oscar Røseth, Rådgiver, Nærings- og fiskeridepartementet – Avdeling for konkurransepolitikk og næringsøkonomi
Lofstad, Tone Merete, Seniorskattejurist, Skatteetaten Næring Moss
Lund, Sivert, Senior Legal Counsel, Tietoevry Fintech Norway AS
Lunde, Ellen Beate, Lagdommer, Eidsivating lagmannsrett
Mahmood, Mahrukh, Dommerfullmektig, Oslo tingrett
Marøy, Hugo, Advokat/partner, Advokatfirmaet Tell AS, Ålesund

Milde, Aleksander, Politiadvokat, Vest politidistrikt – Bergen
Naustdal, Hanne, Seniorrådgiver, Arbeidstilsynet – Avd. tilsyn Vest, Seksjon juridisk vest
Nestvold, Ingrid Cecilie, Nemndleder, Barneverns- og helsenemnda i Innlandet
Nyrnes, Oddmar, Seniorrådgiver, Arbeidstilsynet – Avd. tilsyn Øst, Seksjon juridisk øst
Ohnstad, Asgeir, Senioradvokat, Stiegler Advokatfirma AS
Olsen, Øyvind Grønlie, Avdelingsleder, Helse Sør-Øst – Oslo Universitetssykehus HF
Omvik, Torunn, Seksjonsleder, Arbeidstilsynet – Avd. tilsyn Øst, Seksjon Oslo 2
Porsmo, Inga, Tingrettsdommer, Agder tingrett, rettssted Kristiansand
Reinskau, Cathrine, Advokatfullmektig, Den Norske Advokatforening
Rognhaug, Magnus Hovind, Advokat/partner, Advokatfirmaet Ytterbøl & Co AS – Fredrikstad
Rosnes, Ingvild Merete, Juridisk seniorrådgiver, Arbeidstilsynet – Avd. tilsyn Øst, Seksjon juridisk øst
Rossvang, Vilde, Dommerfullmektig, Hordaland tingrett, rettssted Bergen
Sandbekk, Stein Erik, Nemndleder, Barneverns- og helsenemnda i Østfold
Staubo-Hessen, Mikkel, Advokat, Assemblin Caverion Norge AS
Stokka, Marlen, jurist, Gjensidige Forsikring ASA, Hovedkontor Oslo
Sucarrat, Elling, Dommerfullmektig, Oslo tingrett
Svendsrud, Bjørn-Kristian, Stortingsrepresentant, Stortinget
Thorsen, Alexander, Juridisk rådgiver, Haugesund kommune – Barneverntjenesten
Torvanger, Erlend, Dommerfullmektig, Oslo tingrett
Trana, Vilde Karoline Lindsetmo, Advokat, Advokatfirmaet Schjødt AS, Bergen
Tveit, Svein Terje, Partner, Advokatfirmaet Thommessen AS, Oslo

Valla, Toril, Partner, Advokathuset Helgeland AS, Mo i Rana
Vigmostad, Siri, Sorenskriver, Vestfold tingrett, rettssted Tønsberg
Wangen, Eline Mevatne, HR-seniorrådgiver, Kriminalomsorgen Region Øst – Romerike fengsel
Winge, Siri Martine Sjåfjell, Seniorrådgiver, Nasjonal Sikkerhetsmyndighet (NSM)
Wæhler, Lilian, Seniorrådgiver, Arbeidstilsynet – Avd. tilsyn Sør, Seksjon juridisk sør
Østerbø, Leif O., Direktør, Domstoladministrasjonen
Aasheim, Emilie, Seniorrådgiver, Forsvaret – Forsvarsstaben
Ranum, Elisabeth, Konstituert tingrettsdommer, Indre og Østre Finnmark tingrett, rettssted Vadsø
Øyre, Eivind Rand, Dagleg leiar, Jussformidlingen
Melinder, Jana Elise, Jurist 2, Oslo kommune – kommunerevisjonen
Bergesen, Ynge Folven, Advokatfullmektig, Elden Advokatfirma !S, Haugesund,

Jobbmarked
www.juristen.no/stillinger
JURISTFORBUNDET

Hovedstyret

President
Sverre Bromander
sverre.bromander@juristforbundet.no

Visepresident
Benedicte Gram-Knutsen
benedicte.gram-knutsen@juristforbundet.no

Styremedlemmer valgt av Landsmøtet
Ina Annett Grunnvåg
ina.a.grunnvaag@gmail.com
Jon Ole Bjørklund Whist
jon@farmaceutene.no
Tormod Anders Sletten (møtende varamedlem)
tormod.sletten@gmail.com

Styremedlemmer valgt av seksjonene
Rannveig Sørskaar (Juristforbundet – Stat)
rannveig.sorskaar@juristforbundet.no
Kay André Brudvik Haugen (Juristforbundet – Kommune)
kay.haugen@bergen.kommune.no
Torbjørn Saggau Holm (Juristforbundet – Dommerforeningen)
torbjørn.saggau.holm@domstol.no
Oda Christine Sverre (Juristforbundet – Student)
oda.christine.sverre@juristforbundet.no
Anders Schrøder Amundsen (Juristforbundet – Privat)
a.s.amundsen@outlook.com

Ansattes representant
Mona Sanden Olivier
mso@juristforbundet.no

Generalsekretær
Thea Wessel Jørgensen
twj@juristforbundet.no

Medlemsguide

Har du flyttet eller byttet jobb?
juristforbundet.no/minside
medlem@juristforbundet.no | 40 00 24 25

Forsikring – medlemstilbud
Juristforbundet Forsikring
juristforbundet.no/forsikring
forsikring@juristforbundetforsikring.no | 23 11 33 11

Bank – medlemstilbud
Handelsbanken
handelsbanken.no/juristforbundet
Finn ditt nærmeste bankkontor for kontaktinformasjon

Juristforbundets advokatkontor
juristforbundet.no/advokatkontoret
advokat@juristforbundet.no | 40 00 24 25

Lønnsstatistikk/lønnskalkulator
juristforbundet.no/lonnskalkulator

Juristen
juristen.no
Redaksjonen:
redaksjonen@juristen.no | 482 48 352
Annonser:
randi@storybold.no | 995 20 500

Jobbmarkedet
juristen.no/stilling

Juristenes Utdanningssenter
jus.no | 40 00 26 62

NORGE P.P.
Avsender:
Juristforbundet
Kristian Augusts gt 9
0164 Oslo

Sjekk våre nettsider

www.juristen.no

Enten du foretrekker mobil, nettbrett eller desktop

- siste nytt
- debatt
- stillingsannonser
- fagstoff

Tips oss på **redaksjonen@juristen.no**